

Puserokauhua lietsomassa vai kansanvaltaa puolustamassa?

Yhteiskuntarauhaan liittyvä sisäpoliittinen keskustelu vuoden 1934 valtiopäivillä

Oulun yliopisto
Historiatieteet
Historian pro gradu -tutkielma
Kevät 2017
Korhonen Samu

Sisällysluettelo

JOHDANTO.....	4
1. YHDISTYSLAIN MUUTOS.....	17
1.1. Yhdistyslakia muuttamaan	17
1.1.1. Erityishuomiota riippuvaisuussuhteille vai ei?.....	17
1.1.2. Keskustelun kaksi kärkeä.....	19
1.2. Sitoutumiskysymyksiä ja puserokauhua	21
1.2.1. SDP puolustuskannalle internationaalien suhteen.....	21
1.2.2. Puku- ja merkkikauhua vai yhteiskunnallisen kiihotuksen vastustamista?	28
1.3. Uhkaava IKL ja tehoton hallitus.....	32
2. POLIITTISTEN TUNNUSMERKKIEN KIELTÄMINEN.....	37
2.1. Puserolakia säätämään	37
2.2. Yksi pusero, monta tulkintaa.....	42
2.2.1. Tarpeellinen mutta valitettava puserolaki.....	42
2.2.2. Uhmakas IKL – työmiehen puolesta muutopoliisia vastaan.....	46
2.2.3. Virkkunen vastaan muut.....	49
2.3. Vailla yhtenäisiä kantoja	51
2.3.1. Taistelupuhetta ryhmissä	51
2.3.2. Merkintöjä pöytäkirjaan	56
3. KOMMUNISTILAIT.....	59
3.1. Kommunistilakeja parantelemaan – lapualaisvuosien varjot.....	59
3.2. Lainsäädäntöä ajantasaistamaan	62
3.2.1. Keskustelun lähtökohdat – varautumista tulevaan	62
3.2.2. Kysymys immuniteetista – pyhittääkö tarkoitus keinot?.....	65
3.2.3. Arveluttava 13. pykälä eduskuntaryhmissä.....	70
LOPPULAUSE.....	73

LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS	77
LIITTEET	83

JOHDANTO

Ovatpa totisesti nämät viattomat vaatekappaleet mahtavia tekijöitä valtakunnassa, ihan valtakuntia kaatavia. Kuinka nyt todella voinee niin pieni asia ja kappale saada aikaan niin ihmeellisiä asioita? – Minä ihmettelen sitä, että hänenlaisensakin mies [Kansallisen Edistyspuolueen edustaja Eljas Erkko] on joutunut tällöisen kummituspelon ja kaubapsykoosin valtaan, jota koko tämä ehdotus tietää.¹

Näin sanaili Isänmaallisen Kansanliikkeen (IKL) kansanedustaja Kaarlo Kares Lex Erkosta, millä viitattiin poliittisten tunnusmerkkien rajoittamiseen tähtäävään lainkohtaesitykseen yhdistyslaissa.²

Tässä tutkielmassa keskityn tutkimaan vuoden 1934 valtiopäivien aikana käytyä keskustelua Suomen yhteiskuntarauhasta ja sen turvaamisesta eduskuntatyössä syntyvien virallisiasiakirjojen ja puolueiden omien asiakirjojen pohjalta. Yhteiskuntarauha ja poliittisen kentän eri ääri-laitojen liikehdintä puhuttivat eduskunnassa eri lakiesitysten yhteydessä, ja tätä kautta puolueiden tuli myös sisäisesti keskustella aihepiiristä ja esiintymisestään. Kommunistit jatkoivat toimintaansa maan alla, kun niiden julkinen toiminta oli ajettu alas. Toisaalta Lapuan liikekin päättyi lakkautetuksi vuoden 1932 Mäntsälän kapinan jälkeen, ja sen aatteellista perintöä jatkamaan perustettiin IKL.³

Huoli ääriliikkeiden toiminnasta ja halu säätää sitä rajoittavia lakeja pohjautui osaltaan myös siihen kansainväliseen tilanteeseen, joka 1930-luvun Euroopassa vallitsi. Ääriliikkeet olivat nostaneet päätään, ja lähes kaikki uudet demokratiat kääntyivät diktatuureiksi kukin eri kehityskaaren kautta. Tätä kautta pelot ja epäluulot enemmän tai vähemmän fasistiseksi järjestöksi miellettyä IKL:ää kohtaan elivät.⁴

Huomion kiinnittäminen myös Suomen sisäpolitiikkaan ja toimintaan yhteiskuntarauhan säilyttämiseksi on tarpeen, sillä se auttaa osaltaan ymmärtämään Suomen kehittymistä siihen suuntaan kuin se kehittyi. Sisäisellä vakaudella oli oma merkityksensä sen suhteen, miksi Suomi säilyi demokratiana ja selviämässä sotavuosista 1939–1945.⁵ Aiempaa tutkimusta Suomen yhteiskuntarauhan turvaamisesta laajemmin tai keskustelun näkökulmasta tältä ajalta ei myöskään ennestään ole.

¹ Edustaja Kareksen puheenvuoro. *Valtiopäivät (VP) 1934*, Pöytäkirjat (PK) I, 676.

² Suuren valiokunnan mietintö nro 14. *VP 1934*, Asiakirjat (AK) III; nimitystä Lex Erkko käytti esim. edustaja Virkkunen puheenvuorossaan *VP 1934*, PK I, 690.

³ Hentilä 2009, 158–159; 164; 173.

⁴ Esim. Uola 1982, 184–185.

⁵ Esim. Soikkanen 1984, passim.; Hentilä 2009, 172.

Toisaalta sisäinen turvallisuus ja yhteiskuntarauha ovat olleet ajankohtaisia asioita myös vuonna 2017, ja laajempia kokonaisuuksia hahmotettaessa on tärkeää tuntea poliittisen kentän kehitystä pidemmältä ajalta, vaikka yhteydet eivät vaikuttaisikaan olevan suorina. Samankaltaisuudet ovat olleet kuitenkin hätkähdyttäviä. Ääriajattelun leviäminen herättää huolta ja erilaiset poliittiset, uskonnolliset ja kulttuuriset tunnusmerkit, kuten burkat tai ristiriipukset, ovat herättäneet keskustelua niin perinteisessä kuin sosiaalisessakin mediassa. Asema-aukion tapahtumat vuoden 2016 syyskuussa⁶ ovat nostaneet uutisotsikkoihin teemoja, jotka ovat toimijoita lukuun ottamatta vastaavia 1930-luvun tapahtumien kanssa: ääriliikkeiden kokoontumisoikeus⁷, niiden tunnusmerkit⁸ sekä kysymys niiden kieltämisestä⁹.

Tutkimustilanne

Sisäpoliittinen keskustelu yhteiskuntarauhaan liittyen on teemana muutenkin jäänyt ulko- ja puolustuspolitiikan tutkimuksen jalkoihin. Maininnat tematiikan suhteen jäävät usein maininnan tasolle.

Timo Soikkasen tutkimus *Kansallinen eheytyminen – myytti vai todellisuus? Ulko- ja sisäpolitiikan linjat ja vuorovaikutus Suomessa vuosina 1933–1939* (1984) keskittyy nimensä mukaisesti sisä- ja ulkopolitiikan vuorovaikutukseen ja liittymäkohtiin toisiinsa nähden, joskin etenkin oman tutkielmani näkökulmasta Kivimäen hallituksen¹⁰ ajasta kertova osuus on varsin suppea, ja sekin painottuu ulkopolitiikkaan. Sotien välisen kauden yleiskuvan rakentamisen näkökulmasta tutkimus on kuitenkin hyödyllinen. Soikkasen tutkimus myös liittyy 1930-luvun tapahtumat ja yhtenäistämispolitiikan keskeiseksi tekijäksi kansakunnan eheytymisenkin kannalta.

⁶ Syyskuussa 2016 Helsingin Asema-aukiolla Pohjoisen Vastarintaliikkeen jäsen pahoinpiteli ohi kulkeneen ja liikkeen jäsenten lipunkantajien eteen sylkäisseen miehen, joka myöhemmin kuoli saamiinsa vammoihin. (Esim. MTV:n verkkouutinen 21.12.2016, elektr.)

⁷ Esim. ”Poliisi pohtii tiukempaa puuttumista mielenosoituksiin – ääriliikkeet oikealta ja vasemmalta tallovat kokoontumislakia”. Kalevan verkkouutinen 22.9.2016. Elektr.

⁸ Esim. ”Poliisiylijohtaja Kolehmainen kieltäisi uusnatsien tunnuksat lailla: ”Lääkkeet taudin mukaan?” Helsingin Sanomien verkkouutinen 19.9.2016. Elektr.

⁹ Esim. ”Pitääkö rasistiset järjestöt kieltää uudella lailla? Rikollinen ja rasistinen toiminta ei nykyäänkään nauti sananvapauden suojaa”. Helsingin Sanomien verkkouutinen 20.9.2016. Elektr.

¹⁰ Toivo Kivimäen hallitus istui 14.12.1932–7.10.1936 ja sen kokoonpano koostui edistyspuolueen, maalaisliittolaisten ja RKP:n ministereiden lisäksi ammattiministereistä. (*Kivimäen hallitus valtioneuvoston verkkosivulla*. Elektr.)

1930-luvun poliittisen kentän eri toimijoiden aatteellisista taustoista ja poliittisesta ilmapiiristä sinänsä on tehty tutkimusta, ja sitä löytyy eri puolueisiin liittyen. Samoin on tutkittu yksittäisten puolueiden poliittisia taustoja ja aatteita suhteessa kansainväliseen kontekstiin, ja tämä tutkimus on tarpeen myös tutkielmaani ajatellen.

Sinistä, punaista, mustaa. Näkökulmia Suomen 1930–40-lukujen poliittiseen historiaan (toim. Petri Juuri, 2005) avaa vuosikymmenen ideologista ja aatteellista tilannetta. Teokseen kuuluva Jussi Maijalan artikkeli ”Kansakokonaisuuden puolesta?” valottaa kansakokonaisuuden käsitettä ja ylipäänsä oikeistolaisten puolueiden ideologioiden taustoja, eli lähinnä IKL:n ja kokoomuksen ideologioita. Maijala liittyy ideologiat myös laajempaan kansainväliseen kontekstiin ja vertailee Suomen tilannetta Saksan ja Italian oikeistoradikaaleihin liikkeisiin ja niiden syntyhistorioihin.

Toivo Nygårdin tutkimus *Suomalainen äärioikeisto maailmansotien välillä. Ideologiset juuret, järjestöllinen perusta ja toimintamuodot* (1982) keskittyy äärioikeiston ideologiaan ja menettelytapoihin piirtäen sen kehityskaarta pidempien aikojen päästä. Nygård näkee äärioikeiston omaksuneen ideologisen taustansa jo fennomaanien toiminnasta ja routavuosien ajasta. Hän ottaa tutkimuksessaan huomioon myös kansainvälisen kontekstin. Ideologioiden ja menettelytapojen avaaminen sekä IKL suhteessa muihin oikeistoradikaaleihin liikkeisiin tarjoavat hyvän taustoituksen ja arvokkaan lisän tutkielmaani tutkimuskirjallisuuteen.

Äärioikeiston historiasta Suomessa toiseen maailmansotaan asti kertoo tuore Oula Silvennoisen, Marko Tikan ja Aapo Roseliuksen kirjoittama *Suomalaiset fasistit. Mustan sarastuksen airuet* (2016). Teoksen aikarajaus on maailmansodasta maailmansotaan, ja se piirtää kuvan suomalaisesta äärioikeistosta ja sen muotoutumisesta. Teoksen merkitys tutkielmaani ajatellen on taustan luomisessa, kun se täydentää vanhempaa aiheesta tehtyä tutkimusta, vaikka onkin populaarin ilmaisutapansa myötä suunnattu enemmän suurelle yleisölle. Muidenkin äärioikeistolaisten liikkeiden kuin IKL:n mukanaolo on hyvä muistaa, vaikka mainittu olikin ajan ainoa eduskuntaan yltänyt puolue.

Juhani Myllyn tutkimus *Agraaripuolueiden Eurooppa ja Maalaisliitto maailmansotien välisenä kautena* (1979) on niin ikään tärkeä kansainvälisenkin kontekstin luojana Maalaisliiton suhteen. Tutkimuksessa Maalaisliitto asetetaan laajempaan agraaripuolueiden kansainväliseen kontekstiin, mikä on suuresti tarpeen tutkielmaani ajatellen.

Kansainväliseen kontekstiin asettavaa tutkimusta Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen (SDP) suhteen edustaa esimerkiksi Arvo Santosen teos *Kansainvälinen. Utopioita ja vallankumouksia – työväenliike vuoteen 1945* (1988). Teos on tärkeä sen ymmärtämiseksi, miten eurooppalainen vasemmisto oli jakautunut eri puolilla Eurooppaa ja mikä oli Suomen vasemmiston asemoituminen suhteessa eri yhteenliittymiin.

Jenni Karimäen tuore väitöskirja *Tulevaisuuden lähtökohdista kansanvallan kolmiliittoon. Kansallinen Edistyspuolue ja kansallisen eheytyksen politiikka 1919–1939* (2016) puolestaan avaa pääministeripuolue edistyspuolueen politiikkaa ennen toista maailmansotaa. Tutkielmani kannalta olennaista on puolueen sisäpolitiikka 1930-luvulla ja suhtautuminen äärioikeistoon, sen tavoitteisiin ja toimintamuotoihin. Puoluehistorioihin nähden Karimäen tutkimus on erittäin tarpeellinen hahmoteltaessa yhteiskuntarauhan liittyvää debattia hallituksen näkökulmasta.

Kustakin puolueesta on myös kirjoitettu historiateoksia, jotka kuitenkin liikkuvat varsin yleisellä tasolla ja ovat myös enimmäkseen jo varsin vanhoja. Tutkimuksen ikä ei kuitenkaan automaattisesti vaikuta sen relevanssiin, mutta se kannattaa ottaa huomioon.

IKL:n historian yleisesitys on Mikko Uolan *Sinimusta veljeskunta. Isänmaallinen kansanliike 1932–1944* (1982), joka on sinänsä kattava mutta yleisellä tasolla liikkuva tutkimus. Kokoomuspuolueen historian kannalta tarpeellinen on Kokoomuksen historian toinen osa *Suomalaiskansallinen kokoomus. Kansallisen Kokoomuspuolueen historia 1929–1944* (2007), ja siinä etenkin Vesa Vareksen kirjoittama ”Kokoomus ja demokratian kriisi 1929–1939”, joka kuvaa kokoomuksen lähentymistä radikaalia oikeistoa ja irrottautumista kohti maltillisempaa linjaa. Nämä kaksi teosta kuvaavat tutkielmani tematiikkaakin aavistuksen enemmän kuin muiden puolueiden historiat, vaikka näissäkin varsin yleisellä tasolla.

Puoluehistorian suhteen SDP:n kohdalla vastaava teos on Hannu Soikkasen *Suomen Sosialidemokraattinen Puolue 75 vuotta. Kohti kansan valtaa 1. 1899–1937* (1975) ja Maalaisliiton osalta Juhani Myllyn *Maalaisliitto-keskustapuolueen historia 2. Maalaisliitto 1918–1939* (1989).

Eduskunnan historian kannalta oleellinen on esimerkiksi Uolan ”Parlamentaarisen demokratian haastajat 1920- ja 1930-luvuilla” teoksessa *Kansanvalta koetuksella. Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 3*. Paitsi eduskunnan historian näkökulmaa, myös lapualaisvuosien demokratian haasteiden tematiikkaa on teoksessa käsitelty kattavasti.

Pohjana pro gradu -tutkielmalleni on kandidaatintutkielmani vuodelta 2014, jossa käsitelin keskustelua Suomen sisäisestä turvallisuudesta eduskunnassa vuoden 1934 valtiopäivillä. Kandidaatintutkielmani keskittyi puolueiden esiintymiseen sisäiseen turvallisuuteen liittyvien

lakiesityksien eduskuntakeskustelujen yhteydessä peilaten sitä puolueiden silloisiin asemiin Suomen poliittisessa tilanteessa.

Pro gradu -tutkielmani on saman aihepiirin laajempi ja hieman eri lähtökohdista lähtevä esitys kandidaatintutkielmani ollessa luonteeltaan yleisempi ja suppeampi. Pro gradussani esitellään lisäksi kommunistilait, joita en ottanut kandidaatintutkielmaani mukaan. Kandidaatintutkielmani on tärkeä pohja työlleni erityisesti eduskunnassa käytyjen keskustelujen analyysissa, ja esittelen sitä pro gradu -tutkielmani yhteydessä.

Tutkimustehtävä ja keskeiset käsitteet

Määritelmiä käsitteille ”sisäpolitiikka” ja ”yhteiskuntarauha” voidaan hakea eduskunnassa käydyistä aiheeseen liittyvistä keskusteluista. Esimerkiksi hallituksen esityksessä valtiollisesta poliisista käytettiin ilmaisuja ”laillinen valtio- ja yhteiskuntajärjestys” sekä ”yleinen järjestys ja turvallisuus”¹¹, ja ne kuvaavat niitä sisäpolitiikan osa-alueita, jotka ovat tämän tutkielman kiinnostuksen kohteina. Sisäpolitiikka käsitti vuonna 1934 laillisen valtio- ja yhteiskuntajärjestykseen ja yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyviä tekijöitä¹², kun se nykyään kattaa huomattavasti laajemman politiikan osa-alueen¹³. Tässä tutkielmassa puhuttaessa sisäpolitiikasta viitataan aikalaiseen käsitykseen sisäpolitiikasta, ja yhteiskuntarauhalla viitataan edelleen valtio- ja yhteiskuntajärjestyksen ja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoon ja säilymiseen.

Hallituksen esitysten, mutta myös esimerkiksi erinäisten toivomusaloitteiden ja esitettyjen kysymysten pohjalta asetan tutkielmassani lähtöoletuksen, jonka mukaan yhteiskuntarauhan ajateltiin olevan vuoden 1934 valtiopäivien aikaan, siis lapualaisvuosien jälkeenkin, vaarassa. Tutkimustehtävän voi jakaa tämä oletama huomioon ottaen kahteen pääkysymykseen. Pyrin tutkielmassani selvittämään

- millaisena puolueet näkivät Suomen sisäpoliittisen tilanteen yhteiskuntarauhan kannalta vuoden 1934 valtiopäivien aikana käydyin keskustelun valossa sekä

¹¹ Hallituksen esitys (HE) nro 103. *VP 1934*, A:I.

¹² Esim. laki valtioneuvoston ministeriöiden lukumäärästä ja yleisestä toimialasta annetun lain muuttamisesta, 1.6.1928. Finlex, 180/1928. Elektr.

¹³ Esim. valtioneuvoston asetus sisäministeriöstä, 19.12.2013. Finlex, 1056/2013. Elektr.

- millä tavalla puolueiden suhtautuminen yhteiskuntarauhaan näkyy puolueiden omissa asiakirjoissa suhteessa eduskunnassa käytyyn keskusteluun.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta selvitän, millaisia diskursseja yhteiskuntarauhaan liittyen sisältyi eri ryhmittymien toimintaan ja niiden välisessä kanssakäymisessä. Ryhmittymäksi käsitetään yksittäinen puolue tai vielä suppeampi ryhmä yksittäisen puolueen sisällä. Tutkimuskysymyksen kannalta otan lähtökohdaksi ja näkökulmaksi kysyä, ketkä eduskunnassa ylipäänsä näkivät yhteiskuntarauhan olevan vaarassa, ja keiden yhteiskuntarauhaa tulkittiin mahdollisesti horjuttavan. Tutkimuskysymyksen tarkastelemiseksi kysyn edelleen, kuinka eduskunnan eri ryhmät pyrkivät vastaamaan yhteiskuntarauhaa uhkaaviin tekijöihin.

Toisen tutkimuskysymyksen suhteen selvitän ja vertailen ryhmittymien välisiä eroja keskustelun ilmentämisessä pöytäkirjojen avulla ja mahdollisia eroavaisuuksia pöytäkirjojen pitovoissa. Näin käy myös mahdolliseksi vertailla, kuinka eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjat sekä eduskuntaryhmien pöytäkirjat eroavat toisistaan, jolloin voidaan huomioida pöytäkirjojen ulottuvuus omana asiakirjaryhmänään ja arkiston kokonaisuuden osana. Näkökulma on tarpeellinen siihen nähden, että tutkielma on myös arkistoalan suuntautumisvaihtoehdon opinnäyte.

Koska 1930-luvun sisäpolitiikasta yhteiskuntarauhaan liittyen ei ole tutkielman tematiikkaan liittyen aiempaa tutkimusta muuten kuin mainintojen tasolla tai yksittäisten asiakokonaisuuksien osalta, tarkoitukseni on valottaa teeman ympärillä käytyä keskustelua ja puolueiden suhtautumista siihen.

Ajallisesti tutkielmani sijoittuu vuoteen 1934, jolloin eduskunnassa käsiteltiin sellaisia yhteiskuntarauhaa koskettavia lakiesityksiä, jotka herättivät sekä vilkasta keskustelua käsittelyaikanaan että vaikuttivat myöhemmässä vaiheessa Suomen sisäiseen turvallisuuteen ääriliikkeiden toimintaa rajoittavina aspekteina.

Tutkielmassani käsittelyn alaisina ovat:

- edellisillä valtiopäivillä annettu mutta vuoden 1934 valtiopäivillä käsitelty hallituksen esitys (HE) numero 63 laiksi yhdistyksistä annetun lain muuttamisesta
- hallituksen esitys numero 49 laiksi kiellosta käyttää poliittisia tunnusmerkkejä eräissä tilaisuuksissa
- hallituksen esitys numero 10 eli niin sanotut kommunistilait.

Yhteiskuntarauhan kannalta yhdistyslain muutoksessa¹⁴ keskustelua herättivät eniten puolueiden kansainväliset sidonnaisuudet ja pyrkimys rajoittaa poliittisten pukujen käyttöä, eli niin sanottu lakiesityksen puseropykälä. Poliittisten tunnusmerkkien kiellolla¹⁵ tietyissä tilanteissa tarkoitetaan puolestaan puserolakia. Niin kutsutuissa kommunistilaeissa oli puolestaan kyse useammasta lakimuutoksesta koskevasta kokonaisuudesta, jolla haluttiin ensisijaisesti estää kommunistien tai entisten kommunistien asettuminen ehdolle vaaleissa sekä valtio- ja maanpetoksellisen kiihotuksen harjoittaminen eduskunnassa.¹⁶

On syytä ottaa huomioon, että tutkielmaan mukaan otetut lakiesitykset ja niiden käsittelet eivät olleet ainoita yhteiskuntarauhaan kytkeytyviä lakiesityksiä vuoden 1934 valtiopäivillä. Teeman kannalta keskeinen lakiesitys olisi ollut myös yhteiskunnalle vahingollisen kiihoituksen kieltäminen, jolla pyrittiin kieltämään halventavien ja perättömien lausumien levittäminen suullisesti tai painokirjoituksen kautta ja yhteiskuntarauhan vaarantaminen mainittuja lausumia levittämällä.¹⁷ Kiihotuslain käsittelyn yhteydessä käytetyt puheenvuorot eduskunnassa olivat joitain IKL:n puolelta tulleita puheenvuoroja lukuun ottamatta varsin maltillisia eikä keskustelu ollut kovin laajaa. Tähän vaikutti lähestyvä, ja osittain päällekkäinenkin, puserolain käsittely jossa aihepiiriä käsiteltiin seikkaperäisemmin.¹⁸ Keskustelun vähäisyydestä ja osittain päällekkäisyydestä johtuen päädyin rajaamaan kiihotuslain tutkielmani käsittelyn ulkopuolelle.

Vuoden 1934 syysistuntokaudella puolestaan käsiteltiin lakialoitetta valtiollisen poliisin vakiinaistamisesta, jonka yhteydessä käytiin myös yhteiskuntarauhaan liittyvää keskustelua.¹⁹ Valtiollisen poliisin rajaamiselle tutkielman ulkopuolelle on ajalliset perustelut. Muut mainitut lakiesitykset käsiteltiin kokonaan tai suurimmilta osin vuoden 1934 valtiopäivien kevätistuntokaudella, kun taas valtiollisen poliisin asia käsiteltiin syyskaudella. Sijoittuminen ajallisesti eri aikaan olisi tuonut lakiesitysten vertailuun uusia huomioon otettavia аспектеja, joten keskittymällä ajallisesti lähekkäisiin lakiesityksiin saadaan pohdinnasta ja vertailusta eliminoitua yksi muuttuja, kuten tapahtuneet muutokset eri puolueiden sisällä.

¹⁴ HE nro 63. *VP 1933*, A:III; lakiasianvaliokunnan mietintö nro 1 vastalauseineen. *VP 1934*, A:III.

¹⁵ HE nro 49. *VP 1934*, A:I.

¹⁶ HE nro 10. *VP 1934*, A:I.

¹⁷ HE nro 7. *VP 1934*, A:I.

¹⁸ Korhonen 2014, 21.

¹⁹ HE nro 103. *VP 1934*, A:I.

Valtiopäivillä oli esillä myös lakialoitteita Nivalan kapinaan²⁰ osaa ottaneiden henkilöiden armahtamiseksi²¹, mutta näistä ei syntynyt eduskunnassa tutkimustehtävän kannalta relevanttia keskustelua. Lisäksi eduskunnassa käsiteltiin hallituksen kertomusta vuodelta 1932, mutta koska kyseessä ei ollut lakiesitys, rajasin sen ulkopuolelle, kuten myös hallitukselle esitetyt kirjalliset kysymykset. Toisin sanoen mukaan otettuja lakiesityksiä yhdistää niiden ajankohta, niiden asema lakiesityksinä ja myös niiden kattavuus.

Lähteet, menetelmät ja tutkimusprosessi

Tärkeimmän lähdekokonaisuuden muodostavat valtiopäiväasiakirjat, jotka käsittävät pöytäkirjojen lisäksi asiaan kuuluvat hallituksen esitykset ja valiokuntien mietinnöt. Valtiopäiväasiakirjat sinänsä ovat hedelmällisiä lähteitä, sillä niihin on dokumentoitu tarkasti kaikki eduskunnassa käytetyt puheenvuorot välihuutoineen kaikkineen. Niissä voi siis keskittyä keskustelun ja sisällön analyysiin, kun lähtökohtaisesti aineiston voi olettaa vastaavan tarkasti käytyä keskustelua.

Puolueiden eri elinten asiakirjat ovat oma lukunsa asiakirjalähteinä. Ensisijaisesti hyödynnän puolueiden eduskuntaryhmien pöytäkirjoja, mutta joidenkin puolueiden osalta on tarpeen perehtyä myös muiden puolueiden elinten pöytäkirjoihin. SDP:n ja IKL:n eduskuntaryhmien pöytäkirjat ovat tutkimustehtävän kannalta suppeita, mikä voi johtua ainakin kahdesta asiasta. Asioita on voitu käsitellä jossain korkeammassa puolue-elimessä, jolloin asiaa ei kenties ole käsitelty eduskuntaryhmässä. Toisaalta taas asioista on voitu kyllä keskustella, mutta mahdollisen arkaluontoisuuden vuoksi asioita ei ole kirjattu ylös. Maalaisliiton, edistyspuolueen, RKP:n ja kokoomuksen eduskuntaryhmien pöytäkirjat ovat sisällöltään rikkaampia.

IKL:n arkistoaineksen suhteen haasteena ylipäänsä on sekin seikka, että kun puolue määrättiin lakkautettavaksi sodan jälkeen, suuri osa sen asiakirja-aineistosta hävitettiin. Tarkastelemani eduskuntaryhmän pöytäkirjat on kirjoitettu konseptipapereille eikä niissä näy puolueen leimaa tai allekirjoituksia. Olisi siis syytä olettaa, etteivät ne olisi varsinaisia pöytäkirjoja vaan

²⁰ Nivalan kapina, tai Nivalan konikapina, viittaa 11.–14.6.1932 tapahtumiin, jolloin Nivalan rautatieasemalla pulamiesten joukko vapautti väkivalloin Sigfrid Ruuttusen Oulun lääninvankilaan passittamiselta. Ruuttunen oli tuomittu vankilaan, kun tämä ei ollut maksanut sakkojaan, jotka oli puolestaan langetettu, kun hän ei ollut suostunut lopettamaan eläinlääkärin lopettamaksi määräämää Hilppa-hevosta. Eläinlääkärin mukaan Ruuttusen hevonen oli sairastunut näivetystautiin. Poliisireservien ja liikkuvan poliisikomennuskunnan avulla pulamiehet otettiin kiinni ja kapinaan viittaava liikehdintä pysäytettiin. (Lackman 1985, 257–261.)

²¹ Edustaja Kiviojan ym. lakialoite nro 18 (1933 vp.) sekä edustaja Virkkusen ym. lakialoite nro 26 (1934 vp.).

vain niiden konsepteja. Pöytäkirjojen ja pöytäkirjakonseptien eroavaisuuksiin lähteinä kiinnitetään oma huomionsa.

Pöytäkirjojen tietosisällön lisäksi haasteita aiheuttavat muun muassa pöytäkirjojen muoto (onko käsiala tai ulkoasu yleisesti selkeä ja luettavissa) sekä toisaalta niiden täydellisyys: jos aineistoja on kymmeniä vuosia sitten mikrofilmattu, onko koko aineisto mikrofilmattu vai onko jotain jätetty pois? Ja jos aineisto on manuaalista paperista aineistoa, onko kaikki aineisto tallella? IKL:n asiakirjoissa oli konkreettisia fyysisiä aukkoja, kun joku oli joskus repinyt paperinpaloja, esimerkiksi jonkin pykälän, pois pöytäkirjasta. Myös ilmeisesti joitain papereita puuttuu kokonaan.

Tarkastelen kutakin mainittua lakikokonaisuutta omana päälukunaan. Menetelminä tutkimusprosessissa ovat kriittinen diskurssianalyysi ja toisaalta keskustelun eri näkökulmien teemoittelu: kussakin asiakokonaisuudessa nousee esille erilaisia aspekteja, joiden kautta keskustelu etenee ja joiden kautta saadaan käsitys puolueiden annista sisäisen turvallisuuden teemaan.

Siinä missä valtiopäiväasiakirjoissa voidaan keskittyä keskustelun ja diskurssien analyysiin, korostuu lähdekritiikki puolueasiakirjojen analyysissa. Ei voida keskittyä vain asiakirjojen tietosisältöön, vaan on myös analysoitava pöytäkirjan pitotapaa ja esimerkiksi sitä, pidetäänkö tietynlaisista teemoista kattavammin kirjaa kuin toisista. Pyrkimyksenäni on vertailla valtiopäiväkeskustelun ja puolueiden sisäisessä keskustelussa esiin nousevia keskustelun teemoja ja saada selville, missä määrin ne yhtenevät tai poikkeavat toisistaan. Valtiopäivä- ja puolueasiakirjojen vertailussa ulkoisen lähdekritiikin tiedostaminen ja huomioon ottaminen näytteleekin tutkielmassani merkittävää osaa.

Diskurssianalyysi on perinteisesti jaettu kielitieteelliseen ja yhteiskuntatieteelliseen diskurssintutkimukseen, ja kriittinen diskurssianalyysi nivoutuu näihin molempiin. Tätä nivoutumista voidaan hahmottaa diskurssin määritelmän kautta. Kielitieteellisen tutkimuksen näkökulmasta diskurssilla tarkoitetaan kielenkäyttöä, jonka kautta syntyy kielenkäytön tuotosta eli puhuttua tai kirjoitettua kieltä. Yhteiskuntatieteellinen tutkimus näkee diskurssin ”tapana hahmottaa ja jäsentää maailmaa”. Tällöin diskursseilla pyritään vaikuttamaan maailmaan, mutta samalla diskurssit myös määrittävät kielenkäyttöä eri tilanteissa. Diskurssien suhde yhteiskuntaan on näin ollen kaksisuuntainen: ne määrittelevät ja rajoittavat diskurssien edustajien kielenkäyttöä, mutta pyrkivät kuitenkin samalla myös muovaamaan ympäröivää todellisuutta. Kielenkäyttö on areena, jossa tämä vuorovaikutus tapahtuu. Diskurssit ovat sosiaalisia käytäntöjä, jotka ilmenevät suhteissa ideologioihin ja erilaisiin valtasuhteisiin. Nämä diskurssit käyvät keskenään kamppailua hegemoniasta eli siitä, mikä näkemys maailmasta on vallalla.

Kriittisen diskurssianalyysin tarkoituksena on tarkastella näitä diskursseja ja hegemoniakamppailua kriittisesti.²²

Pro gradu -tutkielmassani eduskunta sekä eduskuntaryhmien kokoushuoneet ovat ne kielenkäytön fyysiset ilmentymät ja areenat, joilla diskurssit ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Tutkielmassa selvitän, millaisia diskursseja yhteiskuntarauhan suhteen syntyi niin puolueiden välille kuin kenties puolueiden sisälle. Kriittisen diskurssianalyysin keinoin pyrin hahmottamaan mahdollisesti hegemonia-aseman saavuttaneita diskursseja sekä hegemoniaa tavoitelleita tai selvästi vähemmistöön jääneitä diskursseja. Eri ryhmittymien diskursseja verrataan myös Kivimäen hallituksen diskurssiin, jolla parlamentaarista luottamusta nauttivana toimielimenä on myös jonkinlaista diskursitiivista hegemoniaa.

Apuna kriittisen diskurssianalyysin prosessissa hyödynnän Carol Bacchin lähestymistapaa poliittisen keskustelun analysoimiseksi. Bacchin mukaan yhteiskunnallisten ongelmien suhteen tulisi esittää kysymys ”mikä esitetään ongelmana”, eli miten ongelma esitetään, havainnollistetaan tai kuvataan (what’s the problem represented to be?). Analyysissa tarkastellaan sitä, minkä tietty toimija nimeää ongelmaksi ja millaisin rajauksin, mitä mainittujen ongelmien taustalla ja motiiveina mahdollisesti on, kuinka ongelma tuodaan julki, mistä ongelman puolta mahdollisesti vaietaan, mitä vaikutuksia ulostulolla tuotetaan tai halutaan tuottaa sekä miten ongelman esittämistä puolustetaan ja kuinka uskottavasti.²³ Bacchin laatimat analyysin vaiheet, joita aiemmin kuvaamani diskurssien hahmottamisessa aion soveltaa, on esitetty tämän tutkielman liitteessä 1.

Suzanne Huot, Andrea Bohadilla, Antoine Bailliard ja Debbie Laliberte Rudman ovat tutkimuksessaan maahantulijoiden jakamisesta keskustelussa eri ryhmiin sekä toiseudesta yhdistäneet Bacchin menetelmän kriittiseen diskurssianalyysiin, ja tutkimusmenetelmä on erittäin käyttökelpoinen myös minun tutkielmani tematiikkaa ajatellen. Tutkimuksessa Bacchin menetelmä yhdistetään kriittiseen diskurssianalyysiin siten, että erilaisissa diskursseissa jokin yhteiskunnallinen kysymys voidaan nähdä eri näkökulmista ja erilaisin painotuksin. Tässä tapauksessa kyse on maahanmuuttajien näkemisestä erilaisten ongelmanäkökohtien valossa. Tutkimuksessa hahmotettiin erilaisia ongelmia, jotka perustuvat diskurssien kielenkäytön ja ideologian asettamiin rajoihin.²⁴

²² Pietikäinen 2000, 192–193, 196–198, 201–202.

²³ Bacchi 2009, 48.

²⁴ Huot et al 2015, 131–132, 134.

Tutkimusprosessin kannalta teemoittelun avulla päästään tarkastelemaan eri näkökulmia kun-
kin laki- tai muutosesitykseen liittyvään sisäpoliittisen problematiikan kannalta. Näiden nä-
kökulmien ja niihin liittyvää keskustelua analysoimalla hahmotellaan niitä erilaisia diskursseja,
joiden avulla päästään vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Bacchin menetelmän kautta pyrin
vastaamaan asettamiini tutkimuskysymyksiin: ketkä esittävät yhteiskuntarauhan horjumisen
ajankohtaisena uhkana ja ketkä esitettiin ongelmaksi eli yhteiskuntarauhan horjuttajiksi. Pyrin
myös pääsemään käsiksi niihin taustatekijöihin, jotka ovat esitettyjen kuvausten takana. Olen-
naista on myös se, mistä vaietaan ja mitä jätetään sanomatta, tai toisen tutkimuskysymyksen
osalta, mitä jätetään kirjoittamatta pöytäkirjaan.

Historiallinen tausta: vuoden 1933 eduskuntavaalit

Vuoden 1933 eduskuntavaaleissa sosiaalidemokraatit saivat jälleen eduskuntaan eniten kan-
sanedustajia, ja toiseksi eniten ääniä sai Maalaisliitto²⁵. Kuten taulukosta 1 ilmenee, kokoo-
muksen läpi saamien edustajien määrä sen sijaan romahti Isänmaallisen kansanliikkeen (IKL)
saadessa ensimmäisissä vaaleissaan 14 edustajaa. Kokoomus ja IKL olivat vaaliliitossa, ja
edellisen kannattajien keskuudessa oli selviä sympatioita IKL:n radikaaleja ajatuksia kohtaan.
Oikeisto koki lopulta vaalitappion.²⁶ Taulukko osoittaa edustajien jakautumisen puolueittain:

Taulukko 1. Kansanedustajien määrä puolueittain vuosina 1929–1933				
Puolue	1927	1929	1930	1933
Suomen Sosialidemokraattinen puolue	60	59	66	78
Maalaisliitto	52	60	59	53
Ruotsalainen kansanpuolue	24	23	20	21
Kansallinen Kokoomuspuolue	34	28	42	18
Isänmaallinen kansanliike	-	-	-	14
Kansallinen edistyspuolue	10	7	11	11
Suomen pienviljelijäin puolue	-	-	1	3
Kansanpuolue	-	-	-	2
Ruotsalainen vasemmisto	-	-	1	-
Sosialistinen työväenpuolue	20	23	-	-
Yhteensä	200	200	200	200

Lähde: Vaalitulostat 1927, 1929, 1930 ja 1933.

²⁵ Käytän tässä tutkielmassa Maalaisliitosta (ML) sen virallista, isolla alkukirjaimella kirjoitettavaa nimeä. Kan-
sallisen Kokoomuspuolueen lyhennän kuitenkin kokoomukseksi (KOK) ja Kansallisen edistyspuolueen edis-
tyspuolueeksi (KEP) Suomen Sosialidemokraattisen puolueen lyhennän SDP:ksi, Isänmaallisen kansanliikkeen
IKL:ksi, Ruotsalaisen kansanpuolueen RKP:ksi ja Kansanpuolueen KP:ksi.

²⁶ Uola 2006, 250–251.

Lapuan liikkeen toiminta päättyi Mäntsälän kapinaan keväällä 1933, ja kesällä perustettiin IKL jatkamaan ja vaalimaan Lapuan liikkeen perintöä. IKL:llä oli esikuvia Mussolinin Italiaan ja Hitlerin Saksaan, mutta kaiken kaikkiaan se ei ollut Lapuan liikkeen tapainen välitön uhka suomalaiselle demokratialle. IKL pidättäytyi toiminnassaan laillisuuden linjassa ja pyrki ajamaan itselleen tärkeitä asioita puoluedemokratian kautta, vaikka sitä halveksikin. Korporatismi²⁷, antimarxilaisuus, aitosuomalaisuus²⁸ ja Suur-Suomi -ajatukset olivat teemoja, joita IKL pyrki toiminnassaan vaalimaan. Puolueen, tai kansanliikkeen, johto oli akateemista ja sivistyneistöä verrattuna lapualaisten johtoon.²⁹ Äärioikeistolaisten liikkeet olivat kaiken kaikkiaan hajanaisia ja verrattain pieniä ryhmittymiä eivätkä ne saaneet merkittävää painoarvoa Suomen poliittisten liikkeiden kentällä.³⁰

Kokoomus ja sosiaalidemokraatit syyttivät toisiaan vaalien alla sympatioista ääriliikkeiden suuntaan ja suoranaista uhasta suomalaista demokratiaa kohtaan. Sosiaalidemokraattien integroituminen suomalaiseen puoluedemokratiaan kuitenkin jatkui, eivätkä he provosoituneet tai radikalisoituneet Lapuan liikkeen toiminnasta.³¹ Pesäero ääriivasemmistoon oli omiaan helpottamaan yhteistyötä muiden puolueiden kanssa, vaikkei hallitukseen kuuluttukaan. Toisaalta Kivimäen hallitus myös kohteli sosiaalidemokraatteja lempeästi, sillä se oli vähemmistöhallituksena riippuvainen SDP:n sille antamasta tuesta.³²

Aikakaudelta muistetaan keskeisenä käsitteenä tai toimijana laillisuusrintama, jonka tavoitteena oli oikeiston vallan rajoittaminen sekä sisäisten olojen rauhoittaminen ja sisäisen turvallisuuden rakentaminen. Laillisuusrintamaan kuuluivat edistyspuolue, Maalaisliitto ja SDP – puolueet, jotka eivät kuitenkaan kyenneet muodostamaan vielä yhteistä hallitusta. Laillisuusajattelua edesauttoi myöhemmin kokoomuksen siirtyminen Paasikivien johdolla takaisin konservatiiviseksi puolueeksi.³³

²⁷ Korporativismissa tiettyä ammattia harjoittajat kuuluivat liittoihin, jotka puolestaan kuuluivat edelleen maakuntatason ja valtakunnallisiin korporaatioihin. Korporaatiot olivat puolestaan ministeriöiden ja muiden keskuselinten valvonnassa. Korporativismin avulla haluttiin lopettaa niin kapitalistinen riisto kuin luokkaerimielisyydetkin ja saada näin kansa palvelemaan valtiota ja kansakokonaisuutta. (Maijala 2005, 47–48.)

²⁸ Aitosuomalaisuus oli jyrkkää kieli- ja suomalaisuusasiaa ajanut liike, johon Akateemisen Karjala-Seuran ja oikeistoradikaalien ajattelussa yhdistyivät myös Suur-Suomea koskevia ajatuksia. (Ks. esim. Nygård 1982, 66.)

²⁹ Uola 2006, 247–250.

³⁰ Silvennoinen et al 2016, passim.

³¹ Uola 2006, 251.

³² Soikkanen 1975, 558.

³³ Soikkanen 1981, 104–105.

T. M. Kivimäen³⁴ johtama hallitus aloitti kautensa vuonna 1932. Se oli luonteeltaan vähemmistöhallitus, jonka pääministeri tuli edistyspuolueesta. Virkamieshallituksen statuksesta huolimatta ministeristö koostui Svinhufvudin luottomiehistä, jotka olivat vankasti porvarillisia. Kivimäen hallitus istui aina vuoteen 1936 asti eikä se tavan mukaan eronnut uuden hallituksen tieltä eduskuntavaalien 1933 ja 1936 jälkeen, vaan se kaatui aikanaan luottamuslauseäänestyksessä vasta lokakuussa 1936. Hallituksen pitkän iän salaisuus oli se, ettei kenenkään intresseihin kuulunut kaataa hyvää kompromissihallitusta, joka nautti presidentin ja toisaalta osaltaan eduskunnan luottamusta: sosiaalidemokraatitkin halusivat tukea vähemmistöhallitusta, koska pelkäsivät uuden hallituksen olevan vielä oikeistolaisempi.³⁵

³⁴ Tutkielmassa mainittujen henkilöiden elämäkerrat ovat liitteessä 5 aakkosellisessa järjestyksessä alkaen sivulta 89.

³⁵ Soikkanen 1975, 557.

1. YHDISTYSLAIN MUUTOS

1.1. Yhdistyslakia muuttamaan

1.1.1. Erityisbuomiota riippuvaisuussubteille vai ei?

Syyskuussa vuonna 1933 eduskunnalle annettiin kaksi lakialoitetta yhdistyslain muuttamiseksi. Näistä toinen oli 45 maalaisliittolaisen kansanedustajan lakialoite numero 16³⁶ ja toinen IKL:n lakialoite numero 17, jonka allekirjoittivat eduskuntaryhmän kaikki 14 kansanedustajaa.³⁷ Vaikka lakialoitteet olivat erillisiä, niiden pääsisältö oli sama: molemmat ehdottivat yhdistyslain 4 §:ään muutosta, jonka mukaan sellaisilta yhdistyksiltä, joiden pääasiallisena tarkoituksena oli valtiollisiin asioihin vaikuttaminen, tuli kieltää riippuvaisuussuhde johonkin kansainväliseen järjestöön tai sen välittömässä alaisuudessa oleminen. Riippuvaisuussuhteen määrittelyssä haluttiin huomioon muun muassa ulkoiseen olemukseen, tavoitteisiin ja sääntöihin liittyviä asioita.³⁸ Maalaisliiton lakialoitteessa ei tarkkaan yksilöity mitään tiettyä ryhmittymää, vaan siinä liikuttiin yleisellä tasolla niiden uhkien suhteen, joita ulkomailta tulevat valtiolliset opit ja liikehdinnät olisivat voineet tuoda mukanaan. IKL:n aloitteessa puolestaan nimettiin Suomen Sosialidemokraattisen puolueen riippuvaisuussuhde Kansainväliseen Työväen Internationaliin merkittäväksi vaaratekijäksi ”Suomen turvallisuudelle ja poliittiselle elämälle”.³⁹

Hallitus antoi esityksensä yhdistyksistä annetusta laista 17. päivä marraskuuta vuonna 1933. Se esitti kahden pykälän lisäämistä ja kaikkiaan 16 pykälän muuttamista. Hallituksen pyrkimyksenä oli muuttaa yhdistyslakia siten, ettei laittomana lakkautetun yhdistyksen tilalle voinut perustaa uutta yhdistystä ja että yhdistyksen toiminnan olisi voinut kieltää tuomioistuimen lisäksi myös maaherra tai sisäasianministeriö. Niin ikään täsmennyksiä tehtiin lakkautetun yhdistyksen varojen suhteen.⁴⁰ Huomionarvoista on, ettei hallitus ottanut esitykseensä erikseen säädöstä, jolla olisi rajoitettu valtiollisiin asioihin vaikuttavien järjestöjen riippuvaisuussuhdetta kansainvälisistä järjestöistä, sillä ”-- yhdistyslain jo voimassaolevien ja tähän lakiehd-

³⁶ Lakialoite (Lak. al.) nro 16. *Valtiopäivät (VP) 1933*, Asiakirjat (AK) II.

³⁷ Lak. al. nro 17. *VP 1933*, AK II.

³⁸ Lak. al. nro 16. *VP 1933*, AK II; lak. al. nro 17. *VP 1933*, AK II.

³⁹ Lak. al. nro 17. *VP 1933*, AK II.

⁴⁰ Hallituksen esitys (HE) nro 63. *VP 1933*, AK III.

dotukseen otettujen säännösten avulla voidaan -- päästä tyydyttäviin käytännöllisiin tuloksiin⁴¹. Yhdistyslain muutoksen varsinainen käsittely eduskunnassa siirtyi kuitenkin vuoden 1934 valtiopäiville, sillä lakivaliokunta ei ehtinyt käsitellä esitystä vuoden 1933 valtiopäivien puitteissa.⁴²

Hallituksen esitys käsiteltiin valmistelevasti lakivaliokunnassa, joka päätyi muuttamaan lakiesitystä joidenkin lakkautetun yhdistyksen varoihin ja yhdistysrekisteriin merkitsemisen osalta. Yhteiskuntarauhaan liittyvien asioiden näkökulmasta valiokunta ei ehdottanut muutoksia. Edellä mainitut Maalaisliiton ja IKL:n lakialoitteet tuli hylätä, sillä hallituksen esitys pystyi vastaamaan niiden tavoitteisiin sellaisenaan ilman erillistä lakia.⁴³

Yhteiskuntarauhan teeman kannalta olennaisia olivat valiokunnan mietinnön johdosta asetetut vastalauseet, ja niistä eritoten vastalauseet II, III ja IV. Valiokunnan IKL:n jäsenet Eino Tuomivaara ja Hjalmar Forstadius vaativat vastalauseessaan, ettei järjestö, jonka tavoitteena oli valtiollisiin asioihin vaikuttaminen, saanut olla riippuvaisuussuhteessa kansainvälisestä järjestöstä mainiten varta vasten SDP:n ja internationaalien välisen suhteen.⁴⁴ IKL:n edustajien tekemä vastalause oli siis sisällöltään täydellisesti linjassa puolueen vuonna 1933 laatiman lakiesityksen kanssa. Sama tilanne oli maalaisliittolaisten valiokunnan jäsenten vastalauseen kohdalla, jossa vaadittiin niin ikään kansainvälisten riippuvaisuuksien kieltoa.⁴⁵ Huomion arvoista on, etteivät Maalaisliitto ja IKL laatineet yhteistä vastalauseita.

Mietinnön neljännessä vastalauseessa valiokunnan jäsenet Eljas Erkkö (KEP⁴⁶), Vilho Kivioja (ML) sekä Kusti Arffman (ML) katsoivat, että valtiovalta tarvitsi ulkomailta tulevien vaikutteiden vastustamiseksi ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamiseksi pidemmälle meneviä keinoja kuin mitä hallituksen esitys ja lakivaliokunnan mietintö olivat antamassa. He halusivatkin, että yhdistyslaissa puututtaisiin poliittisiin pukuihin ja tunnusmerkkeihin niiden poliittisia intohimoja herättävän vaikutuksen vuoksi. Poliittisten pukujen ja tunnusmerkkien käyttö tuli kieltää yhdistysten kokouksissa, kulkueissa ja muissa julkisissa tilaisuuksissa lakkauttamisen uhalla.⁴⁷

⁴¹ HE nro 63. *VP 1933*, AK III.

⁴² Eduskunnan vastaus hallituksen esitykseen nro 63. *VP 1933*, AK II.

⁴³ Lakivaliokunnan mietintö 22.2.1934. (Lvm.) nro 1. *VP 1934*, AK III:3.

⁴⁴ Vastalause II, lvm. nro 1. *VP 1934*, AK III:3.

⁴⁵ Vastalause III, lvm. nro 1. *VP 1934*, AK III:3.

⁴⁶ Lyhennettä KEP käytettiin Kansallisen Edistyspuolueen omissa asiakirjoissa puolueen lyhenteenä. Lyhenne ei ole myöhemmässä tutkimuksessa vakiintunut, mutta käytän sitä tässä tutkielmassa mahdollisten sekaannusten välttämiseksi esimerkiksi edustajan lyhenteeseen. KEP on myös kirjoitusasultaan yhteneväinen monien muiden puolueiden lyhennysten kanssa, kuten SDP, RKP ja IKL.

⁴⁷ Vastalause IV, lvm. nro 1. *VP 1934*, AK III:3.

Hallituksen esitys lähetettiin ensimmäisen käsittelyn jälkeen suureen valiokuntaan, jossa siihen tehtiin vielä lisää muutoksia, joista tutkittavan teeman kannalta oleellinen on lisäys 4. §:ään, joka sisälsi nyt sellaisenaan Erkon, Kiviojan ja Arffmanin vastalauseen vaatimuksen poliittisiin pukuihin ja tunnusmerkkeihin liittyen. Tämä lisäys sisällytettiin esityksen 4. §:n kolmanteen momenttiin⁴⁸ ja se sai eduskunnassa käydyssä keskustelussa nimityksen Lex Erkko.

1.1.2. Keskustelun kaksi kärkeä

Hallituksen esityksen ensimmäisessä käsittelyssä keskustelu jäi varsin suppeaksi eikä käytettyjen neljän puheenvuoron asiasisällöissä ollut vielä yhteiskuntarauhan tematiikan kannalta relevanttia sisältöä.

Suuren valiokunnan mietintö vietiin toiseen käsittelyyn eduskuntaan 9. päivänä maaliskuuta 1934, jolloin lakiesitys kuitenkin pantiin pöydälle.⁴⁹ Asia tuotiin uudelleen toiseen käsittelyyn 13. päivänä maaliskuuta, jolloin lakiesityksestä käytiin eduskunnassa laajempi keskustelu. Kahdeksi suurimmaksi puheenaiheeksi nousivat edellä mainitut valtiollisiin asioihin vaikuttavien järjestöjen kansainväliset riippuvaisuudet ja niin kutsuttu puseropykälä, jolla haluttiin rajoittaa poliittisten pukujen ja tunnusmerkkien käyttöä. Vaikkei kumpikaan keskustelun kärjistä päätynyt lopulliseen hyväksytyyn yhdistyslain muotoon, toimi keskustelu puseropykälästä johdantona myöhemmin kevättalvella keskustelua herättäneelle puserolaille.

Kaikkiaan lakiesityksen toisessa käsittelyssä käytettiin 81 puheenvuoroa, joiden jakautumisen puolueittain on esitetty taulukossa 2. Puheenvuorojen lukumäärien ja teemojen jakaantuminen kansanedustajien kesken ja puolueittain on esitetty taulukoituna liitteessä 2.

⁴⁸ Suuren valiokunnan mietintö (Svm.) nro 14, s. 1. *VP 1934*, AK:III.

⁴⁹ 2. käsittelyn puheenvuorot ja pöydällepano. *VP 1934*, PK I, 640.

Taulukko 2. Yhdistyslain muutosta käsittelevän lakiesityksen 2. käsittelyn puheenvuorot puolueittain						
Puolue	Laillisuus (kpl)	Riippuvaisuussuhteet (kpl)	Poliittiset tunnusmerkit (kpl)	IKL/SDP (kpl)	Muut (kpl)	Puheenvuorot yhteensä (kpl)
SDP	2	6	2	5	9	20
ML	1	4	3	1	6	12
IKL	3	7	10	7	1	17
KOK	3	5	2	-	1	9
RKP	1	1	8	-	3	11
KEP	1	-	4	-	7	10
KP	-	-	2	2	-	2
Yhteensä	11 (14 %)	23 (28 %)	31 (38 %)	15 (19 %)	27 (33 %)	81

Lähde: Valtiopäiväasiakirjat 1934.

Taulukon ensimmäinen sarake ”laillisuus” viittaa sellaisiin käytettyihin puheenvuoroihin, jotka käsitelivät jollain tapaa lakiesitykseen liittyvää juridista problematiikkaa. Käytännössä tämä tarkoitti esimerkiksi lakiesitykseen liittyviä perustuslaillisia ongelmia tai kansalaisoikeuksiin liittyvää problematiikkaa, joista osa liittyi poliittisiin tunnusmerkkeihin liittyvään Lex Erkoon, mutta osa esimerkiksi oikeaan lainsäädäntöjärjestykseen tai lakiesityksen teknisiin sanamuotoihin. Kuten taulukosta nähdään, yhteensä tähän tematiikkaan liittyvät aiheet saivat verrattain vähän huomiota käytetyissä puheenvuoroissa. Taulukoiduista puheenvuoroistakin esimerkiksi kaksi IKL:n edustajaa ja yksi kokoomuksen edustaja käyttivät äänestysvaiheessa puheenvuorot, joissa he kertoivat jättäneensä äänestämättä, koska katsoivat menettelyn olleen laiton.⁵⁰ Laillisuus- ja teknisuontoiset näkökulmat eivät liity suoraan tutkielman tematiikkaan tai tutkimusongelmaan, joten niille ei anneta tässä tutkielmassa juurikaan huomiota.

Sarakkeella ”riippuvaisuussuhteet” viitataan valtiollisiin asioihin vaikuttamaan pyrkivien yhdistysten sidoksiin kansainvälisiin järjestöihin, ja vastaavasti sarakkeella ”poliittiset tunnusmerkit” Lex Erkoon sekä muihin poliittisiin tunnusmerkkeihin liittyviin näkökohtiin. Sarakkeella ”IKL/SDP” puolestaan viitataan niihin puheenvuoroihin, joissa käsiteltiin jollain tapaa IKL:n ideologiaa ja toimintaa yleensä. Tähän ryhmään sisältyvät myös sellaiset puheenvuorot, joissa käsitellään SDP:n ideologiaa tavalla, joka ei suoraan liity riippuvaisuussuhteisiin kansainvälisistä järjestöistä. Näitä näkökulmia käsitellen tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

Oman sarakkeensa muodostaa vielä kokonaisuus ”muut”, johon on listattu sellaiset puheenvuorot, joilla ei joko ollut varsinaiseen lakiesitykseen liittyvää sisältöä (esimerkiksi pyyntö

⁵⁰ Edustajien Virkkunen, V. Annala ja Kares puheenvuorot. VP 1934, PK I, 722.

panna asia pöydälle) tai sisältö oli sellaista, ettei se ole tämän tutkielman kannalta relevanttia tai ole muuten sijoitettavissa edellä mainittuun jaotteluun. Myös ”muut”-kokonaisuus on kuitenkin otettu tässä tapauksessa mukaan, jotta saadaan kokonaiskuva käytettyjen puheenvuorojen määristä sekä relevanttien teemojen esiintymisestä kaikissa puheenvuoroissa.

On pantava merkille, että sarake ”puheenvuorot yhteensä” ilmaisee kunkin puolueen käyttämien puheenvuorojen kokonaismäärän eikä se siis ole aiemmin mainittujen sarakkeiden summa. Useimmiten sama puheenvuoro sisälsi useampaakin teemaa, jolloin yhtä puheenvuoroa ei ollut mielekasta asettaa vain yhden teeman alle. Tarkoitukseni oli hahmotella puheenvuoroista pääteesejä ja -argumentteja, joiden perusteella kukin puheenvuoro oli mahdollista ryhmitellä temaattisesti omiin sarakkeisiinsa. Jos pääteesejä tai -argumentteja oli yhdessä puheenvuorossa useampi, laskin puheenvuoron kahden tai useamman teeman alle.

Taulukosta nähdään, että puheenvuoroissa selvästi eniten käsiteltiin poliittisiin tunnusmerkkeihin liittyvää tematiikkaa. 31 puheenvuorossa 81 puheenvuorosta (38 %) pääargumentti tai -teesi koski jollain lailla poliittisia tunnusmerkkejä. Riippuvaisuussuhteita käsiteltiin puolestaan 23 puheenvuorossa eli 28 prosentissa kaikista puheenvuoroista. IKL:n ja SDP:n ideologioihin liittyviä asioita esiintyi 15 puheenvuorossa eli 19 prosentissa kaikista puheenvuoroista.

Erityisesti ideologioihin liittyvissä puheenvuoroissa on syytä ottaa huomioon se, että keskustelu siirtyi tematiikkaan useimmiten jostain toisesta teemasta tai se liittyi jonkin toisen teeman käsittelyyn. Esimerkiksi kysymyksessä riippuvaisuussuhteista kansainvälisiin järjestöihin keskusteltiin SDP:n politiikasta ja ideologiasta, kun taas poliittisiin tunnusmerkkeihin, lähinnä mustiin puseroihin ja sinisiin solmioihin, liittyvät asiat olivat läheisesti kytköksissä IKL:n ideologiaan ja yleisemminkin toimintaan puolueena. Tästä aspektista johtuen puheenvuoroja koskien IKL:n ja SDP:n ideologiaa käsitellään kansainvälisten riippuvaisuussuhteiden ja Lex Erkon yhteydessä, vaikka niiden osuutta käytetyistä puheenvuoroista onkin korostettu taulukoimalla ne omaan sarakkeeseensa.

1.2. Sitoutumiskysymyksiä ja puserokauhua

1.2.1. SDP puolustuskannalle internationaalien subteen

SDP kuului vuoden 1934 valtiopäivien aikaan sosialistiseen työväeninternationaaliin, jonka tausta on Wienin internationaalissa eli niin kutsutussa kaksijapuoli-internationaalissa. Wienin

internationaali muodostettiin vuonna 1921 järjestetyn konferenssin pohjalta, jonka tavoitteet myös SDP hyväksyi kirjeitse. Wienin internationaali ei alun alkaen ollut tarkoitettu internationaaliksi siinä mielessä kuin aiemmat internationaalit, vaan se tarkoitettiin yhteistyöjärjestöksi; sen varsinainen nimi oli Sosialististen puolueiden kansainvälinen työyhteisö, tai lyhyemmin Wienin yhteistyöjärjestö. Erotuksena Leninin johtamaan kommunistiseen, myös laittomuksiin valmiiseen, Kominterniin⁵¹ Wienin yhteistyöjärjestö korosti parlamentaarisia toimintatapoja ja pyrki ihanteelliseen tulokseen, jossa autonomiset puolueet muodostaisivat yhteistyöelimeksi tarkoitettun työläisneuvostojen kansainvälisen parlamentin.⁵²

Sosialistinen työväeninternationaali muodostettiin vuonna 1923 Wienin yhteistyöjärjestön ja Toisen internationaalin yhdistyessä. Yhdistymisen taustalla oli molempien internationaalien fasismipelko sekä myös pettymys kaikkien työväenpuolueiden, mukaan lukien kommunistivälisen yhteistyön mahdottomuuteen. Sosialistinen työväeninternationaali oli tavoiteohjelmansa osalta väljä ja se salli jäsenpuolueilleen varsin autonomisen aseman. Luonteeltaan internationaali oli reformisosialistinen ja se korosti vahvasti parlamentarismia, rauhantyötä ja demokratiaan kuuluvien periaatteiden noudattamista.⁵³

Vihreä internationaali sai puolestaan alkunsa vuonna 1928, kun Prahassa pidettiin perustava kansainvälinen kongressi. Vuonna 1923 oli jo perustettu Prahan kansainvälinen agraaritoimisto, jonka piiriin liittyi useita eurooppalaisia agraaripuolueita. Kuten agraaritoimistonkin toiminta, myös vihreän internationaalin toiminnan ytimenä oli talonpoikaispuolueiden yhteistyön kehittäminen muun muassa julkaisutoiminnan ja informaation jakamisen kautta. Muun muassa vasemmistoradikalismien nousu ja pelko ajoivat agraaripuolueet pyrkimään kansainväliseen yhteistyöhön. Vaikka monien agraaripuolueiden toiminta internationaalissa jäi pintapuoliseksi, jaettiin sen piirissä tietyt perusarvot, joiden mukaisesti haluttiin korostaa muun muassa maaseudun väestön etuja, demokraattista agrarismia ja kaikenlaisen militarismien ja diktatuuripyrkimysten vastustamista. Vihreän internationaalin toiminta alkoi hiipua 1930-luvun alussa Itä- ja Keski-Euroopan maiden luisuessa kohti diktatuuria.⁵⁴

Aluksi liittymisen suhteen pidättyväinen Maalaisliitto liittyi vihreään internationaaliin vuonna 1928. Maalaisliitto oli internationaalin kanssa tiiviisti tekemisissä muun muassa säännöllisen kirjeenvaihdon kautta, mutta samoihin aikoihin koko internationaalin toiminnan hiipumisen

⁵¹ Santonen 1988, 169.

⁵² Santonen 1988, 187.

⁵³ Santonen 1988, 190–192.

⁵⁴ Mylly 1979, 18–20.

kanssa ja myös puolueen taloudellisista vaikeuksista johtuen kanssakäyminen väheni ja aikanaan loppui kokonaan. Matkoja internationaalisiin tilaisuuksiin ei enää Suomesta järjestetty. Vuonna 1934 Maalaisliiton kanssakäyminen vihreän internationaalisiin kanssa ei siis enää ollut kovin tiivistä.⁵⁵

Läpi kansainvälisiin riippuvaisuussuhteisiin liittyvän keskustelun puolustuskannalle joutui etupäässä SDP, jonka yhteyksiä punaiseen internationaaliin IKL oli jo omassa valiokunnan mietinnön vastalauseessaan korostanut. Myös Maalaisliitto oli asettunut vastustamaan näitä riippuvaisuussuhteita, ja aihepiiriä koskevan keskustelun avannut SDP:n Reinhold Sventorzetski aloittikin puolueensa puolustamisen toteamalla Maalaisliiton kuuluvan itsekin Prahassa toimivaan talonpoikaisinternationaaliin, jolloin Maalaisliiton esittämä ponsi kansainvälisistä riippuvaisuuksista asettuisi ristiriitaan sen oman toiminnan kanssa. Sventorzetski huomautti tämän vihreän internationaalisiin olleen järjestäytyneen keskustelun suorastaan työväenluokan tapaan ja että internationaalilla oli mahdollisuus antaa jäsenpuolueitaan sitovia sisäpoliittisiakin ohjeita, joita vastaan toimimisesta voitiin viime kädessä erottaa internationaalisiin piiristä. Sventorzetski tulkitsi talonpoikaisinternationaalisiin olevan tästä näkökulmasta sosialistis-takin internationaalisiin ankarampi.⁵⁶ Hän ei kuitenkaan nähnyt kuvatussa kansainvälisessä toiminnassa mitään rikollista, vaan kannusti Maalaisliittoa jatkamaan toimintaansa talonpoikaisinternationaalisiin⁵⁷, mutta korosti kuitenkin myös tarvetta kääntää huomiota myös talonpoikaisinternationaalisiin ja porvarillisten puolueiden kansainvälisiin sidonnaisuuksiin yleensä, kun huomio oli aikaisemmin ollut päätä SDP:n toiminnassa.⁵⁸

Maalaisliiton piiristä ei pidetty kovinkaan montaa puheenvuoroa riippuvaisuussuhteisiin liittyen, mutta Sventorzetskin nostama näkökulma kumottiin. Maalaisliiton Jussi Annalan mukaan talonpoikaisinternationaalisiin annettiin tietoja tärkeimmistä maatalouspoliittisista kysymyksistä, ei siis niinkään kansainvälisistä poliittisista kysymyksistä. Edustajiakin vihreän internationaalisiin oli lähetetty vain muutaman kerran, ja itse asiassa ponnellaan Maalaisliitto osoitti olevansa valmis luopumaan jäsenyydestään Prahan internationaalisiin. Annalan mukaan talonpoikaisinternationaalisiin ei ollut syyllistynyt sosialistisen internationaalisiin tavoin epäilyttävään maanpetokselliseen toimintaan.⁵⁹ Maalaisliiton esiintymistä lievensi hieman puolue-toveri Veikko Heiskasen toteamus, että SDP oli vähentänyt riippuvaisuuttaan sosialistisesta internationaalisiin ja että kansainvälinen yhteistyö oli toivottavaa, jos isänmaan etu asetetaan

⁵⁵ Mylly 1979, 20–23.

⁵⁶ Edustaja Sventorzetskin puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 660–663.

⁵⁷ Edustaja Sventorzetskin puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 688.

⁵⁸ Edustaja Sventorzetskin puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 663.

⁵⁹ Edustaja J. Annalan puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 671–672.

kuitenkin aina päätöksenteossa etusijalle.⁶⁰ Bacchin hengessä ilmaistuna kansainväliset sidonnaisuudet eivät olleet ongelma, jos voimassa oli oletus (assumption) toiminnasta isänmaan hyväksi.

Keskustelu riippuvaisuuksista kävi kuitenkin kuumana IKL:n ja SDP:n välisessä debatissa, kun IKL:n edustaja Eino Tuomivaara syytti Sventorzetskin yrittäneen puheillaan kääntää huomiota pois sosialistisesta internationaalista vihjaamalla porvarillisten puolueiden sidonnaisuuksista omiin internationaaleihinsa. Tuomivaara vakuutti IKL:läisten olevan ”kemiallisesti puhtaita” porvarillisista ja muistakin kansainvälisistä järjestöistä mainiten vielä erikseen fasistit ja vapaamuurarit. Kansainvälisiä sidonnaisuuksia, joista erityisesti sosiaalidemokratien yhteenliittymiä, vastustavan IKL:n kansallisen politiikan⁶¹ mukaisesti Tuomivaara tähdensi IKL:n vastustavan kaikenlaisia kansainvälisiä riippuvaisuussuhteita ja kiisti sanomalehdistön väitteet IKL:n roolista yhteydenvälittäjänä Saksan kansallissosialistien ja Eestin rintamamiesten välillä.⁶² Myöhemmässä vaiheessa Tuomivaaran puoluetoveri, rovasti Kaarlo Kares kommentoi IKL:n ulkomaanyhteyksiä jo ideologisvivahteisin sanakääntein:

*Minä olen täällä jo kerran ennen sanonut, että maailman kaikissa kansoissa -- liikkuu samanlaisia aatevirtauksia. Kansat ovat kyllästyneet niihin marxilais-liberalistisiin tunnuslauseisiin, joilla demokratia on saastutettu.*⁶³

IKL:n ajattelussa Suomessa tuli muodostaa kansakokonaisuus, jonka tehtävinä oli toimia etuvartiona bolševismia vastaan ja Suur-Suomen luominen. Kansakokonaisuuden luomisen tiellä oli kuitenkin vanha puoluejärjestelmä, joka oli luotu kapitalistien ja marxistien luokkataistelun sotatantereeksi. Kansa oli jaettu ryhmiin ja työväkeä riistettiin. Erityisen suuri marxilaisuuden synty oli luokkavihan herättäminen, joka esti kansakokonaisuuden muodostumisen.⁶⁴ Tämä puolue- ja marxilaisviha ilmentyi Kareksen puheenvuorossa demokratian saastumisesta. Kansa oli kyllästynyt, ja IKL oli tullut luomaan kansakokonaisuutta ja vapauttamaan Suomen ryhmäjaoista. Kansaan ja aikojen muuttumiseen viittaamisella, jota muissakin puheenvuoroissa ilmeni, oli kaikuja IKL:n korporativismia ajavaan politiikkaan. Korporatismi nähtiin korkeamman tason politiikkana verrattuna vanhaan puoluejärjestelmään.⁶⁵

⁶⁰ Edustaja Heiskasen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 686–687.

⁶¹ Uola 1982, 86.

⁶² Edustaja Tuomivaaran puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 664.

⁶³ Edustaja Kareksen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 679.

⁶⁴ Maijala 2005, 70.

⁶⁵ Maijala 2005, 62–63.

IKL näki sosialistisen internationaalisen vallankumouksellisen ja vaarallisen, ja edustaja Tuomivaara huomautti SDP:n hyväksyneen internationaalisen jäsenyyden myötä linjan, jonka mukaisesti jäsenpuolue noudattaisi kansallisen porvarillisen hallituksen linjaa ainoastaan siinä tapauksessa, ettei se olisi ristiriidassa internationaalisen tai puolueen oman linjan kanssa.⁶⁶ Niin ikään IKL:n edustaja Hilja Riipinen vetosi puolestaan internationaalisen puheenjohtajan lupaukseen, jonka mukaan työmiehet eivät enää kävisi tykkejä päin tai taistelisi toisiaan vastaan, pitäen sitä vaarallisenä.⁶⁷ Riipisen tulkinta kyseisestä lupauksesta nostatti vasemmiston piiristä välihuutoja, joiden mukaan lupaus ei ollut vaarallinen vaan myönteinen.⁶⁸

Bacchilaisittain ajatellen IKL esitti siis ongelmana retoriikassaan SDP:n kansainväliset sidonnaisuudet katsoen, että internationaali voisi käskyillään aiheuttaa Suomelle sekä ulkoa päin tulevan uhan, että myös yhteiskunnallisen rauhan järkkymistä, jos sosialistit kääntyisivät valtiovaltaa vastaan. Puoluejärjestelmän hajottava ja luokkavastakkainasettelun aiheuttama leirijako olivat kuitenkin IKL:n ideologiasta tulevia pohjavirtauksia, jotka vaikuttivat marxilaisuuden kohdistuvan vihan kautta myös uhkakuvan luomiseen SDP:n yhteyksistä internationaaliin.

Vastahyökkäykseen IKL:n esittämiä syytöksiä sosialistisen internationaalisen suhteen kävi SDP:n Väinö Voionmaa, joka paitsi muistutti SDP:n noudattaneen tunnollisesti kansallisen hallituksen antamia ohjeita⁶⁹ myös, että ”kaikki isänmaallisessa kansanliikkeessä on halpaa ulkomaalaista tuontitavaraa alkaen aatteista, -- järjestömuodoista – päättyen niihin puseroihin ja solmioihin, jotka ovat tärkeimpinä tekijöinä tuon liikkeen toiminnassa”. SDP:n oma internationaaliyhteistyö perustui puolestaan kokemuksen ja ajatusten vaihtoon muiden maiden sosiaalidemokraattien kanssa, eivätkä internationaalisen säännökset sitoneet SDP:tä siinä määrin juridisesti kuin eduskunnassa oli eri puheenvuoroissa tulkittu. Mainittu keskusjohtoinen internationaalitoiminta oli Voionmaan mukaan ominaista kommunistiselle internationaalille, jota SDP ei hyväksynyt.⁷⁰ Voionmaan SDP:tä puolustavien puheenvuorojen päätteeksi oli, etteivät sosialistisen internationaalisen päätökset sitoneet SDP:tä.

SDP:n suhtautumista kansainväliseen yhteistyöhön selittäen ja IKL:n esiintymistä kritisoiden esitti SDP:n edustaja Väinö Kivisalo vertauskuvan miehestä, tämän kodista sekä naapurustosta:

⁶⁶ Edustaja Tuomivaaran puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 665–666.

⁶⁷ Edustaja Riipisen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 697.

⁶⁸ Vasemmiston välihuudot edustaja Riipisen puheenvuoron aikana. *VP 1934*, PK I, 697.

⁶⁹ Edustaja Voionmaan puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 701.

⁷⁰ Edustaja Voionmaan puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 667–669.

Jos mies rakastaa vaimoansa ja lapsiansa ja kotiansa, niin kuin kunnan mies tekee, niin ei se suinkaan merkitse, että hänen täytyy puida nyrkkiä naapurilleen ja räjähtää niiden kanssa. Päinvastoin, asia on niin, että se, joka aina naapuriensa kanssa riitelee ja räjähtää, ei tahdo sopia kotiväkensäkään kanssa. Tämä pitää paikkansa huomioni mukaan myöskin IKL:ään nähden. Hehän koettavat kylvää riitaa ja toraa omankin kansansa keskuudessa voimiensa takaa – asiahan on niin, että niin kuin perherakkaus laajenee synnyinmaan rakkaudeksi, niin laajenee isänmaanrakkaus kansainväliseksi yleismaailmalliseksi hyväksi tahdoksi.⁷¹

Kysymys SDP:n suhteesta sosialistiseen internationaaliin oli lopulta kahden miehen kauppaa, kun Voionmaa sekä kokoomuksen edustaja Edwin Linkomies väittelivät itsepintaisesti siitä, sitoivatko internationaalit päätökset SDP:tä vai eivät. Puolueensa äänekäs oikeistolainen⁷² Linkomies näki SDP:n riippuvaisuussuhteen internationaalistaan olevan ”valtakunnallinen vaara, joka on poistettava”. SDP:n vuoden 1930 puolueohjelman mukaisesti puolueen edustajat olivat Linkomiehen tulkinnan mukaan riippuvaisuussuhteessa internationaaliinsa.⁷³ Voionmaan argumentointi oli Linkomiehen mukaan kieltämistä ja kiertelyä.⁷⁴ Siitä SDP:n ja kokoomuksen välillä vallitsi kuitenkin yksimielisyys, että Maalaisliiton vastalauseessaan esittämä ponsi oli laadittu kehnosti puolueen itsensä kannalta ja sen kautta se tuli tuominneeksi myös oman toimintansa.⁷⁵

Tässä SDP:n ja oikeistopuolueiden välisessä nokittelussa voidaan nähdä kaikuja vuoden 1933 kevääseen ja eduskuntavaaleja edeltävään aikaan. Tuolloin kansanliikehengessä johdettu kokoomus oli IKL:n yllyttämänä tehnyt hallitukselle välikysymyksen, jossa vaadittiin SDP:n lakkauttamista tämän kumouksellisuuteen ja internationaaliin kuulumiseen vedoten. IKL oli kampanjoinut asian puolesta läpi edellisen talven.⁷⁶ Perusteluna esitettiin myös nyt eduskuntakeskustelussa esille tullut syytös siitä, että SDP noudattaisi kansallisen hallituksen määräyksiä vasta kolmantena internationaalit ja puolueen kantojen jälkeen, jos keskinäisiä ristiriitoja ei ilmenisi.⁷⁷ Samana päivänä kokoomuksen välikysymyksen kanssa jätti välikysymyksen myös SDP. Välikysymys koski vuorostaan kokoomuksen ja IKL:n yhteistyötä, ja sen mukaan IKL oli vaalikelvoton, koska se oli lakkautettavaksi määrätyn Lapuan liikkeen toiminnan tosiasial-

⁷¹ Edustaja Kivisalon puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 694.

⁷² Vares 2007, 148.

⁷³ Edustaja Linkomiehen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 685.

⁷⁴ Edustaja Linkomiehen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 706.

⁷⁵ Edustaja Linkomiehen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 685.

⁷⁶ Uola 1982, 181–183.

⁷⁷ Soikkanen 1975, 553.

linen jatkaja. Hallitus ei ehtinyt vastata kumpaankaan välikysymykseen vuoden 1932 valtiopäivien aikana.⁷⁸ Etenkin kokoomuksen osalta yhdistyslain muutosta käsittelevässä keskustelussa argumentointi oli siis varsin lähellä taannoista välikysymystä.

Keskusteluun osallistuneiden puolueiden välisen dynamiikan näkökulmasta kiinnostavaa on myös se, ettei Maalaisliitto puuttunut jo puheenvuorojen määränkään perusteella kovin aktiivisesti debattiin kansainvälisistä riippuvaisuuksista. Sventorzetskin osoittamista huomioista huolimatta puolustuskannalle käydyssä keskustelussa joutui nimenomaan SDP, ja Maalaisliiton ja talonpoikaisinternationaalien välinen suhde katsottiin luonteeltaan erilaatuisiksi kuin SDP:n ja sosialistisen internationaalien. IKL viittasi kyllä puheissaan epäsuorasti myös porvarillisten puolueiden sidonnaisuuksiin kutsumalla itseään ainoaksi vailla kansainvälisiä riippuvaisuuksia olevaksi puolueeksi, mutta myös sen hyökkäys kohdistui lähinnä SDP:hen.⁷⁹

Maalaisliitto sai käytettyjen puheenvuorojen perusteella olla melko rauhassa, etenkin kun Sventorzetski luonnehti yhteistyötä talonpoikaisinternationaalien kanssa hyväksi asiaksi. Kuitenkin SDP:n haluttomuuteen lähteä hiillostamaan Maalaisliittoa enemmän saattoi vaikuttaa myös puolueen piirissä vallinnut näkemys, jonka mukaan yhteistyötä Maalaisliiton kanssa tuli vaalia mahdollista tulevaa hallitusyhteistyötä sekä taistelua oikeistoradikalismia vastaan silmällä pitäen. Tätä yhteistyötä toivottiin erityisesti Sventorzetskin johdolla.⁸⁰ Toisaalta lähentymisyrietykset Maalaisliiton kanssa olivat epäonnistuneet: Maalaisliitto oli menettänyt äänestäjiään vasemmistolle⁸¹, mutta toisaalta sen harjoittama protektionistinen politiikka kasvatti tuottajien ja kuluttajien välistä vastakkainasettelua.⁸² Lähentymisyrietysten epäonnistuminen saattoi hyvinkin saada SDP:n nostamaan talonpoikaisinternationaalien esiin eduskuntakeskustelussa, mitä tuskin olisi tehty, jos puolueiden välinen yhteistyö olisi tuossa vaiheessa syventynyt.⁸³

⁷⁸ Uola 1982, 183.

⁷⁹ Korhonen 2014, 9.

⁸⁰ Soikkanen 1975, 557–558.

⁸¹ Mylly 1989, 358.

⁸² Soikkanen 1981, 104.

⁸³ Korhonen 2014, 9.

1.2.2. Puku- ja merkkeikauhua vai yhteiskunnallisen kiihotuksen vastustamista?

Siinä missä kansainvälisten riippuvaisuussuhteiden osalta keskusteluun osallistuivat enimmäkseen hallituksen ulkopuoliset puolueet, muutamaa maalaisliittolaista puheenvuoroa lukuun ottamatta, oli Lex Erkköä käsittelevässä keskustelussa osallisena oikeistopuolueiden lisäksi aktiivisesti myös hallituspuolueiden, RKP:n, edistyspuolueen ja Maalaisliiton, edustajia. SDP:n panos poliittisia tunnusmerkkejä koskevaan keskusteluun oli puolestaan varsin vähäinen, ja puolueen voimavarat keskustelussa näyttivät keskittyvän keskusteluun kansainvälisistä riippuvaisuussuhteista.

Nimensä poliittisia tunnusmerkkejä koskevalle ponnelle antanut Eljas Erkkö totesi puheenvuorossaan olevansa tyytyväinen lakiesityksen valiokuntakierrokseen ja kannattavansa puserokiellon laajentamista myös yhdistysten tilaisuuksien ulkopuolelle. Kiellolla olisi voitu Erkon mukaan välttää ”vaikeuksia ja poliittisia kahnauksia”, joita maassa oli aikaisempina vuosina tapahtunut. Erkkö suuntasi puheenvuorossaan yhdistyslain muutostarpeen IKL:n suuntaan todeten, että maassa oli puolueita, jotka tahtoivat ”osoittaa erikoisuuttaan” poliittisten tunnusmerkkien avulla, kun ”aatteelliset tekijät” eivät olleet tarkoitukseensa nähden riittävät. Lainmuutos olisi antanut Erkon mukaan hallitusvallalle paremmat mahdollisuudet puuttua radikaaleista liikkeistä nouseviin väärinkäytöksiin.⁸⁴ Maalaisliiton piiristä Lex Erkköä kannatettiin, mutta sitä kommentoitiin maltillisemmin. Juho Paksujalan mielestä kummallakaan poliittisella laidalla ei olisi pitänyt olla vastaansanomista yhteiskunnallista kiihotusta vastustavalle lakiesitykselle, ja IKL:llä olisi nyt mahdollisuus osoittaa salonkikelpoisuutensa kannattamalla Lex Erkköä.⁸⁵ Akseli Brander tyytyi toteamaan, ettei eduskunnassa tai kirkossa ollut sopivaa kulkea kyseenalaisesti pukeutuneena.⁸⁶

Kolmannen hallituspuolueen RKP:n sisällä mielipiteet puolestaan jakaantuivat. Ernst von Bornin puolesta sellaisissa julkisissa yleisötilaisuuksissa, joissa järjestystä valvottiin joka tapauksessa, poliittisten pukujen ja tunnusmerkkien käyttöä voitiin rajoittaa. Yksityisluonteisimmassa tilaisuuksissa pykälän valvonta olisi käynyt vaikeaksi eikä pukeutumisen rajoittamisessa tullut mennä yhtään pidemmälle kuin oli välttämätöntä.⁸⁷ Juridisesti niin von Born⁸⁸

⁸⁴ Edustaja Erkon puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 672–673.

⁸⁵ Edustaja Paksujalan puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 698.

⁸⁶ Edustaja Branderin puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 706.

⁸⁷ Edustaja von Bornin puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 687–688.

⁸⁸ Edustaja von Bornin puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 687–688.

kuin Erik von Frenckellkin pitivät yhdistyslakia sopivana paikkana Lex Erkolle, ja jälkimmäinen myös vastusti tästä syystä koko pontta. Von Frenckellin tulkinnan mukaan Lex Erkkö olisi tullut säätää perustuslain edellyttämässä lainsäädäntöjärjestyksessä eikä yhdistyslain yhteydessä ensinkään. Hänen puolestaan IKL sai pukeutua yksityisissä tilaisuuksissa kuten tahtoi. Laki oli myös tulkinnanvarainen ja luonteeltaan hämärä. Von Frenckell painotti, että isänmaallisuutta itselleen monopolisoiva IKL tuli lakkauttaa kokonaan, jos sen toiminta katsottiin sopimattomaksi eikä keskittyä sen käyttämiin ulkoisiin tunnusmerkkeihin.⁸⁹

Kolmannen näkemyksen RKP:n piiristä esitti Albin Wickman, joka asettui kannattamaan Lex Erkköä, sillä epätavallisina aikoina voitiin säätää epätavallisia rajoittavia lakeja. Wickman ei uskonut mustiin puseroihin isänmaallisuuden symboleina, vaan kehotti pukeutumaan suojeluskuntaunivormuun, jos halusi tunnustaa isänmaallisuuttaan pukeutumalla.⁹⁰ Periaatteessa RKP:n edustajat olivat siis yhtä mieltä siitä, että vähintään puoluepukujen käyttöä julkisissa tilaisuuksissa oli syytä rajoittaa. Eroavaisuudet mielipiteissä ja puheenvuoroissa tulivat kuitenkin esiin puserokiellon toteuttamisen asteissa sekä lainsäädäntötavassa, josta syntyi eduskunnassa Lex Erkon käsittelyssä keskustelua.

Kokoomuksen piiristä äänessä olleet Paavo Virkkunen ja Pekka Pennanen suhtautuivat itse IKL:n mustiin puseroihin neutraalisti eivätkä pitäneet niitä kovinkaan tärkeänä poliittisena kysymyksenä. Virkkunen totesi, ettei ollut ”puseroiden vannoutunut ystävä”, mutta ei vihollinenkaan ja että ne sopivat paremmin nuorten ihmisten ylle kuin vanhempien.⁹¹ Myös Pennanen totesi uskovansa, etteivät puserot olleet järin vaarallisia ja että suomalaisetkin suhtautunevat niihin lähinnä huumorilla.⁹² Puheenvuoronsa sävystä päätellen Pennanen piti itsekin IKL:n puseroita jossain määrin huvittavina.

Erityisesti Virkkunen sekä myös IKL:n edustaja Bruno Sundström kritisoivat Lex Erkköä muutoseikkojen ja lainsäädäntöjärjestyksen näkökulmasta. Sisältönsä suhteen lisäys oli irrallinen asiansuhteidensa siinä pykälässä, johon se haluttiin sijoittaa. Lisäksi se puuttui yksilön perusoikeuksiin eli vapaaseen pukeutumiseen, jolloin se olisi ollut syytä käsitellä perustuslain muutoksen mukaisessa lainsäädäntöjärjestyksessä ja mielellään Kullbergin toivomusaloitteen⁹³ yhteydessä.⁹⁴ Samaa mieltä lainsäädäntöjärjestyksestä oli myös Sundström, joka myös huomautti, että järjestöihin kuulumattomat voisivat käyttää puoluepukuja vahinkoa järjestölle

⁸⁹ Edustaja von Frenckellin puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 682–684.

⁹⁰ Edustaja Wickmanin puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 693.

⁹¹ Edustaja Virkkusen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 692–693.

⁹² Edustaja Pennanen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 682.

⁹³ Edustaja Kullbergin ym. toivomusaloite (toiv. al.) nro 4. *VP 1934*, Liitteet I, 10, s. 21.

⁹⁴ Edustaja Virkkusen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 690–692.

aiheuttaakseen ja että suuren valiokunnan mietinnön mukaan puoluepukuja voisi käyttää tilaisuuksien ulkopuolella.⁹⁵ Tosiasiallisen syyn puserokiellolle Sundström katsoi olevan vain se, että IKL:n ajatussuunta oli hallitukselle epämieluisia.⁹⁶ Tuomivaara puolestaan totesi hie- man riippuvaisuussuhdekeskusteluunkin viitaten, että vallitsevalla puku- ja merkkikauhulla haluttiin kääntää huomio pois valtakunnan tosiasiallista uhkatekijöistä eli vapaamuurareista ja sosiaalidemokraateista.⁹⁷

IKL suhtautui epäluuloisesti kansainvälisesti organisoituneisiin ja epäilyttäviä salaisia menoja harjoittaviin vapaamuurareihin, vaikkakin avoin vastustaminen oli ajoittain vaikeaa. Erällä IKL:n jäsenillä oli yhteyksiä vapaamuurareihin, ja kyseisillä jäsenillä oli puolueelle merkittävä taloudellinen merkitys, joten lausunnoissa tuli olla varovainen. Tuomivaara oli kuitenkin jo aikaisemmin ollut puolueensa piirissä jyrkemmin vapaamuurareita vastaan. Vaikka epäluuloissa vapaamuurareita kohtaan olikin mukana myös antisemitistisiä vivahteita, IKL:n sisällä eniten epäilyksiä herätti järjestön salamyhkäisyys ja tätä kautta mahdollinen uhka yhteiskunnalle.⁹⁸

Värikkäämpää ja ideologislatautuneempaa retoriikkaa käyttivät muut IKL:n edustajat. Kares suorastaan pilkkasi Lex Erkköä ja sen kannattajia puseroiden aiheuttaman kauhun valtaan joutumisesta. Hän totesi, että ”-- täytyy olla jollakin tavalla sairaalloisesti jännittynyt ihminen, voidakseen kiihoittua esim. mustasta väristä”, ja koko puseroasian olleen vahvasti liioiteltu. Lex Erkon avulla käytiin Kareksen mukaan isänmaallisten värien kimppuun.⁹⁹ Tästä IKL tulisi saamaan tulevaisuudessa itse asiassa vain uutta voimaa:

*Se tulee, tämä [sinimusta] väri, siksi isänmaallisen mielen ja nuorten bekkuvampain unelmien vainotuksi symboliksi, jonka jokainen hankkii ja jota pidetään, jos ei muualla saa, niin kodin hiljaisuudessa ja kammion yksinäisyydessä. Minä olen varma siitä, että kiello vaikuttaa nimenomaan tämän.*¹⁰⁰

Edustaja Riipinen paitsi ihmetteli isänmaallisten värien kimppuun käymistä kommunistien toimintaan puuttumisen sijaan myös moitti Lex Erkköä siitä, että se puuttui samalla myös naisten pukeutumiseen. Muutosehdotus oli hänen mukaansa käsittämätön, sillä musta pusero

⁹⁵ Edustaja Sundströmin puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 712–713.

⁹⁶ Edustaja Sundströmin puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 710.

⁹⁷ Edustaja Tuomivaaran puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 665.

⁹⁸ *Uola* 1982, 94–97.

⁹⁹ Edustaja Kareksen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 676–677.

¹⁰⁰ Edustaja Kareksen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 678.

oli yksinkertainen, samanarvoistava, halpa ja siveelliseltä arvoltaan korkea vaatekappale.¹⁰¹

Mustat puserot olivat

*-- siveellisesti -- monin verroin korkeammalla, kuin ne alastomat puvut, joita on ei vain filmeissä, revyissä ja baleteissa, joissa on sivnutettu kaikki säädyllisyys, vaan myös seurakutsuissa, joissa nuoret ja vanhat nykyjäänkin kilpailevat sillä, kuka uskaltaa ylittää, niin, niin jopa ylittääkin säädyllisyyden rajoja. Naisten järjestöpuku on verrattomasti ylemmänä, korkeammalla kaikkea tuollaista.*¹⁰²

Erityisen idealistinen sävy on havaittavissa edustaja Elias Simojoen puheenvuorossa, jossa ylistettiin IKL:n kannattajien joukon kasvua:

*Kansanliikkeen rivit taajentumistaan taajentuvat. Kymmenet ja kymmenettuhannet vanoutuvat meidän aatteidemme kannattajiksi. Sinimusta nuorisosa ja me isänmaallisen kansanliikkeen edustajat ja jäsenet ja papit, me voimme pakkolain edessä riisua toistaiseksi nämä puserot päältäamme, mutta meidän ihanteitamme meidän sydämistämme ei riisuta eikä kitketä ja me uskomme, että ne ihanteet tulevat saamaan sellaisen kantavuuden tämän kansan keskuudessa, että vielä koittaa aika, jolloin me rankaisematta vedämme tämän yhä kunniakkaammaksi käyneen puseron, tämän taistelupuseron, päällemme.*¹⁰³

Tarkasteltaessa puolueiden esiintymistä sekä niiden keskinäistä dynamiikkaa havaitaan ensinnäkin, että IKL:n esiintyminen oli puheenvuorojen sisältöjen osalta ristiriitainen. Yhtäältä IKL:n piiristä vähäteltiin Lex Erkköä ja annettiin ymmärtää mustista puseroista tehdyn tarpeettoman suuri numero, mutta toisaalta esimerkiksi Kareksen ja Simojoen puheenvuoroissa puseroille annettiin hyvinkin merkittävä ideologinen merkitys.¹⁰⁴ Kuten SDP:stä todettiin, IKL:ää kohdanneisiin syytteisiin niin riippuvaisuussuhteiden kuin puseroasiankin suhteen vastattiin iskuilla SDP:tä vastaan ja ideologisella palopuheella.¹⁰⁵ IKL väisti sitä kohtaan esitetty syytteen ja pyrki kääntämään huomion muualle eli vaikenä asiasta. Bacchi käytti kysymyspatteristossaan vastaavasta tilanteesta käsitteitä ”silence” ja ”left unproblematic”, joiden voidaan ajatella tarkoittavan tässä yhteydessä hiljaisuuksia ja ongelman tai uhan tietyn puolen jättämistä tarkastelun ulkopuolelle.

IKL:n ja SDP:n käymä debatti meni osittain ohi varsinaisen käsillä olevan asian eli yhdistyslain muutoksen suhteen, mutta keskustelu lähti näille urille juuri riippuvaisuussuhteista ja Lex

¹⁰¹ Edustaja Riipisen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 695–697.

¹⁰² Edustaja Riipisen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 696.

¹⁰³ Edustaja Simojoen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 700.

¹⁰⁴ Korhonen 2014, 15.

¹⁰⁵ Edustaja Huotarinen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 703.

Erkosta virinnee keskustelun myötä. Ideologiset aspektit limittyivät usein jollain lailla kahden pääasiallisen argumentointilinjan lomaan.

Kokoomuksen esiintymisestä Lex Erkon käsittelyn yhteydessä voidaan havaita, että puolueen välit vaaliliittolaiseen IKL:ään olivat viilenemässä. IKL:n oman eduskuntaryhmän perustaminen oli kokoomukselle pettymys, sillä se oli odottanut voivansa muodostaa IKL:n kanssa yhteisen voimakkaan eduskuntaryhmän. IKL petti nämä odotukset, ja tämä vaikutti kokoomuksen tulevaisuudensuunnitelmiin: puolueessa alkoi esiintyä painetta tehdä pesäeroa IKL:ään.¹⁰⁶ Käsillä olevien keskustelujen aikaan kokoomus ei kuitenkaan voinut vielä saattaa omaa oikeistolaista linjaansa kyseenalaiseksi, joten se joutui seisomaan jossain määrin IKL:n kanssa samassa rintamassa.¹⁰⁷ Argumentointi Lex Erkkoa vastaan oli kuitenkin hillittyä ja sen terävin kärki kohdistui muodollis-juridiseen puoleen.¹⁰⁸

1.3. Uhkaava IKL ja tehoton hallitus

Vaikka eduskuntakeskusteluissa nostettiin esiin kansainvälisten riippuvaisuussuhteiden osalta lähinnä SDP:n suhteet internationaaliinsa, hallitsi eduskuntaryhmien pöytäkirjoissa varsinaisia keskusteluita kysymys suhtautumisesta IKL:ään. IKL nähtiin uhkana yhteiskuntarauhalle, mutta erilaisin painotuksin. Monen puoleen piirissä käytiin samoihin aikoihin yhdistylain käsittelyn kanssa perusteellistakin keskustelua IKL:stä ja niistä toimista, joihin katsottiin olleen syytä ryhtyä kansanvallan turvaamiseksi.

Pöytäkirjaa kaikkein seikkaperäisimmin aiheesta piti pääministeripuolue edistyspuolueen eduskuntaryhmä, jonka pöytäkirjamerkintöjen perusteella hallituksen toimille IKL:n suhteen annettiin varsin laajasti huomiota. Suhteessa moniin muihin samoissa pöytäkirjoissa käsiteltiin kysymyksiin aihepiirille annettiin varsin suuri painoarvo, ja keskustelut pyrittiin kirjamaan ylös tarkasti. IKL koettiin uhaksi, mutta sen voimakkuudesta ja kannattajien määrästä oltiin erimielisiä. Samoin keskusteltiin tarpeesta hakeutua yhteistyöhön Maalaisliiton kanssa, sillä realiteettina oli edelleen se, että hallituksella oli vastassaan oppositio, joka oli eduskunnan enemmistönä. Toisaalta Maalaisliitolla oli myös mahdollisesti halukkuutta hallitusyhteistyöhön, sillä vaarana oli maaseutuväestön siirtyminen enenevässä määrin IKL:n kannattajaksi.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Vares 2007, 174; 177.

¹⁰⁷ Vares 2007, 194.

¹⁰⁸ Korhonen 2014, 13.

¹⁰⁹ Kansallisen edistyspuolueen eduskuntaryhmän pöytäkirja (KEP:n edkr:n pk) 1.2.1934, 2 §. Kansallisen edistyspuolueen arkisto, mikrofilmi 1. Kansallisarkisto (KA).

Maalaisliittolaisia uskottiin IKL:ssä viehättävän tämän aitosuomalainen politiikka ja toisaalta huolta herätti myös Maalaisliiton ajoittainen halukkuus kaataa hallitus. Yhteistyö Maalaisliiton kanssa katsottiin siis ongelmalliseksi.¹¹⁰ IKL oli kuitenkin onnistunut ryhmän käsityksen mukaan soluttamaan kannattajiaan suojeluskuntien johtoon, ja pääministeri Kivimäen tulkinnan mukaan IKL myös sai taloudellista tukea Saksan kansallissosialisteilta, kuten Viron rintamamielisetkin.¹¹¹ Kivimäki näki näin ollen taistelurintaman muodostamista IKL:ää vastaan tärkeämpänä.¹¹²

Parin viikon päästä pidetyn edistyspuolueen eduskuntaryhmän kokouksen pöytäkirjassa todettiin käydyn pitkä keskustelu Lex Erkkoon liittyen, ja ryhmän asettuneen tukemaan siihen liittyviä lisäyksiä.¹¹³ Keskustelun sisältöä voidaan vain arvailla, kun sanamuodon perusteella keskustelu oli laajaa eikä siinä vain esimerkiksi todettu, että Lex Erkon kaltaisia lisäyksiä oli annettu tai että ryhmässä heräsi tai oli heräämättä vastustusta asian suhteen. Pöytäkirjan tietosisältö ei näiltä osin myöskään avaa sitä, jouduttiinko aiheesta kiistelemään tai äänestämään. Johtopäätöksiä ei voida vetää myöskään siitä, oliko pöytäkirjan pitäjällä tai kokouksen puheenjohtajalla henkilökohtaisia esimerkiksi näkemuseroihin liittyviä motiiveja jättää keskustelu kirjaamatta tarkemmin ylös. Seuraavissa pykälissä keskustelu on taas dokumentoitu tarkemmin, kun keskusteltiin ”demokratian puolustamisesta demokratian aseina” ja korostettiin valistustoiminnan välttämättömyyttä taistelussa IKL:ää vastaan.¹¹⁴

Sen suhteen, kuinka hyvin hallitus oli onnistunut taistelussaan IKL:ää vastaan, vallitsi ryhmässä kuitenkin erimielisyyttä. Esimerkiksi puolueen puheenjohtaja Aimo Cajander katsoi eduskuntaryhmän pitävän IKL:ää suurempana uhkana kuin hallitus vaikutti pitävän. Hänen mukaansa IKL muodosti selvän uhan, se kun oli kuin sotilaallisesti järjestäytynyt ja valmistautui varmuuden vuoksi vallankaappaukseen. Keskustelun edetessä korostettiin edelleen valistustoiminnan merkitystä, vapaan sanan väärinkäytön ehkäisemistä ja sen varmistamista, etteivät valtion palveluksessa olevat suosi tai harjoita yhteiskunnallista kiihotusta.¹¹⁵

Pääministeri Kivimäki oli esittänyt blokin muodostamista porvarillisten kansanvaltaisuutta tukevien puolueiden välille. Ehdotukseen liittyvän keskustelun yhteydessä nousi esiin myös

¹¹⁰ Karimäki 2016, 263–264.

¹¹¹ Kansallisen edistyspuolueen eduskuntaryhmän pöytäkirja (KEP:n edkr:n pk) 1.2.1934, 2 §. Kansallisen edistyspuolueen arkisto, mikrofilmi 1. Kansallisarkisto (KA).

¹¹² Karimäki 2016, 263.

¹¹³ KEP:n edkr:n pk 15.2.1934, 5 §. Kansallisen edistyspuolueen arkisto, mikrofilmi 1. KA.

¹¹⁴ KEP:n edkr:n pk 15.2.1934, 7 §. Kansallisen edistyspuolueen arkisto, mikrofilmi 1. KA.

¹¹⁵ KEP:n edkr:n pk 1.3.1934. Kansallisen edistyspuolueen arkisto, mikrofilmi 1. KA.

SDP:n asema mahdollisena yhteiskuntajärjestyksen horjuttajana. Jyrkimmällä kannalla oli ministeri Eemil Linna, joka halusi agitaatiota myös SDP:tä vastaan, sillä sen laillisuus ei tulisi kestämään. Blokkiin suhtauduttiin varautuneesti etenkin niiden paikalla olijoiden toimesta, jotka eivät pitäneet SDP:tä uhkana. Aleksanteri Fränti esimerkiksi luonnehti sosiaalidemokraattien olleen viimeisten neljän vuoden aikana maan siivoimpia kansalaisia. Blokin suhteen epäilyksiä esitettiin myös mahdollisen sen pohjalle rakentuvan hallituksen muodostamisessa, jossa ainakin Maalaisliitto oli politiikkansa kanssa joiltain osin kaukana.¹¹⁶

Myös Maalaisliiton eduskuntaryhmän piirissä esiintyi epäilyksiä hallituksen IKL:n vastaisten toimien riittävydestä. Edistyspuolueen tapaan myös Maalaisliiton piirissä käytiin pöytäkirjan tarkahkojen merkintöjen perusteella seikkaperäinen keskustelu maan yleisestä sisäpoliittisesta tilanteesta erityisesti IKL:ään nähden. Urho Kekkonen piti sekä eduskuntaryhmässä että puolueen valtuuskunnassa alustuksen aihepiiriin liittyen ja totesi IKL:n muodostaneen huomattavan uhan kansakunnalle.¹¹⁷ Yhdistyslain Lex Erkkö -lisäyksen suhteen Maalaisliiton piirissä esiintyi epäluuloja sen suhteen, voitiinko lailla todellisuudessa rajoittaa IKL:n toimintaa. Sen uskottiin jäävän paperilaksi. Lisäykseen päätettiin kuitenkin ryhtyä enemmistöpäätöksellä.¹¹⁸

Väinö Tanner nimesi jo SDP:n ensimmäisen ryhmäkokouksen avauspuheenvuorossaan äärimmäisen oikeiston aiheuttaman uhan ja sen pyrkimykset taistella kansanvaltaista valtiomuotoa ja työväenliikettä vastaan.¹¹⁹ Ryhmä piti läpi keskustelujen tarpeellisenä selvittää itselleen maan sisäpoliittista tilannetta, ja porvarillisen hallituksen toimet katsottiin ryhmän piirissä riittämättömiksi. Parlamentaarisen tilanteen luonnehdittiinkin olleen ”luonnoton” kun Maalaisliittokin oli yrittänyt edellisvuonna kaataa hallitusta. Näkemystä hallituksen ”hallinnollisesta epäoikeudenmukaisuudesta” perusteltiin muun muassa sosialistien punaisten lippujen kieltämisellä.¹²⁰ Lex Erkon suhteen SDP oli myönteisellä kannalla, kunhan kieltoa saadaan yleisluonteisemmaksi.¹²¹

SDP:n eduskuntaryhmän keskusteluissa ilmeni halukkuutta vastata yhteiskuntarauhan kannalta epävakaaseen tilanteeseen muodostamalla laaja kansanvaltaisten aineiden muodostama rintama ”mustia diktatuurimiehiä” vastaan, koska istuva hallitus ei siihen kyennyt. Hallitusta

¹¹⁶ KEP:n edkr:n pk 1.3.1934. Kansallisen edistyspuolueen arkisto, mikrofilmi 1. KA.

¹¹⁷ Maalaisliiton eduskuntaryhmän pöytäkirjat (ML:n edkr:n pk:t) 13.2.1934, 22.2.1934. Mikrofilmi, rulla 8. Keskustan ja maaseudun arkisto (KMA).

¹¹⁸ ML:n edkr:n pk 8.3.1934. Mikrofilmi, rulla 8. KMA.

¹¹⁹ SDP:n edkr:n pk 31.1.1934. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, elektr. aineisto. Työväen arkisto (TyArk).

¹²⁰ SDP:n edkr:n pk 15.3.1934. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, elektr. aineisto. TyArk.

¹²¹ SDP:n edkr:n pk 8.3.1934. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, elektr. aineisto. TyArk.

ei kuitenkaan voitu lähteä kaatamaan ”umpimähkään”, vaan suunnitelmia tuli olla pidemmällä tähtäimellä. Tähän liittyen ryhmän keskuudessa syntyi keskustelua Maalaisliiton asemasta. Maalaisliiton kanssa haluttiin hakeutua yhteistyöhön, vaikkei SDP olisi itse hallitukseen mennytäkään. Sventorzetski tosin muistutti, että yhteistoiminta Maalaisliiton kanssa edellyttäisi sen, että tämä lopettaisi puheet SDP:n kansainvälisyydestä ja selvittäisi ylipäänsä suhteensa sekä SDP:hen että IKL:ään.¹²²

Suuntaansa etsivän kokoomuksen piirissä esitettiin eduskuntaryhmässä niin ikään epäilyksiä hallituksen toimintakyvyn suhteen. Virkkunen luonnehti Kivimäen hallitusta vaaralliseksi. Hallituksen vaihdon tarve tunnustettiin, mutta ilman tietoa tulevasta hallitusta ei kuitenkaan haluttu lähteä kaatamaan.¹²³ Kokoomuksen ryhmän pöytäkirjasta ilmenee myös Kivimäen porvarillisen blokin kohtalo: kokoomus olisi halunnut myös IKL:n mukaan blokkiin, mutta Kivimäki ei tähän voinut suostua. Rintamayritys siis raukesi ainakin kokoomuksen osalta.¹²⁴

Kokoomuksen ryhmässä käydyistä keskusteluista ei ilmene suoraan, että IKL:ää olisi pidetty uhkana yhteiskuntarauhalle. Tästä huolimatta suhde IKL:ään koettiin ongelmallisena: Pennanen esimerkiksi totesi IKL:n toimineen jo avoimesti kokoomusta vastaan. Virkkunen totesi IKL:n olleen kaikesta huolimatta muista puolueista kokoomukselle läheisin, sillä sen näkökantoihin voitiin eduskunnassa useimmiten yhtyä. Ryhmässä kuitenkin jaettiin laajalti käsitys, jonka mukaan suhde IKL:ään oli selvitettävä ja tehtävä ainakin se selväksi, ettei voitu samaan aikaan kuulua sekä IKL:ään että kokoomukseen. Puolueiden oli siis selvästi erottauduttava toisistaan.¹²⁵

Yleinen käsitys puolueiden piirissä vaikutti siis olevan, että hallituksen toimintaan ei oltu tyytyväisiä ja vaihtoehdoksi esitettiin uutta hallitusta tai muuta rintamaa, johon kuului kansanvaltaisia puolueita. Hallituksen toimintaan ei oltu täysin tyytyväisiä edes pääministeripuolue edistyspuolueen sisällä. Bacchilaisittain IKL esitettiin ongelmana mutta myös hallituksen toiminnan tehottomuus sen ratkaisemiseksi nähtiin myös ongelmana. Eri eduskuntaryhmien pöytäkirjoista ilmeni, että keskusteltaessa Suomen sisäpoliittisesta tilanteesta nähtiin tärkeäksi selvittää niin oman puolueen asemoitumista siihen kuin myös suhteita muihin puolueisiin. Puolueiden välillä oli havaittavissa epäluuloja ja erimielisyyksiä syntyi myös niiden sisällä.

¹²² SDP:n edkr:n pk 15.3.1934. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, elektr. aineisto. TyArk.

¹²³ Kokoomuksen edkr:n pk 7.2.1934. Kansallisen kokoomuksen eduskuntaryhmän arkisto, elektr. aineisto. Porvarillisten työn arkisto (PTA).

¹²⁴ Kokoomuksen edkr:n pk 8.2.1934. Kansallisen kokoomuksen eduskuntaryhmän arkisto, elektr. aineisto. PTA.

¹²⁵ Kokoomuksen edkr:n pk 20.3.1934. Kansallisen kokoomuksen eduskuntaryhmän arkisto, elektr. aineisto. PTA.

Laillisuusrintamaan kuuluneiden puolueiden välillä vallitsi myös yksimielisyys siitä, että turvallisuusuhan yhteiskuntalle muodosti nimenomaan äärimmäinen oikeisto, siis IKL. Sen toimintaa haluttiin rajoittaa, ja siksi esimerkiksi Lex Erkkö sai kannatusta niin eduskunnassa kuin eduskuntaryhmien kokoushuoneissa. Useiden puolueiden keskuudessa myös todettiin, että IKL oli Lapuan liikkeen toiminnan suora jatkaja, millä perusteltiin IKL:n olleen uhka yhteiskuntarauhalle. Uhkakuvaa tukivat myös pelot muun muassa suojeluskuntaliikkeen soveltamisesta. Uhkakuvat tuotiin julki eduskunnassa käydyssä keskustelussa Lex Erkkön koskien ja IKL päätyi puolustamaan puseroitaa. Voidaan siis sanoa, että Lex Erkon suhteen eduskunnassa oli vallalla diskurssi, jossa IKL koettiin uhkana, vaikkakin suhtautumisessa puseropykälään juuri yhdistyksen yhteydessä oli eroja. Yhteinen oli myös näkemys taistelusta IKL:ää vastaan: voimalla äärioikeiston toimintaa ei saataisi suitsittua. Bacchilaisittain oletus IKL:stä Lapuan liikkeen perillisenä oli oletus (presupposition) uhkakuvan taustalla, ja jos puolueen toimintaan ei puututtaisi, seurauksena (effects produced) saattoi olla yhteiskuntarauhan järkkäminen.

Toisaalta kuitenkin eduskunnassa turvallisuushaksi esitettiin myös SDP sen kansainvälisten sidonnaisuuksien kautta. Vastakkain olivat oletukset kansainvälisten sidonnaisuuksien vaarallisuudesta sekä niiden harmittomuudesta: toisaalta kansainvälinen yhteistyö katsottiin hyväksi esimerkiksi Maalaisliiton kohdalla, mutta SDP:n jäsenyys punaiseen internationaaliin puolestaan katsottiin joidenkin ryhmien taholta vaaralliseksi. Ristiriitainen suhtautuminen SDP:hen näkyi toisaalta myös eduskuntaryhmien sisäisissä keskusteluissa, kuten edistyspuolueessa, jossa SDP:stä yhteiskuntarauhan potentiaalisena horjuttajana vallitsi jyrkästi toisistaan eroavia näkemyksiä. Eduskuntakesustelun pohjalta kuitenkin vaikutti siltä, että hallituspuolueiden intressit kohdistuivat kuitenkin pääosin oikeistoon. Oletus SDP:n kytköksistä vallankumouksellisiin voimiin ei ollut yhtä voimakas kuin oletus IKL:n ja Lapuan liikkeen yhteyksistä.

IKL muodosti eduskunnassa puolestaan omanlaisensa ryhmittymän, joka käänsi SDP:n, sosialismin ja kommunismin valtakunnalle uhkaavaksi tekijäksi. IKL:n eduskuntaryhmän pöytäkirjakonsepteissa ei ilmene tarkemmin, millaista keskustelua ryhmän kokouksissa on yhdistyksiä käytetty. Pöytäkirjaan on lähinnä kirjattu työnjakoa eduskunnassa esiintymisen suhteen ilman suurempia perusteluita, sekä mainintoja edustajien selonteosta valiokunnissa käydyistä keskusteluista. IKL:n ajamista diskursseista saa siis käsityksen lähinnä eduskunnan pöytäkirjoista. Näillekin diskursseille voidaan kuitenkin löytää selittäviä tekijöitä IKL:n omaksumasta ideologiasta, jota leimasi paitsi marxilaisuuden myös koko puoluejärjestelmää kohtaan tunnettu viha.

2. POLIITTISTEN TUNNUSMERKKIEN KIELTÄMINEN

2.1. Puserolakia säätämään

Hallitus antoi 17. päivänä maaliskuuta vuonna 1934 esityksen (HE 49) laiksi kiellosta käyttää poliittisia tunnusmerkkejä eräissä tilaisuuksissa. Puhekielessä puserolain nimityksen saanut lakiesitys sisälsi ehdotuksen kieltää puvun, puvunosan tai muun huomiota herättävän tunnusmerkin, joka osoitti kuulumista poliittiseen järjestöön ja sen käyttämisen yleisillä paikoilla tai julkista tehtävää suorittaessa. Niin ikään haluttiin kieltää virkamiehiltä vastaavien tunnusten käyttäminen viranhoidon ulkopuolella. Rangaistavaksi haluttiin myös teko, jossa alle 18-vuotiaan huoltaja salli huollettavansa käyttää mainittuja poliittisia tunnusmerkkejä. Yhdistyasolla yhdistys voitiin tuomita kokonaan lakkautettavaksi, jos se ei ollut tehnyt kaikkea voitavaansa puserolain rikkomisen ehkäisemiseksi ja kiellonrikkojan erottamiseksi järjestön piiristä. Lakiesityksen mukaan epäselvissä tapauksissa oikeusministeriö määräisi, mitkä vaattekappaleet tai tunnusmerkit laskettaisiin laissa tarkoitetuiksi poliittisiksi tunnusmerkeiksi. Luonteeltaan puserolaki oli tarkoitettu väliaikaiseksi ja olemaan voimassa vuoden 1935 loppuun.¹²⁶

Hallitus perusteli esityksessään tarvetta puserolain säätämiseksi sillä sisäpoliittisella tilanteella, jossa ”eräät poliittiset järjestöt -- ulkomailta saamiensa esikuvien mukaisesti” olivat ryhtyneet käyttämään poliittisia pukuja ja niihin liittyviä tunnusmerkkejä, joilla pyritään osoittamaan yhteenkuuluvuutta ja kuulumista yhteiseen poliittiseen taistelujärjestöön. Hallitus viittasi jo aiemmin säädettyyn sisäisesti sotilaallisesti järjestäytyneiden yhdistysten kieltoon, jonka tarkoittamat yhdistykset olivat samantapaisia kuin poliittisia tunnusmerkkejä käyttävät järjestöt. Poliittisten tunnusmerkkien katsottiin ärsyttävän niitä, jotka eivät hyväksyneet poliittisia tunnusmerkkejä käyttävien järjestöjen tavoitteita ja toimintaa, jolloin niiden katsottiin häiritsevän ”kansalaiselämän rauhallista kulkua”.¹²⁷

Lakivaliokunta käsitteli esitystä 21.3.1934, ja se esitti mietinnössään joitain muutoksia hallituksen esitykseen nähden. Mietinnössään lakivaliokunta ehdotti, että sen lisäksi että puserolakia rikkova virkamies voitiin tuomita sakkoon tai vankeuteen, voitaisiin tämä myös erottaa virantoimituksestaan tai panna viralta. Lisäksi poliittisten tunnusmerkkien tulkinnan suhteen

¹²⁶ Hallituksen esitys nro 49, 17.3.1934. *VP 1934*, AK I.

¹²⁷ Hallituksen esitys nro 49, 17.3.1934. *VP 1934*, AK I.

tarkennettiin, että oikeusministeriö määrittäisi vaatekappaleen tai tunnusmerkin lainmukaisuuden siinä tapauksessa, että syyttäjä- tai poliisiviranomainen olisi asian suhteen epävarma. Myös lain ehdotettua voimassaoloa pidennettiin vuodella.¹²⁸

Lakivaliokunnan mietinnön oheen liitettiin kaksi vastalauseetta, joista toinen oli kokoomuksen edustaja Forstadiusen laatima ja IKL:n Kareksen saatesanoin kannattama ponsi ja toinen Maalaisliiton edustajien Kämäräisen, Kiviojan ja Arffmanin vastalause. Vastalauseessaan Forstadius asettaa kyseenalaiseksi puoluelippujen, tarkoittaen lähinnä sosiaalidemokraattien punaisia lippuja, jättämisen lain ulkopuolelle. Punaisten lippujen lisäksi hän kuitenkin mainitsi myös ruotsinkielisen väestön käyttämät punakeltaiset tai sinikeltaiset liput. Lisäksi hän piti alle 18-vuotiaiden huoltajia koskevia mainintoja kohtuuttomina. Kares lisäsi jäljempänä lakiesityksen olleen muun muassa lainsäädännön arvovaltaa loukkaava. Yhteisenä pontenaan Forstadius ja Kares esittivät lakiesityksen hylkäämistä.¹²⁹ Maalaisliittolaisten vastalause koski sekin lippuja, mutta siinä ei kuitenkaan esitetty lakiesityksen hylkäämistä kokonaan. Vastalauseessa haluttiin lisätä lakiesitykseen myös poliittisten tunnusmerkkien tapaan käytettyjen lippujen kieltö.¹³⁰

Suuri valiokunta hyväksyi 22.3.1934 lakiehdotuksen muutoin lakivaliokunnan mietinnön mukaisesti paitsi viidennen pykälän osalta. Siinä sanamuotoa muutettiin siten, että oikeusministeriön todettiin antavan tarvittaessa tarkempia määräyksiä puserolain piiriin kuuluvista poliittisista tunnusmerkeistä.¹³¹ Eduskunta hyväksyi puserolain 26.3.1934.¹³²

Puserolakia käsittelevässä eduskuntakeskustelussa käytettiin kaikkiaan 120 puheenvuoroa, ja keskustelua käytiin niin lähete keskustelussa kuin kaikissa kolmessa käsittelyssäkin. Puheenvuorojen määrien suhteen keskustelu kiihtyi sitä mukaa, kun lainsäädäntöprosessi eteni. Lähetekeskustelussa puheenvuoroja käytettiin 25 (taulukko 3a), molemmissa ensimmäisissä käsittelyissä yhteensä 26 (taulukko 3b), toisessa käsittelyssä 32 (taulukko 3c) ja lopulta lakiesityksen hyväksyneessä kolmannessa käsittelyssä 36 puheenvuoroa (taulukko 3d). Puheenvuorojen jakautuminen puolueittain ja teemoittain ilmenee taulukossa 3, jonka osataulukossa 3e on koostettuna kaikkien käsittelykertojen puheenvuorot.

¹²⁸ Lvm nro 6, 21.3.1934. *VP 1934*, AK I.

¹²⁹ Lvm nro 6, 1. vastalause, 21.3.1934. *VP 1934*, AK I.

¹³⁰ Lvm nro 6, 2. vastalause, 21.3.1934. *VP 1934*, AK I.

¹³¹ Svm nro 29, 22.3.1934. *VP 1934*, AK I.

¹³² Edusk. vast. hallituksen esitykseen nro 49, 26.3.1934. *VP 1934*, AK I.

Taulukko 3. Poliittisten tunnusmerkkien käyttäminen eräissä julkisissa tilaisuuksissa, puheenvuorot puolueittain

Taulukko 3a. Puserolakiesityksen lähete keskustelun puheenvuorot puolueittain												
Puolue	Ankar.	Yht.r./ärs.	IKL/ideol./symb.	Sos./komm.	Per.oik./mieliv.	Esiv.	Ulkoval.	M. merkit	Eheyt.	Isänm.	Nuor.	Puheenv. yht.
SDP		1	1		1							3
ML												2
IKL	2	2	3	2	4	2			2	3		10
KOK												1
RKP			1	1	3	1	1					5
KEP		1	2			1				1		3
KP												1
Yht.	2	4	7	3	8	4	1		2	4		25

Taulukko 3b. Puserolakiesityksen 1. käsittelyn (molemmat käsitellyt) puheenvuorot puolueittain												
Puolue	Ankar.	Yht.r./ärs.	IKL/ideol./symb.	Sos./komm.	Per.oik./mieliv.	Esiv.	Ulkoval.	M. merkit	Eheyt.	Isänm.	Nuor.	Puheenv. yht.
SDP				2								2
ML												4
IKL	2	3	1	5	4		2			1		14
KOK		1		3								4
RKP	1											1
KEP												1
Yht.	3	4	1	10	4		2		0	1		26

Taulukko 3c. Puserolakiesityksen 2. käsittelyn puheenvuorot puolueittain												
Puolue	Ankar.	Yht.r./ärs.	IKL/ideol./symb.	Sos./komm.	Per.oik./mieliv.	Esiv.	Ulkoval.	M. merkit	Eheyt.	Isänm.	Nuor.	Puheenv. yht.
SDP	1											1
ML		1	2		1	1		1	1			5
IKL		2	1		1	1						4
KOK	11	3				1	1	6				16
RKP	1							1				4
KEP	1	1	1									2
Yht.	14	7	4		2	3	1	8	1			32

Taulukko 3d. Puserolakiesityksen 3. käsittelyn puheenvuorot puolueittain												
Puolue	Ankar.	Yht.r./ärs.	IKL/ideol./symb.	Sos./komm.	Per.oik./mieliv.	Esiv.	Ulkoval.	M. merkit	Eheyt.	Isänm.	Nuor.	Puheenv. yht.
SDP												
ML	2	3	5	4			2	1			1	7
IKL	3	6	8	4	4	3	4	1	3		2	11
KOK	3	3						1			1	9
RKP	4	1		1	1	1						6
KEP	2	2	2			1						2
RV	1		1		2	1	2					2
Yht.	15	15	16	9	7	6	8	3	3	0	4	37

Taulukko 3e. Puserolakiesityksen KAIKKI puheenvuorot puolueittain												
Puolue	Ankar.	Yht.r./ärs.	IKL/ideol./symb.	Sos./komm.	Per.oik./mieliv.	Esiv.	Ulkoval.	M. merkit	Eheyt.	Isänm.	Nuor.	Puheenv. yht.
SDP	1	1	1	2	1	0	0	0	0	0	0	6
ML	2	4	7	4	1	1	2	2	1	0	1	18
IKL	7	13	13	11	13	6	6	1	5	4	2	39
KOK	14	7	0	3	0	1	1	7	0	0	1	30
RKP	6	1	1	2	4	2	1	1	0	0	0	16
KEP	3	4	5	0	0	2	0	0	0	1	0	8
RV	1	0	1	0	2	1	2	0	0	0	0	2
KP	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Yht.	34	30	28	22	21	13	12	11	6	5	4	120

Lähde: Valtiopäiväasiakirjat 1934

Kun tarkastellaan taulukkoa 3e eli kaikkia käsittelykertoja yhteensä, voidaan todeta, että puheenvuoroissa käsiteltiin eniten puserolaissa määrättyjen rangaistusten ja muiden seuraamusten ankaruutta (34 puheenvuoroa), tematiikkaa yhteiskuntarauhan järkkymisestä, ärsytyksestä ja kiihotuksesta (30 puheenvuoroa) ja IKL:ää puolueena sekä sen ideologiaa ja poliittisia tavoitteita (28 puheenvuoroa). Jälkimmäiseen ryhmään kuuluvat lisäksi sellaiset puheenvuorot, joissa käsiteltiin mustien puoluepuseroiden merkitystä IKL:lle symbolisessa merkityksessä.

Kutakin mainituista kolmesta aiheesta siis käsiteltiin noin neljänneksessä kaikista puheenvuoroista, mutta kuten jo yhdistyslakia käsittelevässä luvussa todettiin, samassa puheenvuorossa käsiteltiin yleensä useampaa eri teemaa. Vaikka käsittelykertojen koonnissa tietyt teemat koHoavatkin selvästi esille muista, olivat eri aiheiden esiintymiskertojen suhteissa eroja eri käsittelykertojen välillä. Lähetekeskustelussa teemoista esiin nousevat erityisesti perusoikeuksiin ja esivallan mielivaltaan liittyvä problematiikka (esiintyi 32 %:ssa puheenvuoroista) sekä IKL:ään ja sen ideologiaan liittyvä keskustelu (esiintyi 28 %:ssa puheenvuoroista).

Lakiesityksen ensimmäinen käsittely jakaantui kahdelle eri päivälle, kun ensimmäisellä käsittelykerralla esitys äänestettiin pöydälle. Ensimmäisessä käsittelyssä, sekä myös jossain määrin lähetekeskustelussa, huomionarvoista on IKL:n eduskuntaryhmän käyttämien puheenvuorojen verrattain suuri määrä, 14 puheenvuoroa. Toiseksi eniten puheenvuoroja käyttäneillä Maalaisliitolla ja kokoomuksella oli molemmilla neljä käytettyä puheenvuoroa. Myös puheenvuorojen teemoista nousee kymmenellä esiintymiskerrallaan ryhmä ”sosialistit tai kommunistit”. Jompikumpi ryhmistä mainittiin kymmenessä puheenvuorossa, eli 38 prosentissa puheenvuoroista. Seuraavaksi useimmin esiintyivät perusoikeudet ja mielivalta 15 prosentillaan.

Lakiesityksen toisessa käsittelyssä pidettyjen puheenvuorojen määrä kasvoi, mutta nyt eniten puheenvuoroja käyttivät kokoomuksen jäsenet (16 puheenvuoroa). Maalaisliitto käytti viisi puheenvuoroa ja sekä IKL että RKP neljä puheenvuoroa. Kokoomuksen puheenvuorojen määrää selittää tosin se, että sen puheenvuoroihin on laskettu sisäasiainministeri Yrjö Puhakka, joka käytti toisessa käsittelyssä neljä puheenvuoroa. Puhakan asema hallituksessa oli ammattiministerin, ja hän toimi siinä enimmäkseen puolueisiin sitoutumattomana virkamiehenä kuin edustamansa puolueen jäsenenä. Ministereiden käyttämien puheenvuorojen laskeminen mukaan edustamansa puolueen eduskuntaryhmän puheenvuorojen joukkoon on kuitenkin sikäli perusteltua, että monet ministereistä oli kuitenkin vaaleilla valittu eduskuntaan, jolloin he olivat myös oikeutettuja äänestämään. Vaikka Puhakka ei kansanedustaja ollutkaan, on johdonmukaista laskea myös hänet mukaan puolueittaiseen taulukointiin. Toisaalta kokoomuksella olisi ollut selvästi eniten käytettyjä puheenvuoroja, vaikka Puhakan puheenvuorot

olisikin otettu niistä erilleen. Käytetyt puheenvuorot ja niissä käsitellyt teemat on esitetty puhujittain tutkielman liitteessä 3, jossa on esitetty myös 3. taulukon sarakkeiden otsikoiden selitykset.

Toisen käsittelyn puheenvuoroja hallitsivat ankaruuskysymys ja yhteiskuntarauhaan ja ärsyttymiseen liittyvät teemat, mutta lisäksi keskustelua herättivät muut poliittiset tunnusmerkit, joita ei mainittu hallituksen puserolakiesityksessä. Eduskuntakeskustelussa muilla poliittisilla tunnusmerkeillä viitattiin lähinnä poliittisiin lippuihin, joita laki ei kieltänyt. Liput ja muut puserolain ulkopuolelle jäävät tunnusmerkit mainittiin kahdeksassa puheenvuorossa, kun ankaruus mainittiin 14 ja yhteiskuntarauha yleisellä tasolla seitsemässä.

Kolmannessa ja viimeisessä käsittelyssä puolueiden väliset erot pidettyjen puheenvuorojen määrissä tasoittuivat, mutta eniten puheenvuoroja käytti IKL (11 puheenvuoroa). Maalaisliiton, RKP:n ja kokoomuksen puheenvuorojen määrissä ei ollut merkittäviä eroja; niiden osuudet olivat seitsemän, kahdeksan ja yhdeksän puheenvuoroa mainitussa järjestyksessä. Edistyspuolue ja ruotsalainen vasemmisto pitivät molemmat kaksi puheenvuoroa.

Puheenvuoroissa käsiteltyjen teemojen osalta eniten puututtiin ankaruuteen (41 %:ssa puheenvuoroista), yhteiskuntarauhan rikkomiseen yleensä ja ärsytykseen (41 %:ssa puheenvuoroista) ja IKL:n ideologiaan ja symboliikkaan (43 %:ssa puheenvuoroista). Toisaalta esiintymiskertojen perusteella paljon huomiota saivat edelleen myös sosialismi eri muodoissaan, perusoikeuksiin ja mielivaltaan liittyvä problematiikka, suhtautuminen esivaltaan sekä ulkovaltat, jolloin argumentoinnissa saatettiin esimerkiksi käyttää poliittisten tunnusmerkkien kieltä tai sallimista muissa Euroopan maissa.

Kuten taulukosta 3 voidaan päätellä, puserolakia tarkasteltiin eduskuntakäsittelyssä monista eri näkökulmista ja huomattavasti moninaisemmin kuin esimerkiksi yhdistyslain muutosta. Keskustelu ei fokuoitunut pariin teemaan, vaan käytetyt puheenvuorot olivat monipuolisia ja polveilevia. Ne olivat myös varsin pitkiä, ja niiden yhteydessä erityisesti IKL:n ja kokoomuksen edustajat esittivät samalla kertaa useita eri näkökohtia esitykseen liittyen. Kolmannessa käsittelyssä keskustelu oli edelleen vilkasta ja ilmaisultaan rikasta, vaikka eduskunnan istuntosalissa istujat jo tiesivätkin, että puserolaki tulisi menemään läpi.¹³³ Lakiesitys herätti selvästi tunteita puolesta ja vastaan, mikä oli nähtävissä jo Lex Erkköä koskevan keskustelun yhteydessä. Koska keskustelu oli vilkasta vielä kolmannessa käsittelyssä, puserolain käsittelyn yhteydessä esiin nousseet teemat ilmeisesti koettiin niin perustavanlaatuisiksi, että edustajat

¹³³ Esim. edustaja Riipisen puheenvuoro. 3. käsittely (K). *VP 1934*, PK I, 944.

halusivat jättää ajatuksena eduskunnan pöytäkirjaan. Rikkaan keskustelun myötä voidaan hahmotella yhteiskuntarauhaan liittyviä diskursseja, joita käsitellään seuraavissa alaluvuissa.

2.2. Yksi pusero, monta tulkintaa

2.2.1. Tarpeellinen mutta valitettava puserolaki

Vaikka hallituksen esityksessä IKL:ää tai sen mustia puoluepuseroita sinisine solmioineen¹³⁴ ei erikseen mainittukaan hallituksen esityksessä, viimeistään eduskunnassa käydyssä keskustelussa kaikissa käsittelyvaiheissa kävi selväksi, että se oli suunnattu IKL:ää vastaan. Huolimatta siitä, että niin IKL:stä kuin kokoomuksestakin keskusteluun nostettiin mukaan myös poliittinen vasemmisto muun muassa poliittisten punaisten lippujen osalta, puolustuskannalle puserolain käsittelyssä päätyi IKL. Punaiset liput säilyivät kuitenkin sikäli keskustelussa mukana, että useassa yhteydessä nostettiin esiin tarve kieltää poliittiset liput muiden poliittisten tunnusmerkkien ohessa. Lippujen kieltämisen tärkeyttä korostettiin lakivaliokunnan mietintöön liitetyn vastalauseen hengessä myös Maalaisliiton puheenvuoroissa. Toisin kuin IKL:n ja kokoomuksen puheenvuoroissa, joissa argumentoitiin sosialistien punaisia lippuja vastaan¹³⁵, Maalaisliiton piiristä nostettiin esiin myös mahdollisuus siitä, että IKL saattoi kiertää puserolakia lippujen avulla. Maalaisliiton Kalle Lohi hauskuutti eduskuntaa epäilemällä, että kiellettyjä mustia puseroita voitaisiin käyttää lippuina:

Mutta minä olen myöskin sitä mieltä, että hyvällä syyllä tässä saman lain yhteydessä ja samassa laissa olisi säädettävä myöskin puoluelipuista, jotka toisia ärsyttävät, ja IKL:läiset voivat ne mustat puserot panna kepän nenään (Eduskunnassa äänekestä naurua), kun lähtevät marssimaan ja minusta tuntuisi, että olisi hyvä, että tämä säädetään myöskin lippuja koskevaksi (Eduskunnassa hälinää ja naurua).¹³⁶

Lohen puheenvuoro voidaan nähdä ainakin kahdesta näkökulmasta. Toisaalta puheenvuorossa esitettiin huoli siitä, että puserolaki lakivaliokunnan esittämässä muodossa olisi voinut antaa sijaa lain kiertämiselle, mutta puheenvuoron koomillinen sävy voidaan tulkita myös

¹³⁴ Solmioiden sininen väri viittasi kotimaahan, kun taas musta oli saatu lainaksi Italian fasisteilta, jonne se oli omaksuttu ensimmäisen maailmansodan aikana sotaa symboloivana värinä. (Uola 2006, 249.)

¹³⁵ Ks. esim. edustaja Sundströmin puheenvuoro. Lähete keskustelu. *VP 1934*, PK I, 846; edustaja Simojoen puheenvuoro. Lähete keskustelu. *VP 1934*, PK I, 855; edustaja Virkkusen puheenvuoro. 2. K. *VP 1934*, PK I, 894.

¹³⁶ Edustaja Lohen puheenvuoro. 2. K. *VP 1934*, PK I, 898.

niin, että IKL ja sen toimintatavat asetettiin naurunalaisiksi. Tätä vahvistaa eduskunnan pöytäkirjaan kirjattu maininta eduskunnasta tulevasta naurusta, vielä korostaen sen olleen äänestä. IKL:n edustajien värikkäiden tai ironisten sanavalintojen yhteyteen ei juurikaan kirjattu pöytäkirjaan naurua, saati sitten äänestä naurua. Eduskunnasta IKL:n puhujille suunnatut välihuudot olivat paremminkin naljailevia tai suorina vastalauseita.¹³⁷ Jos naurua ei todellisuudessa ollu kuin tiettyjen puolueiden tai henkilöiden puhuessa tai pilkkaamistarkoituksessa, viesti se yleisestä kielteisestä suhtautumisesta IKL:ään. Lähdekritiikin näkökulmasta on kuitenkin otettava huomioon sekin näkökulma, ettei ole varsinaisia todisteita siitä, etteikö joitain eduskunnan reaktioita olisi voitu jättää tahattomasti tai tarkoituksella kirjaamatta eduskunnan pöytäkirjaan.

Sisäasiainministeri Puhakka perusteli lippujen jättämistä puserolain ulkopuolelle toisaalta sillä, ettei poliittisia lippuja ollut käytetty julkisuudessa sitten edellisen kesän, jolloin hallitus oli antanut ohjeistuksen, jonka myötä punaisten lippujen käyttö kiellettiin väliaikaisesti. Puhakka myös kertoi poliittisten lippujen käyttöä koskevan lain olleen tekeillä, joten tarvetta asiaa koskevalle pykälälle käsillä olevaan puserolakiin ei ollut. Toisin kuin puserolaki, tämä lippulaki oli lisäksi tarkoitettu aikanaan pysyväksi laiksi.¹³⁸ Kyseinen ohjeistus vahvistettiin asetukseksi 27.4.1934.¹³⁹

Keskustelussa viitattiin edellisenä kesänä, toukokuussa 1933 Tampereella sattuneeseen tapaukseen, jossa kaupunki oli kieltänyt liputtamisen vapaussodan muistopäivänä mutta salli kuitenkin punaisten lippujen käytön. Sosiaalidemokraatit olivat puoluekokouksensa yhteydessä ripustaneet Hämeenkadulle Suomen lippujen lisäksi myös poliittisia lippujaan, mistä esimerkiksi IKL:n poliittiset vaikuttajat muiden oikeistopiirien tapaan ärsyyntyivät. Joukko suojeleuskuntalaisia repi liput alas vastoin viranomaisten käskyjä, ja tapauksen myötä syntyi väkivaltainen nujakka. Maaherra antoi selkkauksen myötä liputuskiellon, mutta tuomitsi kuitenkin jälkepäin suojeleuskuntalaisten harjoittaman omavaltaisuuden. Julkisessa keskustelussa oli kuitenkin esiintynyt kritiikkiä myös äärioikeistolaisia piirejä kohtaan, jotka olivat omineet Suomen lipun omiin tilaisuuksiinsa ja pyrkivät käyttämään sitä omana symbolinaan. Näin ollen tarvetta lippuja koskevalle lainsäädännölle oli myös oikeiston toiminnan vuoksi.¹⁴⁰

Kivimäki liitti hallituksen esityksen perusteluiden mukaisesti poliittiset puserot Suomessa valitsevaan uhkaavaan ilmapiiriin, jota pyrittiin ylläpitämään yhtenäisellä pukeutumisella. Kyse

¹³⁷ Korhonen 2014, 26.

¹³⁸ Sisäasiainministeri Puhakan puheenvuoro. 1. K. *VP 1934*, PK I, 880–881.

¹³⁹ Tepora 2011, 176.

¹⁴⁰ Hentilä 2009, 165–166; Tepora 2011, 174–178.

ei siis ollut Kivimäen mukaan pukumuotikysymyksestä, kuten IKL väitti, vaan pyrkimyksestä lieventää tätä ilmapiiriä.¹⁴¹ Kivimäen puoluetoveri Bruno Sarlin kiteytti lausunnollaan, että kansa ja eduskunnan enemmistö olivat huomanneet maata yritetyn viedä tiettyyn suuntaan yhtenäisen pukeutumisen kautta, jolloin lakiehdotus oli sekä vastatoimi tälle toiminnalle että myös vastalause IKL:ää kohtaan ylipäänsä.¹⁴²

Myös RKP:n von Born viittasi yhteiskunnassa vallinneeseen silloiseen nykytilaan, jossa pyrittiin yhteiskunnalliseen kiihottamiseen ja poliittisten asujen tahalliseen politisoimiseen. Erotuksena edistyspuolueen ja ministereiden kannanotoista von Born kuitenkin totesi, ettei hän itse ärsyyntynyt puseroista, eikä hän pitänyt vastaavaa lainsäädäntöä toivottavana. Koska yhteiskunnallinen tilanne oli kuitenkin johtanut kyseisen lain tarpeellisuuteen, tyytyi von Born toivomaan lain jäävän paperilaiksi, jota ei olisi tarvinnut soveltaa.¹⁴³ Suhtautuminen puserolakiin kuitenkin vaihteli RKP:n eduskuntaryhmän sisälläkin, ja kansanedustaja Johan Söderhjelm esimerkiksi edusti von Bornia jyrkempää linjaa. Söderhjelmin mielestä puserolakia voitiin laajentaa niin, että univormujen käyttö kiellettäisiin kokonaan:

Kerääntyessään poliittiseen tilaisuuteen tai meneillään oleviin kulkueisiin ilmaistaan poliittinen mielipide, ja univormu on ainoastaan selkeä muoto sellaiselle propagandalle – elävät mannekiinit [pukeutuneina puoluepukuihin] sellaisessa uhkaavassa ilmapiirissä myrkyttävät kotona ja työssä, kaduilla ja maanteillä, joissa rauhallinen kansa ei voi välttyä näkemästä heitä, sellaista ei valtiollan tulisi suvaita.¹⁴⁴

Von Born puolestaan nosti esiin perusoikeudet ja henkilökohtaiset vapaudet, joiden mukaan poliittisten pukujen käyttöä ei olisi sopivaa kieltää yksityisessä elämässä.¹⁴⁵ Söderhjelm kuului myös niihin kansanedustajiin, jotka käyttivät argumenttina puserolain puolesta vastaavan lainsäädännön toimivuutta muissa maissa, kuten Ruotsissa.¹⁴⁶ Poliittisten tunnusmerkkien kielolla katsottiin olevan yhteiskuntarauhan kannalta myönteisiä vaikutuksia verrattuna maihin, joissa vastaavia kieltoja ei ollut asetettu.

¹⁴¹ Pääministeri Kivimäen puheenvuoro. Lähetekeskustelu. *VP 1934*, PK I, 854.

¹⁴² Edustaja Sarlinin puheenvuoro. 3. K. *VP 1934*, PK I, 961.

¹⁴³ Edustaja von Bornin puheenvuoro. 3. K. *VP 1934*, PK I, 948–949.

¹⁴⁴ ”Samlas man till ett politiskt möte eller tågar man i en procession, så är det ju för att frambära en politisk opinion, och uniformen är då endast en skärpt form för en sådan propaganda -- levande mannekänger för en sådan hotfull atmosfär skola förgifta hemmen och arbetet, gator och landsvägar, där fredligt folk icke kan undgå att se dem, detta borde ej av statsmakten tolereras.” Edustaja Söderhjelmin 1. puheenvuoro. Lähetekeskustelu. *VP 1934*, PK I, 848.

¹⁴⁵ Edustaja von Bornin puheenvuoro. Lähetekeskustelu. *VP 1934*, PK I, 851.

¹⁴⁶ Edustaja Söderhjelmin puheenvuoro. Lähetekeskustelu. *VP 1934*, PK I, 848.

Hallituspuolueiden näkemykset puserolain yhteiskunnallisesta kontekstista olivat näin ollen päälinjoiltaan yhteneväiset, ja bacchilaisittain ongelmaksi kuvattiin vallitseva yhteiskunnallinen tilanne, jossa pukuja käytettiin uhkaavan ilmapiirin luomiseen. Samassa tilanteessa vaarana pidettiin myös ärsyyntymistä tai tiettyjen ryhmien provosoitumista yhteiskunnallisen kiihotuksen seurauksena. Ratkaisuksi esitetty lainsäädäntö, puserolaki, katsottiin tilanteeseen nähden välttämättömäksi, joskin myös jossain määrin epätoivottavaksi. Pääministeri Kivimäki totesi, osin hallituksen esityksen mukaan, että valtiovalta oli ensin ollut odottavalla kannalla poliittisten tunnusmerkkien suhteen. Kivimäki olisi pitänyt toivottavampana tilanteena järjestöpukujen käytön hiipumista pois itsekseen ja omia aikojaan, mutta koska näin ei ollut käynyt, oli puserolain tapaisen lain ajaminen katsottu välttämättömäksi.¹⁴⁷ Maalaisliiton puheenvuorot olivat hallituspuolueiden kanssa samassa linjassa lainsäädännön välttämättömyyden osalta. Se koettiin tarpeelliseksi, vaikkakin epätoivottavaksi ja valitettavaksi.¹⁴⁸ Edustaja Lohi ei myöskään uskonut puseroiden aiheuttavan varsinaisesti pelon omaista poliittista kiihkoutumista, vaan ongelma piili lähinnä niiden taipumuksessa ärsyttää ihmisiä. Poliittiset tunnusmerkit ärsyttivät ja katkeroittivat ja pyrkivät aiheuttamaan puoluevillitystä, mitä vastaan tuli lainsäädännöllisesti käydä.¹⁴⁹

Vaikka kokoomus noudattikin selvää oppositiopolitiikkaa esiintymisessään eduskunnassa ja jakoi samanlaisia ajatuksia IKL:n kanssa, jaettiin kokoomuksessa jossain määrin huoli puseroiden aiheuttamista lieveilmiöistä. Kokoomus vastusti puserolakia, mutta esimerkiksi Pennanen tunnusti puseroiden voineen kuitenkin aiheuttaa ärtymystä ja kiihkoa. Ärtyminen ei kuitenkaan Pennasen mukaan johtunut varsinaisesti puseroista itsestään, vaan niiden kantajien toimintatavoista. Hän muotoili voivansa ärtyä nimenomaan noista toimintatavoista, jos hänellä olisi ollut ylipäänsä taipuvaisuutta ärtymiseen. Edempänä puheenvuorossaan Pennanen tuli täsmentäneeksi piilotettua kritiikkinsä kohdetta toteamalla IKL:n tuoneen puoluelämään tietynlaista poliittista turhamaisuutta, jolla viitattiin mustien puseroiden käyttöön.¹⁵⁰ Välillisesti siis myös kokoomuksen riveistä myönnettiin, että poliittisilla puvuilla oli kielteisiä vaikutuksia. Ongelmaa ei kuitenkaan esitetty niin suurena, että sille olisi ollut syytä keksiä ratkaisuja tai että siihen olisi muuten syytä puuttua. Bacchilaisittain ongelman esitettiin olleen olemassa, mutta ongelman aiheuttamista vaikutuksista ja ongelman painotuksien suhteen oli erimielisyyttä puolueiden kesken.

¹⁴⁷ Pääministeri Kivimäen puheenvuoro. Lähetekeskustelu. *VP 1934*, PK I, 853.

¹⁴⁸ Esim. edustaja Tarkkasen puheenvuoro. 3. K. *VP 1934*, PK I, 956; edustaja Suurkongon puheenvuoro. 2. K. *VP 1934*, PK I, 896–897.

¹⁴⁹ Edustaja Lohen puheenvuoro. 2. K. *VP 1934*, PK I, 897.

¹⁵⁰ Edustaja Pennasen puheenvuoro. 3. K. *VP 1934*, PK I, 950–951.

2.2.2. *Uhmakas IKL – työmiehen puolesta muotipoliisia vastaan*

IKL:n suhtautuminen puserolakiin oli kaksijakoinen ja suorastaan ristiriitainen, kuten myös yhdistyslain käsittelyssä Lex Erkon suhteen. IKL väheksyi ja pilkkasi puseroiden nostamista poliittisiksi objekteiksi ja pyrki väheksymään niin lakiesitystä, käsityksiä yhteiskunnallisesta kiihotuksesta kuin koko laillisuusrintamaakin.¹⁵¹ IKL:n puheenvuoroissa mustille puseroille annettiin kuitenkin suuri symbolinen painoarvo, kun niiden julistettiin edustavan niin IKL:n yhtenäisyyttä kuin myös kansakuntaa eheyttävää suomalaiskansallista kansanliikettä. Puheenvuoroissa arveltiin puserolain säätämisen johtavan katkeruuteen ja esivallan ja lain kunnioituksen heikkenemiseen.¹⁵² Veikko Wainio ja Vilho Annala epäilivät molemmat eduskunnan jäsenten kärsivän hermostuneisuudesta, kun antoivat puseroiden ärsyttää itseään.¹⁵³ Annala kuvasi puserokauhun taudinkuvaa varsin seikkaperäisesti:

-- laillisuusrintama on saanut sairaustartunnan, jota voitaisiin kutsua nimellä puserokauba. Se näyttää olevan eräänlainen hermosairaus, jonka oireiksi hallitus ilmoittaa käsittelynalaisessa esityksessään ärtyneisyyden. Perusteluissahan mainitaan, että puseron käyttö on omiaan vaikuttamaan ärsyttävästi niihin, jotka eivät hyväksy järjestön poliittisia pyrkimyksiä ja siten ylläpitämällä jännitystä häiritsemään kansalaiselämän rauhallista kulkua. -- kouristuksen asteelle puserokauba on kai kehittänyt sittenkin vain laillisuuslehdistön. Nämä lehdet ovatkin olleet koko tämän epidemian pesäkkeinä. -- kansan keskuudessa tavattavissa, on se -- tietoisesti ja tahallisesti levitetty näistä pesäkkeistä.¹⁵⁴

Simojoki puolestaan huomautti nykyajalle tyypillisen rivon pukeutumisen olleen ongelmallisempaa ja paheksuttavampaa kuin heidän mustat puseronsa.¹⁵⁵ Toisaalta hallitusta ja oikeusministeriötä syytettiin halusta ryhtyä eräänlaiseksi muotipoliisiksi, joka tulisi jatkossa puserolain nojalla määrittelemään, mikä asu tai tunnus laskettaisiin kielletyksi poliittiseksi tunnusmerkiksi, ja täten määräämään, miten ihmisten oli pukeuduttava. Tällainen toiminta olisi omiaan saattamaan eduskunnan enemmistön arvovallan kyseenalaiseksi.¹⁵⁶ Wainio viittasi myös Ruotsi-Suomen aikaan, jolloin asetettiin pukusäännöksiä, joille lähinnä naurettiin. Sinimustan

¹⁵¹ Korhonen 2014, 22.

¹⁵² Esim. edustaja Sundströmin puheenvuoro. Lähetekeskustelu. *VP 1934*, PK I, 845–847.

¹⁵³ Edustajien V. Annala ja Wainio puheenvuorot. *VP 1934*, PK I, 849; 886.

¹⁵⁴ Edustaja V. Annalan puheenvuoro. 1. K. *VP 1934*, PK I, 886.

¹⁵⁵ Edustaja Simojoen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 877–878.

¹⁵⁶ Esim. edustaja Somersalon puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 944.

väriyhdistelmän aiheuttama ärsytys olisi voinut Wainion mukaan johtaa myös siihen, ettei hänen ryhmätoverinsa Schildt olisi voinut enää kulkea mustassa shaketissaan ja sininen asiakirjamappi kainalossa, kun laki hyväksyttäisiin.¹⁵⁷

IKL jakoi muiden puolueiden huolen yhteiskunnallisesta kiihottamisesta, mutta puolueen näkemyksen mukaan tämän ongelman muodostivat paremminkin eduskunta ja laillisuusrintaman lehdistö. Sundströmin mukaan keskusta, vasemmisto ja ruotsalaiset olivat ajautuneet kauhupsykoosin valtaan, mitä asianomaisten tahojen sanomalehdet entisestään kiihdyttivät.¹⁵⁸ Hermosairaudeksi kutsuttu ilmiö ei ollut levinnyt eduskunnan ulkopuolelle, ja jos oli, se oli seurausta laillisuusrintaman lehdistön toiminnasta.¹⁵⁹ IKL siis käänsi hallitus- ja laillisuuspuolueiden syytökset yhteiskuntarauhan vastaisen ilmapiiriin ja kiihotuksen luomisesta pääläelleen asettaen syytöksien esittäjät ongelmien aiheuttajaksi.¹⁶⁰

Tästä väheksynnästä ja syytöksistä puserokauhun lietsonnasta huolimatta IKL kuitenkin nosti mustat puserot suureen keskusteluun, kuten Maalaisliiton Mikko Tarkkanen asian ilmaisi.¹⁶¹ IKL oli tehnyt jo aiemmin eduskuntaryhmän kesken päätöksen, jonka mukaisesti oli kunkin ryhmäläisen omassa harkinnassa, halusiko esiintyä eduskunnan istunnossa mustassa puserossa. Puserolain käsittelyssä puolueen kansanedustajat esiintyivät mustissa puseroissaan.¹⁶² Tällainen toiminta voidaan tulkita niin provokaationa väitettyä puserokauhua potevia ryhmittymiä kohtaan kuin myös ylimielisyytenä ja haluttomuutena kompromissiratkaisuja kohtaan.¹⁶³ Uhmasta huolimatta IKL:n piiristä kuitenkin toisaalta vakuuteltiin, että puolue kyllä tulisi noudattamaan puserolakia, vaikka se olikin luonteeltaan sortajan lakia.¹⁶⁴

IKL:n piiristä todettiin mustan puseron olevan rehellisen suomalaisen työmiehen pusero, ja esimerkiksi puolueen edustaja Yrjö Kivenoja kuvaili mustia puseroita:

*Se on halpa suomalainen pusero. Sitä paitsi tämä pusero myöskin estää, minä olen sen täällä eduskunnassakin kokenut, minulta liikoja menoja, -- mutta paljon enemmän se säästää vielä naisten ja tyttärien pukimissa, jos sitä kunnia pukuna meidän joukossammekin vapaaehtoisesti ruvetaan pitämään.*¹⁶⁵

¹⁵⁷ Edustaja Wainion puheenvuoro. 1. K. VP 1934, PK I, 850.

¹⁵⁸ Edustaja Sundströmin puheenvuoro. 1. K. VP 1934, PK I, 877–878.

¹⁵⁹ Edustaja V. Annalan puheenvuoro. 2. K. VP 1934, PK I, 886.

¹⁶⁰ Korhonen 2014, 22.

¹⁶¹ Edustaja Tarkkasen puheenvuoro. VP 1934, PK I, 973.

¹⁶² Uola 1982, 197; 205.

¹⁶³ Korhonen 2014, 22.

¹⁶⁴ Esim. edustaja Sundströmin puheenvuoro. Lähetekeskustelu. VP 1934, PK I, 847.

¹⁶⁵ Edustaja Kivenojan puheenvuoro. Lähetekeskustelu. VP 1934, PK I, 856.

Uola kuitenkin huomauttaa, että mustilla puseroilla oli IKL:lle myös toisenlainen, taloudellinen merkitys. Puolue sai puseroidensa myynnistä tuloja, jotka väistämättä vähenisivät, jos poliittiset tunnusmerkit tulisivat kielletyiksi.¹⁶⁶ Kivenojan argumentointi puolestaan löysi taustatukea myös körttiläisten perinteisestä pukeutumisesta:

Nivalan vanha ruustinna pukeutui, vaikka hän oli lähtöisin sivistyneestä kodista ja sivistynyt henkilö, ja se oli suureksi iloksi työmiehevaimoille ja pienviljelijäin vaimoille siinä pitäjässä. Minä olen omin silmin nähnyt tämän ruustinnan vanhana juuri tällaisen kansallisen puvun omistajana lähellä kansan syviä rivejä. Siitä on seurauksena, että myös tämä pusero on laadultaan yhdistävä ja tasa-arvoon vievä samalla tavoin kuin Nivalan ruustinnan pusero.¹⁶⁷

Sinistä solmiota Kivenoja ei argumentoinnissaan maininnut, ei työmiehen kaulavaatteena eikä myöskään Nivalan vanhan ruustinnan koristuksena. Yleensäkin solmio, joka kuului myös IKL:n puoluepuvun osaksi, sai eduskunnassa huomattavan paljon vähemmän huomiota kuin mustat puserot. Huomattavin maininta sinisestä solmiosta lienee ollut IKL:n oman edustajan Arne Somersalon esiintyminen, jossa hän kritisoi erästä yhteiskoululaista poikaa kohdannutta kieltoa käyttää sinistä solmiota koulussaan. Somersalo oli ottanut kyseisen solmion mukaansa täysistuntoon, ja esitteli sitä puheensa lomassa.¹⁶⁸ Tämä oli kirjattu myös eduskunnan pöytäkirjaan: vaikka lähtökohtaisesti eduskunnan pöytäkirjat eivät sisälläkään visuaalisia asioita kuvaavia elementtejä, oli tässä kohtaa tehty poikkeus.

Paitsi että IKL siis liitti mustat puseronsa työmieheen, tunnustautui IKL puheenvuoroissaan työväenpuolueeksi, jonka riveihin kokonaiset työmiesten joukot olivat marxilaisuudesta siirtyneet.¹⁶⁹ Puheenvuorot laajenivat koskemaan IKL:n ideologiaa laajemminkin, ja keskusteluun vedettiin mukaan niin SDP kuin Maalaisliittokin. Väitteisiin liittyen työväestön kannattajien siirtymisistä IKL:n riveihin SDP:n edustajat käyttivät niitä harvoja puheenvuoroja, joita he ylipäänsä tahtoivat käyttää puserolain käsittelyn yhteydessä. SDP:n Tuomas Bryggari esitti epäilyksensä väitteen paikkansapitävyydestä, sillä Lapuan liikkeen toiminta oli vielä tois-
taiseksi hyvin mielissä.¹⁷⁰ Toisen SDP:n puheenvuoron käyttänyt Tanner puolestaan vaati, että maan virkamieskunta tuli puhdistaa äärioikeistolaisista soluttautujista.¹⁷¹

¹⁶⁶ Uola 1982, 206.

¹⁶⁷ Edustaja Kivenojan puheenvuoro. Lähetekeskustelu. *VP 1934*, PK I, 856.

¹⁶⁸ Edustaja Somersalon puheenvuoro. 3. K. *VP 1934*, PK I, 944.

¹⁶⁹ Edustaja Kivenojan puheenvuoro. Lähetekeskustelu. *VP 1934*, PK I, 856.

¹⁷⁰ Edustaja Bryggarin puheenvuoro. Lähetekeskustelu. *VP 1934*, PK I, 858.

¹⁷¹ Edustaja Tannerin puheenvuoro. Lähetekeskustelu. *VP 1934*, PK I, 857.

Samoin kuin käsiteltäessä kiihotuslakia, myös puserolain käsittelyssä ilmennyttä vähäsanaisuutta SDP:n suunnalta voidaan hakea puolueen hankalasta asemasta sekä oppositiopuolueena että laillisuushallituksen pystyssä pysymisen varmistajana. Toisaalta puserolaki, niin kuin kiihotuslakikin, olivat poikkeuslainsäädäntöä, jota SDP pelkäsi käytettävän itseään vastaan. Konkreettisenä esimerkkinä tästä olivat punaiset puolueliput, joita koskevaan debattiin SDP ei kuitenkaan osallistunut yhdelläkään puheenvuorolla. Vaikeneminen voidaan tulkita päätökseksi tukea Kivimäen hallitusta Maalaisliiton vanavedessä; toisaalta suhteita Maalaisliittoonkaan ei haluttu rikkoa mahdollisen tulevan hallitusyhteistyön vuoksi.¹⁷² SDP:n diskursissa poliittisten tunnusmerkkien kieltoon liittyvää tematiikkaa jouduttiin katsomaan laajemmasta perspektiivistä kuin vain IKL:n toiminnan rajoittamisen näkökulmasta.

Maalaisliiton ja IKL:n välinen rintamalinja puolestaan syntyi pääasiassa Tarkkasen pitämän linjapuhemaisen puheenvuoron myötä, jossa hän rinnasti IKL:n esiintymisen kommunistien toimintaan ja syytti IKL:ää varsin suorasanaisesti ulkomaisten esikuvien jäljittelystä ja porvarillisen yhteiskuntajärjestyksen vastaisuudesta. Samassa yhteydessä Tarkkanen myös toivotti kokoomuslaiset tervetulleiksi takaisin porvarilliseksi puolueeksi, kun he olisivat tehneet pesäeron IKL:ään.¹⁷³ Vastauksena Maalaisliiton piiristä tulleeeseen hyökkäykseen IKL syytti Maalaisliittoa liittolaisuudesta SDP:n kanssa, vaikka pääosin joutuikin keskittymään syytöksiin vastaamiseen. Esimerkiksi Riipinen kuitenkin povasi keskustapuolueiden loppua, mikäli puserolain kaltaista lainsäädäntöä tuotaisiin eduskuntaan jatkossakin.¹⁷⁴

2.2.3. *Virkkunen vastaan muut*

SDP:n tuki Kivimäen hallitukselle niin puserolain käsittelyssä kuin yleensäkin ärsytti kokoomusta, joka olisi toivonut vähemmistöhallituksen kaatumista.¹⁷⁵ SDP:n kohteekseen otti erityisesti Virkkunen, joka käytti useita puheenvuoroja niin hallitusta kuin SDP:täkin vastaan. Hallituksen jäsenistä Virkkusen hampaisiin joutuivat erityisesti sisäasiainministeri Puhakka ja oikeusministeri, RKP:n Eric Serlachius. IKL:n tapaan Virkkunen kävi laillisuuslehdistön, eri-

¹⁷² Korhonen 2014, 27–28.

¹⁷³ Edustaja Tarkkasen puheenvuoro. 3. K. *VP 1934*, 956–959.

¹⁷⁴ Edustaja Riipisen puheenvuoro. 3. K. *VP 1934*, 945.

¹⁷⁵ Vares 2007, 162.

tyisesti Helsingin Sanomien, kimppuun syyttäen tätä poliittisesta kiihotuksesta. Hän piti kiihotusta ylipäänsäkin tuomittavana.¹⁷⁶ Laillisuusrintamaa hän syytti suoranaista diktatuurihaaveista ja mainitsi myös, ettei SDP toiminut ensinkään demokratian hengessä.¹⁷⁷

Jo yhdistyslain kohdalla todettu kokoomuksen ongelmallinen asema suhteessa IKL:ään näkyi myös puserolain käsittelyssä ja kokoomuslaisten edustajien esiintymisessä. Virkkusen päähuomio keskittyi hallituksen ja SDP:n parjaamiseen eikä hän varsinaisesti puolustanut IKL:ää tai sen toimintaa. Toisaalta hän ei myöskään puhunut sitä vastaan, kuten puoluetoveri Penanen maltillisesti ja piilotetusti teki omassa puheenvuorossaan. Kokoomuksen sisällä kytevät valtataistelut ja linjaerimielisyydet eivät siis näkyneet esiintymisessä eduskunnassa, vaan maltilliset noudattivat oikeistolaismielisten johtamaa ryhmäkuria konservatiivisia arvoja puolustaakseen.¹⁷⁸ Toisaalta kuitenkin esimerkiksi Puhakan joutumiselle Virkkusen maalitauluksi voidaan hakea selityksiä perusvihamielisestä suhtautumisesta Kivimäen hallitukseen, jonka jäseneksi kokoomuslaista Puhakkaa ei ollut varsinaisesti toivottu. Kokoomuslaiset ammattiministerit eivät siis nauttineet puoluejohdon luottamusta.¹⁷⁹

Itse puserolain suhteen Virkkusen kritiikin kärki kohdistuikin etupäässä lakiesityksen muodolliseen puoleen. Erityisesti hän kritisoi hallituksen esitystä siitä, että se oli ottamassa käyttöön suomalaiselle lainsäädännölle aikaisemmin täysin vieraan oikeusperiaatteen, jonka mukaan samasta rikoksesta olisi saanut tuomion kaksi eri henkilöä. Tällä hän viittasi puserolain pykälään, jonka mukaan huoltajaa rangaistaisiin siitä, että hänen alaikäinen huollettavansa rikoo puserolakia.¹⁸⁰ Ministereiden ja laillisuusrintamaan kuuluvien, debattiin osallistuneiden kansanedustajien mielestä ei kuitenkaan ollut kyse uudesta oikeusperiaatteesta, sillä kahta henkilöä ei olisi rangaistu samasta rikoksesta, vaan huoltajaa rangaistaisiin tehtäviensä laiminlyömisestä ja rikosoikeudellisessa vastuussa olevaa alaikäistä varsinaisesta poliittisen tunnusmerkin käyttämisestä.¹⁸¹ Kuten taulukosta 3 nähdään, tematiikan käsittely oli puheenvuoroissa mitattuina laaja, vaikkakin niistä huomattava osa koostuikin Virkkusen ja hänen pääasiallisista keskustelukumppaneidensa puheenvuoroista, jotka eivät istuntojen loppua kohden enää saaneet mainittavaa uutta sisältöä. Kumpikaan puoli, Virkkunen tai hallitusmieliset, ei joustanut näkemyksestään ja keskustelu polki paikallaan.

¹⁷⁶ Edustaja Virkkusen puheenvuoro. 3. K. *VP 1934*, 962–963.

¹⁷⁷ Edustaja Virkkusen puheenvuoro. 2. K. *VP 1934*, 892–893.

¹⁷⁸ Vares 2007, 195.

¹⁷⁹ Vares 2007, 162–163.

¹⁸⁰ Esim. edustaja Virkkusen puheenvuorot. 3. K. *VP 1934*, PK I.

¹⁸¹ Esim. sisäasiainministeri Puhakan puheenvuoro. 3. K. *VP 1934*, PK I, 955.

Syitä keskustelun jäähdyttämiseksi verbaaliseksi asemasodaksi voidaan hakea ainakin Virkkusen osalta siitä samasta syystä, josta hän kenties ylipäänsä hyökkäsi puoluetoveriaan Puhakkaa vastaan. Tyytymättömyys tämän siirtymisestä ammattiministeriksi Kivimäen hallitukseen saattoi hyvinkin provosoida Virkkusta esiintymään eduskunnassa hyökkäävästi. Keskustelun kuluessa Virkkusta syytettiin siitä, että tämä pyrki tahallaan ”domus mielessään” väittelemään ministereitä vastaan ja että Virkkunen ymmärsi vastaväitteitä tahallaan väärin.¹⁸²

Erityisesti Virkkusen ja Puhakan välisestä debatista valtiopäiväasiakirjojen pohjalta jää kuitenkin puuttumaan mahdollisesti jopa olennaisia tasoja, jotka voisivat avata herrojen suhteita eri tavalla kuin heidän puheidensa tekstimuotoisen ilmiön analyysi. Valtiopäiväasiakirjoista on mahdotonta saada selville sitä, millä ilmeillä tai äänenpainoilla puhujat ovat toisilleen puhuneet. Sama asia ilmaistuna samalla hymyillen ja sitten vakavalla, ehkä jopa vihamielisellä ilmeellä muuttaisi puheen sisältöä ja jopa keskustelun analyysin lopputuloksia. Tämä pöytäkirjoja yleensäkin koskeva kriittinen varaus pätee toki asiakirjalähteisiin yleensäkin, mutta se voi jäädä helposti valtiopäiväasiakirjojen osalta vähemmälle huomiolle, kun ne on yleisesti ottaen kirjoitettu varsin yksityiskohtaisesti.

2.3. Vailla yhtenäisiä kantoja

2.3.1. Taistelupuhetta ryhmissä

Puolueiden eduskuntaryhmien pöytäkirjoihin on säilynyt puserolakiin liittyvää keskustelua lähinnä RKP:n, edistyspuolueen ja Maalaisliiton osalta, siis niiden puolueiden, joiden jäseniä istui hallituksessa. Merkille pantavaa on, että kaikkien näiden puolueiden piirissä esiintyi erimielisyyttä suhtautumisessa puseroasiaan.

Maalaisliiton eduskuntaryhmän piirissä huomiota herätti eräiden maalaisliittolaisten toiminta suuressa valiokunnassa, jossa nämä olivat asettuneet vastustamaan puserolakia puolueen kannan vastaisesti. Yhden näistä jäsenistä, Heiskasen, mukaan Maalaisliiton ei olisi alun alkaen pitänyt lähteä puoltamaan puserolakia. Hän luetteli kannalleen useita perusteluita, osittain samoja joita esiintyi myös eduskunnassa: lakia olisi ollut vaikea valvoa, se aiheuttaisi marttyyrimielialaa nuorisossa, rangaistukset olivat liian ankaria ja koko puserolain käsittely

¹⁸² Esim. edustaja Sarlinin puheenvuoro. 3. K. *VP 1934*, PK I, 961–962.

vei eduskunnan huomiota pois tärkeämmistä asioista, kuten taloudesta. Heiskasen mukaan asiaa olisi pitänyt ajaa mieluummin yhdistyslakiin.¹⁸³

Heiskanen jäi kuitenkin näkemyksensä kanssa vähemmistöön, sillä yleinen mielipide Maalaisliiton ryhmässä oli, ettei puseroasiassa saanut esiintyä rintamasta lipsumista taistelussa IKL:ää, Lapuan liikkeen perillistä, vastaan. Yhdistyslainkin osalta tehdyt päätökset edellyttivät, että puserolaki olisi tullut hyväksyä johdonmukaisuuden nimissä. Vaikka muiden ryhmän jäsenten keskuudessa esiintyi pienissä määrin epäilyjä lain suhteen, vallitsi kuitenkin yleinen käsitys siitä, että ryhmän oli esiinnyttävä asiassa yksimielisenä ja soraäänien oli vaiettava. Lopputuloksena ryhmän piiristä ilmoittautuikin joitain edustajia, jotka aikovat esiintyä eduskunnan istuntosalissa hiljaisina ja neutraaleina tai eivät aikoneet saapua paikalle äänestykseen lainkaan.¹⁸⁴

Taistelumetaforaa käytettiin myös edistyspuolueen eduskuntaryhmän kokouksessa, ja pöytäkirjoihin merkittävää keskustelua asian tiimoilta käytiin vain kerran, 15.3.1934, eli ennen lakiesityksen antamista. Sarlin oli keskustellut puserolaista edustajien von Born ja Toivola kanssa, ja toi asian keskusteltavaksi myös eduskuntaryhmään.¹⁸⁵ Niiden suppeiden merkintöjen valossa, jotka pöytäkirjaan oli tehty, ryhmässä vallitsi melko yksimielinen käsitys siitä, että puserolaki oli tarpeellinen ja hallituksen esitystä oli tuettava. Erkkö tosin esitti epäilyksensä lain käytännön toteutuksesta, mutta totesi myöhemmin myös, että maaseudulla olisi saatettu ryhtyä IKL:n vastaisiin omavaltaisiin toimiin, jos lakia ei säädetty tarpeeksi ankarana. Sulo Heiniö oli pöytäkirjojen perusteella ryhmän ainoa jäsen, joka ei nähnyt puuttumista mustien puseroiden käyttämiseen tärkeänä, koska niiden käyttö olisi tullut hiipumaan aikanaan itseksensä. Ryhmän piirissä nostettiin esiin myös se, että jos puseroita alkaisi näkyä katukuvassa, olisi lainsäädännössä mentävä vielä hallituksenkin esitystä pidemmälle.¹⁸⁶

Enemmälti erimielisyyksiä suhtautumisessa puserolakiin oli kuitenkin RKP:n eduskuntaryhmässä, jossa aiheesta käytiin pidempi keskustelu, ja toisin kuin muiden eduskuntaryhmien osalta käsiteltiin puserokysymystä useammassa eri kokouksessa. Jo 8.3. oli todettu yhdistyslain käsittelyn yhteydessä, että yhdistyslaki oli outo paikka puserolaille.¹⁸⁷ Kuten edistyspuolueenkin kokoukseen, myös RKP:n kokoukseen tuotiin 15. päivänä luottamuksellisesti ennakkotieto hallituksen esityksestä poliittisiin tunnusmerkkeihin liittyen sekä maininta siitä,

¹⁸³ ML:n edkr:n pk 22.3.1934. Mikrofilmi, rulla 8. KMA.

¹⁸⁴ ML:n edkr:n pk 22.3.1934. Mikrofilmi, rulla 8. KMA.

¹⁸⁵ KEP:n edkr:n pk 15.3.1934. Kansallisen edistyspuolueen arkisto, mikrofilmi 1. KA.

¹⁸⁶ KEP:n edkr:n pk 15.3.1934. Kansallisen edistyspuolueen arkisto, mikrofilmi 1. KA.

¹⁸⁷ RKP:n edkr:n pk 8.3.1934. Svenska riksdagsgruppens arkiv, Rdgr:1 1919–1936, mf. Svenska Centralarkivet (SCA.)

ettei puserolakia ollut sen vuoksi tarpeen liittää yhdistyslakiin. Enempää keskustelua ei kuitenkaan syntynyt, koska asian tässä kohdassa sille ei nähty tarvetta.¹⁸⁸

Laajempi keskustelu puserolaista käytiin RKP:n eduskuntaryhmässä 22.3, jolloin yleinen mieliala lakiesitystä kohtaan oli joko kielteinen tai vähintään varautunut. Suuressa osassa puheenvuoroista rangaistusseuraamukset koettiin liian ankariksi, ja esimerkiksi von Frenckell kiinnitti huomiota siihen, että lakiesityksen nykymuodon mukaan joku muu joutui kärsimään toisen rikoksesta eikä RKP olisi voinut äänestää sellaisen lakiesityksen puolesta. Johan Sjöblom ei pitänyt rangaistusta oikeassa mittasuhteessa olevana rikokseen nähden, sillä esimerkiksi virkamies saattoi paitsi menettää virkansa myös joutua syytteeseen poikansa tekemän puserolain rikkomuksen johdosta. Toisaalta virkamiesten ankaria rangaistuksia myös puolusteltiin, sillä virkamiesten nähtiin olleen erilaisessa asemassa kuin tavalliset kansalaiset, jolloin myös rangaistusseuraamukset saattoivat olla ankarammat.¹⁸⁹

Keskustelun kuluessa puserolakiesitystä moitittiin keskeneräiseksi ja pettymykseksi, vaikka lain päämäärä sinänsä tunnustettiin oikeaksi. Esimerkiksi Max Sergelius ja puheenjohtaja von Born kuitenkin suhtautuivat lakiesitykseen myönteisemmin, ja jälkimmäinen huomautti itsekin nähneensä puserolain eri tavalla kuin useimmat muut eduskuntaryhmän jäsenet. Von Bornin kautta linjan jyrkkä suhtautuminen äärioikeistoon lienee juontanut ainakin osittain lapualaisvuosiin, joiden aikana hän toimi maan sisäasiainministerinä.¹⁹⁰ RKP:n eduskuntaryhmän keskustelun lopputulos oli, ettei ryhmä päässyt puserolain suhteen yksimielisyyteen. Edustaja Henrik Kullberg totesi keskustelun loppupuolella, mahdollisesti juuri ryhmän eripuraisesta keskustelusta johtuen, että RKP:n oli syytä esiintyä eduskunnassa maltillisesti ja antaa Maalaisliiton ja SDP:n ”astua tuleen”.¹⁹¹

Ilmeisesti Kullbergin ehdotukseen suostuttiin, sillä RKP ei käyttänyt suhteessa muihin laillisuusrintaman puolueisiin merkittävää määrää puheenvuoroja. Edustajien puheenvuorojen painotus- ja mielipide-erot oli ilmaistu maltillisesti, aivan kuten Kullberg toivoi. Ryhmällä ei ollut yhteistä kantaa, mikä näkyi eduskunnassa pidettyjen puheenvuorojen sisällössä. Käytännössä epäluulot puserolain suhteen pehmenettiin tai niitä ei lausuttu ääneen lainkaan; vaikka puheenjohtaja von Born olikin ryhmässään vähemmistössä, hän sai eduskunnassa kantansa esiin varsin voimakkaasti.

¹⁸⁸ RKP:n edkr:n pk 15.3.1934. Svenska riksdagsgruppens arkiv, Rdgr:1 1919–1936, mf. SCA.

¹⁸⁹ RKP:n edkr:n pk 22.3.1934. Svenska riksdagsgruppens arkiv, Rdgr:1 1919–1936, mf. SCA.

¹⁹⁰ Landgrén 2003, elektr.

¹⁹¹ RKP:n edkr:n pk 22.3.1934. Svenska riksdagsgruppens arkiv, Rdgr:1 1919–1936, mf. SCA.

Huomionarvoista on, että RKP:n eduskuntaryhmässä kyti samanlaisia vasta-argumentteja puserolakia vastaan kuin IKL:n ja kokoomuksen edustajien puheenvuoroissa puserolain eri käsitteilykerroilla. Lojaalisuus hallitusta kohtaan lienee ollut vaikuttavana tekijänä taustalla, kun näiden puolueiden epäluuloja esimerkiksi rangaistusten ankaruudesta ei lähdetty omilla puheenvuoroilla vahvistamaan. Toisaalta RKP:n piirissä saattoi lopulta voittaa näkemys siitä, että tarkoitus pyhittää keinot: IKL ja sen esiintyminen koettiin uhkaksi, jota vastaan oli käytävä. Rangaistusten ankaruudesta ja muista puserolain heikkouksista ei vaiettu eduskunnassa käytetyissä puheenvuoroissa täysin, mutta verrattuna eduskuntaryhmässä käytyyn keskusteluun voidaan puhua jonkin asteisista vaikenemisistä, jotka liittyvät myös Bacchin lähestymistapaan (silences). Ongelma siis esitettiin eduskunnassa eri lailla kuin eduskuntaryhmässä.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän pöytäkirjojen perusteella puserolaista käytiin keskustelua yhdessä ryhmäkokouksessa, 20.3.1934. Myös kokoomuksen ryhmässä asennoituminen puserolakia kohtaan jakaantui, ja keskustelun kuluessa nousi esiin näkemyksiä, joiden mukaan puserolakiin nähden oli mahdollista ajatella muitakin lähestymistapoja kuin sen ehdoton vastustaminen. Ehdottoman vastustuksen linjaa ajoi Virkkunen, mutta myös Kalle Soini, joka piti ongelmallisena punaisten tunnusmerkkien mainitsematta jättämistä lakiesityksen yhteydessä.¹⁹² Punaisilla tunnusmerkeillä Soini lienee tarkoittanut punaisia lippuja.

Vaihtoehtoista linjaa edustivat Pennanen, Linkomies ja Kaapro Moilanen, joiden mielestä olisi ollut parempi ajatus lähteä ajamaan korjausehdotuksia lakiesitykseen. Linkomies esimerkiksi totesi, että virkamiehiltä puoluepukujen käyttö virantoimituksen yhteydessä olikin syytä kieltää. Pöytäkirjaan suppeahkosti kirjatun keskustelun päätös oli, että lakivaliokunnan mietinnölle laadittaisiin vastalause.¹⁹³

IKL:n ja SDP:n eduskuntaryhmien pöytäkirjoihin ei ole jäänyt mainittavaa merkintää puserolaista käytävään keskusteluun, mutta niiden puolueiden osalta joita on tässä voitu käsitellä, voidaan todeta, että puserolaki jakoi mielipiteitä myös eduskuntaryhmien sisällä, paikoin hyvinkin jyrkästi. Kuten RKP:n eduskuntaryhmän kohdalla voitiin todeta, mahdollisia erimielisyyksiä ei kuitenkaan haluttu paljastaa ainakaan voimakassävyyisesti eduskunnan istuntosalissa, vaan esiintyi halukkuutta esiintyä maltillisesti. Samankaltainen ilmiö tapahtui myös Maalaisliiton kohdalla, mutta jyrkemmin ja ryhmän enemmistön mielen mukaan: eri mieltä olevat

¹⁹² Kokoomuksen edkr:n pk 20.3.1934. Kansallisen kokoomuksen eduskuntaryhmän arkisto, elektr. aineisto. PTA.

¹⁹³ Kokoomuksen edkr:n pk 20.3.1934. Kansallisen kokoomuksen eduskuntaryhmän arkisto, elektr. aineisto. PTA.

vähemmistöön kuuluvat haluttiin vaietaa, ja osittain vapaaehtoisestikin he ilmoittivat jättävänsä pois äänestyksestä tai pysyvänsä muuten hiljaa eduskuntakäsittelyjen aikana.

Ilmiö havainnollistaa Bacchin ”What’s the problem represented to be” -lähestymistapaa siltä osin, että esitetystä ongelmasta jätettiin ilmaisematta eduskunnan istuntosalissa asioita, eli syntyi hiljaisuuksia (silences). IKL:n käyttämät puoluepuserot nähtiin yleisesti pääasiallisena ongelmana, johon haluttiin löytää ratkaisu. Kivimäen hallituksen ratkaisu oli puserolaki, jota kuitenkin kritisoitiin sekä salissa että eduskuntaryhmien kokouksissa keskeneräisyydestä ja liiallisesta ankaruudesta. Toisaalta eduskuntakeskusteluissa esiin nousivat myös sosialistien punaiset tunnukset, mutta painopiste pysyi vahvasti IKL:ssä, eikä kaikkein vähiten puolueen oman provosoivan esiintymisen vuoksi. Vaikenemisten taustalla voidaan nähdä vahvasti laillisuusrintaman puolueita yhdistävä diskurssi, jossa haluttiin rajoittaa ääri liikkeen toimintaa. Yleisesti ottaen vaikenemisiksi voitaisiin myös nähdä hallitus-oppositio –vastakkainasettelu, jossa debatin aikana osapuolet korostavat mieltymystensä mukaan tiettyjä näkemyksiä ja jättävät huomiotta vastapuolen argumentteja. Tästä lienee ollut osittain kyse Virkkusen ja hallituksen välisessä kiistassa.

Taistelumetaforan käyttö puolestaan kertoi omalta osaltaan, kuinka vakavana uhkana IKL:n esiintymistä pidettiin yhteiskuntarauhalle. IKL:ää pidettiin Lapuan liikkeen jatkajana, sotilaalliseen tapaan järjestäytyneenä ja edelleen potentiaalisesti uhkana yhteiskuntajärjestykselle. Esimerkiksi Lapuan liikkeen talonpoikaismarssi oli järjestetty sotilaallisella tarkkuudella¹⁹⁴ ja myös IKL:n puserot viittasivat sotilaalliseen ja yhdenmukaiseen pukeutumiseen. Koska laillisuusrintama siis katsoi vastassaan olevan sotilaallisia vaikutteita omaksut ja Lapuan liikkeen aseman perinyt IKL, liitettiin retoriikkaan ajatus taistelusta. Sotilaallisuus liittyy taisteluun, johon IKL oli uhmakkaasti käynyt ja johon piti vastata. Nämä olivat myös bacchilaisia taustaoletuksia sen taustalla, että IKL nähtiin vakavasti otettavana uhkana. IKL:n edustajien omaakin retoriikka oli kiihdyttänyt taistelumetaforaa, kutsuihan Simojokikin mustia puseroita taistelupuseroiksi Lex Erkon käsittelyn yhteydessä.¹⁹⁵

¹⁹⁴ Silvennoinen et al 2016, 177; 184.

¹⁹⁵ Edustaja Simojoen puheenvuoro. *VP 1934*, PK I, 700.

2.3.2. Merkintöjä pöytäkirjaan

Paitsi että puserolaki tarjosi esimerkin vaikenemisesta yhteiskuntarauhaan liittyvän ongelmien esittämisessä, eduskunnassa käyty keskustelu tarjosi myös esimerkin pöytäkirjoihin ja niiden tarjoamiin diskursseihin liittyvästä ominaisuudesta. Erityisesti valtiopäiväasiakirjat, joihin oli tapana merkitä eduskunnassa puhuneiden puheenvuorot sanatarkasti ylös välihuutoja myöten, tarjosivat mahdollisuuden jättää jälkipolville seikkaperäisestikin ajatuksia ja mielipiteitä, joita ei pyyhittäisi pois. Vertailun vuoksi eduskuntaryhmien pöytäkirjat olivat muodoltaan huomattavasti suppeampia ja olemukseltaan enemmän muistiomaisia esityksiä, joihin merkittiin ryhmän johdon ja mahdollisten pöytäkirjantarkastajien tulkintojen mukaiset keskustelun pääkohdat eikä aina edes sitä.

Valtiopäiväasiakirjojen julkisuus kuitenkin aiheuttaa myös sen, että puhujat voivat esittää näkemyksiään taktikoiden, peiteltysti tai suoranaisesti erehdyttämistarkoituksessa. Toisaalta julkiset valtiopäiväasiakirjat myös ovat puhtaaksikirjoitettu versio niistä pöytäkirjoista, joita eduskunnassa istuntojen aikana pidettiin. Mikään ei siis anna takeita siitä, etteivätkö kansanedustajat olisi esimerkiksi puhtaaksikirjoitusvaiheessa käyneet korjauttamassa puheenvuorojaan jälkikäteen.¹⁹⁶ Suuria muutoksia puheisiin tuskin voitiin tehdä, mutta sävyeroillakin voi olla merkitystä.

Yhtä kaikki keskustelun kuluessa useat puhujat käyttivät ennen puheenvuoroaan ilmaisua ”pöytäkirjaan huomauttaminen tai merkitseminen” haluten siis viestiä, että ilmaisua seuraava näkökanta tai kommentti olisi esitetty varta vasten pöytäkirjaa varten. Esimerkiksi Kares kritisoi puserolain nopeaa käsittelyvauhtia ja ilmaisi haluavansa huomauttaa asiasta eduskunnan pöytäkirjaan.¹⁹⁷ Tätä kautta valtiopäiväasiakirjojen käsittävän asiakirjatyyppin erityispiirrettä hyödyntämällä Kareksen näkökanta kirjattiin historiaa, ja mainitsemalla pöytäkirjat nimeltä hän vielä korosti viestiään paremmin muun puheen joukosta.

Sergelius puolestaan aloitti koko puheenvuoronsa toteamalla, että ”koska hänen äänensä tulee olemaan myötävaikuttamassa lakiesityksen hyväksymistä, toivon saavani tallettaa pöytäkirjaan kantaani vaikuttavat tekijät.”¹⁹⁸ Sanavalinnalla Sergelius antoi ymmärtää haluavansa

¹⁹⁶ Aiheeseen liittyen tahdon kiittää FT Kullervo Leinosta käydystä keskustelusta.

¹⁹⁷ Edustaja Kareksen puheenvuoro. 1. K. *VP 1934*, PK I, 871.

¹⁹⁸ ”Då även jag med min röst kommer att bidra till antagande av lagförslaget, så önskar jag att till protokollet få antecknat de motiv, som varit avgörande för mitt ställningstagande.” Edustaja Sergeliuksen puheenvuoro. 3. K. *VP 1934*, PK I, 947.

selittää äänestyspäätöstään jo etukäteen, kenties koska se voisi syystä tai toisesta herättää keskustelua. Toisaalta Sergeliuksen puheenvuorossa esitetään puserolakia kohtaan myös varauksia, joten puheenvuorollaan hän halusi merkittyä eduskunnan pöytäkirjaan se, että hän oli tietoinen asian monimutkaisuudesta ja myös problematiikasta. Mainitut kaksi esimerkkiä osoittavat sen, että eduskunnan pöytäkirjoilla on erityislaatuinen ominaisuus, josta myös kansanedustajat olivat tietoisia ja mitä tietoa myös hyödynnettiin esiintymisessä eduskunnan istunnossa.

Bacchin lähestymistavan avulla voidaan myös purkaa pöytäkirjojen olemusta. Lähtökohdaksi voidaan ottaa valtiopäiväpöytäkirjojen ja muistiolountoisempien eduskuntaryhmien pöytäkirjojen välisiä eroja. Aiemmin on jo todettu, kuinka valtiopäiväasiakirjat dokumentoivat puhujan sanat tarkasti ja myös välihuudot pyritään kirjaamaan ylös huutajan henkilöllisyyden ja vähintään summittaisen sijainnin salissa, jos henkilöllisyyttä ei ole saatu selville. Välihuudot ja niiden esittäjät on merkitty eduskunnan pöytäkirjoihin sulkeisiin puhujan puheen lomaan.

Eduskuntaryhmien pöytäkirjat voidaan edelleen käyttämäni aineiston perusteella jakaa kahteen osaan, konseptipöytäkirjoihin ja puhtaaksi kirjoitettuihin pöytäkirjoihin. On toki vaikea sanoa varmasti, ovatko konekirjoitetut pöytäkirjat, joita SDP:llä, edistyspuolueella ja RKP:llä oli, puhtaaksikirjoitettuja vai oliko kokouksessa esimerkiksi paikalla konekirjoittaja. Mainittujen kolmen puolueen osalta konekirjoitetut pöytäkirjat olivat paitsi selkeitä, myös kattavampia verrattuna käsinkirjoitettuihin pöytäkirjoihin. Maalaisliiton ja kokoomuksen eduskuntaryhmien pöytäkirjojen käsiala on paikoin vaikeaselkoista ja se näyttää olevan nopeasti kirjoitettua. Ylivivauksia ja päällekirjoituksia on paikoin hyvinkin runsaasti. Voidaan siis ajatella, että nämä pöytäkirjat laadittiin keskustelun edetessä eikä niitä ole jälkikäteen kirjoitettu puhtaaksi. IKL:n eduskuntaryhmän pöytäkirjoista puuttuvat myös allekirjoitukset, jolloin ainakin niiden voidaan hyvällä syyllä epäillä olevan konseptipöytäkirjoja.

Pöytäkirjat vaikenivat, mutta vaikenemiselle voi olla monia syitä. Vaikenemiselle voivat olla syynä tietyt ennako-odotukset esimerkiksi pöytäkirjojen lukijoista. Keille ja millaisille lukijoille pöytäkirjat on laatimishetkellään suunnattu? Millaisia tiedontarpeita lukijoilla mahdollisesti tulee olemaan? Muistiomaisista pöytäkirjoista voi saada paljon irti, jos olisi itse ollut paikalla niissä kokouksissa, joissa ne on laadittu. Samoin taustatiedon ja kontekstin tunteminen on tärkeää. Muistiopöytäkirjat vaikenivat tarkoista sanavalinnoista, ja niiden sisältö on tiivistelmä ja samalla siis sihteerin tulkintaa käydyistä keskusteluista. Tämän tulkinnan vahvistavat yleensä, käytänteistä riippuen, puheenjohtaja ja pöytäkirjantarkastajat. Jos mainintaa

pöytäkirjantarkastuksesta tai edes allekirjoituksia ei ole, ei ole myöskään takeita siitä, paljonko pöytäkirjassa on todellisuuden kuvaamista ja paljonko sihteerin omaa tulkintaa.

Kuitenkin myös valtiopäiväasiakirjat vaikenivat. Ne vaikenivat usein eduskuntaryhmien sisäisistä erimielisyyksistä ja puolueiden välisestä dynamiikasta. Näiden hiljaisuuksien paikkaamiseen on tarvittu eduskuntaryhmien muistiopöytäkirjoja, jotta puolueiden kokemat ongelmien kuvaukset on saatu hahmoteltua.

Asiakirjaryhmänä pöytäkirjojen merkitys arkistokokonaisuudessa on merkittävä ja yhdistysarkistojen tasolla perusaineiston kovinta ydintä. Pöytäkirjan pitomuotoon ja tietosisältöön tulee näin ollen esimerkiksi arkiston järjestämisessä ja kuvailussa kiinnittää huomiota. Tarkemmassa analysoimisessa on kuitenkin arkiston järjestämisen yhteydessä omat hankaluutensa selvitystyön laajuuden suhteen. Ei voida olettaa, että järjestämissä olisi resursseja peilata pöytäkirjojen tietosisältöä esimerkiksi suhteessa muihin arkistoihin. Valtiopäiväasiakirjojen ja puolueasiakirjojen vertailu on sikäli helpompaa, että virallisasiakirjoista on useimmiten paremmat pohjatiedot kuin hyvinkin erilaisilla tavoilla muodostuneita yhdistysarkistoista, joita ei erityisemmin säädellä.

3. KOMMUNISTILAIT

3.1. Kommunistilakeja parantelemaan – lapualaisvuosien varjot

Ensimmäiset kommunistilait juonsivat juurensa lapualaisvuosiin, jolloin eduskunta ulkoparlamentaarisena painostuksen alaisena sääti kommunistilaeiksi kutsutun kolmen lain kokonaisuuden. Kutsumanimensä lakipaketti sai sen tarkoituksesta tukahduttaa kommunistien toiminta maassa. Nämä ensimmäistä kertaa kesällä 1930 Kyösti Kallion johtaman hallituksen toimesta esitetyt lait olivat painovapauslain ja vaalilain tiukennus, valtiopäiväjärjestyksen muutos ja tasavallan suojelulaki. Painovapauslain tiukentamisen myötä muun muassa annettiin oikeusministerille oikeus lakkauttaa painotuote toistaiseksi siten, että oikeuden tuli määräjän kuluessa ratkaistava tämän lopullisesta lakkauttamisesta.¹⁹⁹

Tasavallan suojelulaki oli puolestaan tarkoitettu kriisitilanteessa noudatettavaksi laiksi, jolla hallitukselle annettiin oikeus ottaa määräaikaiset poikkeusvaltuudet yhteiskuntarauhan turvaamiseksi tarvittaessa perustuslaillisia kansalaisoikeuksia rajoittamalla. Tasavallan suojelulakia sovellettaessa erityisesti presidentin asetuksenanto-oikeutta kriisitilanteessa vahvistettiin. Lopullisessa muodossaan tasavallan suojelulaki antoi hallitukselle oikeuden poikkeustoimiin yhteiskuntarauhan turvaamiseksi vuoden 1935 loppuun.²⁰⁰

Valtiopäiväjärjestyksen sekä kunnallislakien ja vaalilakien muuttamisella puolestaan pyrittiin estämään kommunistien valitseminen eduskuntaan ja kunnallisiin luottamustehtäviin.²⁰¹ Hallituksen esityksen mukaan vaalikelpoisuus evättäisiin sellaisilta henkilöiltä, jotka kuuluivat sellaisiin yhteenliittyviin, joiden tarkoituksena oli yhteiskuntarauhan horjuttaminen esimerkiksi kumouksellisen toiminnan avulla. Vaalioikeutensa menettäneen henkilön mukanaolo valitsijayhdistyksen listalla puolestaan olisi aiheuttanut koko listan hylkäämiseen vaaleista. Valtio­päiväjärjestykseen liittyvän muutoksen lisäksi esitys vaati muutoksia vaalilakiin, maakuntien kunnallislakiin, kaupunkien kunnallislakiin sekä kunnalliseen vaalilakiin.²⁰²

¹⁹⁹ Uola 2006, 209–210.

²⁰⁰ Uola 2006, 210; 220.

²⁰¹ Hentilä 2009, 158.

²⁰² HE nro 55, 30.6.1930. *VP 1930*, A:III.

Kommunistilakiesitykset annettuaan Kallion vähemmistöhallitus erosi ja tilalle muodostettiin Lapuan liikkeellekin mieluisampi Pehr Evind Svinhufvudin enemmistöhallitus.²⁰³ Kommunistilakien läpivieminen lankesi Svinhufvudin hallituksen vastuulle, joka sai painovapauslain läpi ensimmäisellä yrittämällä. Muut kommunistilakien osat kuitenkin äänestettiin lepäämään yli vaalien, kun lähinnä sosiaalidemokraatit estivät lakipaketin hyväksymisen kiireellisenä. Tämän seurauksena tasavallan presidentti hajotti eduskunnan ja määräsi toimitettavaksi uudet vaalit, osittain lapualaisvoimien painostuksen alaisena.²⁰⁴ Vuoden 1930 lokakuussa järjestetyissä vaaleissa eduskuntaan muodostui kahden kolmasosan porvarillinen enemmistö, joka sai niukasti äänestettyä lepäämään jätetyt kommunistilait läpi. Hieman ironisena lopputuloksena nämä säädettyt kommunistilait koituivat paitsi kommunistien, myös ulkoparlamentaarisen taustavaikuttajan Lapuan liikkeen kohtaloksi.²⁰⁵

Myös Kivimäen hallituksen esitys numero 10 vuoden 1934 valtiopäivillä, eduskunnassa niin ikään kutsumanimen kommunistilait²⁰⁶, saanut kokonaisuus edellytti muutoksia useampaan lakiin, eli valtiopäiväjärjestykseen, kunnallislakeihin ja kunnalliseen vaalilakiin. Hallituksen esityksessä todetaan, että kommunistien osallistuminen valtiolliseen ja kunnalliseen toimintaan oli vuoden 1930 laeilla onnistuttu ehkäisemään, mutta että lainsäädännössä oli tiettyjä heikkouksia, jotka tuli korjata. Kommunistien aiheuttama ”häiriötila” ei ollut vielä hallituksen mukaan ohi, sillä aiempina vuosina oli nostettu lukuisia valtiopetokseen ja sen valmisteluun liittyviä syytteitä eikä syytetty maanpetoksen myötä vallitsevan lainsäädännön puitteissa menettänyt vaalikelpoisuutta.²⁰⁷

Ongelmia kommunistien tunnistamisessa ehdokaslistoilta syntyi, koska kommunistiset yhteenliittymät oli lakkautettu eikä uusia voinut perustaa. Myös aikaisemman lain kolmen vuoden karenssi-aika oli vanhentunut, sillä useimpien kommunististen yhteenliittymien lakkauttamisesta oli kulunut kolme vuotta, joten syytä vaalikelpoisuuden epäämiseksi ei enää ollut. Hallituksen käsillä olevassa esityksessä henkilö, joka oli syyllistynyt maan- tai valtionpetokseen rikosten vuoden 1931 määritelmien mukaisesti, ei ollut kelvollinen eduskunnan jäseneksi tai kunnalliseen luottamustehtävään sen kuudennen kalenterivuoden loppuun, joka oli kulu-
nut kärsityn rangaistuksen kärsimisestä ja muiden rangaistusseuraamusten suorittamisesta.

²⁰³ Uola 2006, 203–205.

²⁰⁴ Uola 2006, 210–211.

²⁰⁵ Uola 2006, 217; 219–220.

²⁰⁶ Käytän jatkossa vuoden 1934 lakipaketista nimitystä kommunistilait. Tätä ei tule sekoittaa vuoden 1930 kommunistilakeihin, joihin viitattaessani mainitsen erikseen myös vuosiluvun.

²⁰⁷ HE nro. 10, 2.2.1934. *VP 1934*, A:I.

Samoin vaalikelpoisuus voitiin evätä henkilöltä, joka oli vasta määrätty pantavaksi syytteeseen. Vaalikelpoisuudesta päättävää keskuslautakuntaa ja sen tiedoksiantoa syytteeseen asettamisesta ehdokas ei olisi voinut pakoilla, sillä pelkkä syytteenostomääräys olisi riittänyt vaalikelpoisuuden menettämiseen.²⁰⁸

Suoraan edustajien toimintaan puolestaan liittyivät lakiin tarkoitetut tarkennukset, joiden mukaan syytteeseen asetettu edustaja ei olisi saanut hoitaa edustajantointaan oikeudenkäynnin kestäessä, ja että viiden kuudesosan enemmistöllä eduskunta olisi voinut erottaa edustajan, joka harjoitti yhteiskunnallista kiihotusta tai muutoin vaaransi yhteiskuntarauhan edustajantointa hoitaessaan.²⁰⁹

Helmikuun 2. päivänä vuonna 1934 annetun hallituksen esityksen jälkeen asia siirtyi valmistavasti käsiteltäväksi perustuslakivaliokuntaan, joka antoi mietintönsä 10.3.1934. Se teki lakiesitykseen joitain muutoksia, keskustelua myöhemmin eniten herättävänä sen, että vaalikelpoisuutensa olisi menettänyt myös oikeuskanslerin syytteeseen määräämä henkilö. Tätä muutosta perusteltiin sillä, että syytteeseen panija hallituksen esityksen tarkoittamissa rikoslain rikoksissa oli hovioikeuden kannevisaali, joka puolestaan toimi oikeuskanslerin alaisuudessa. Perustuslakivaliokunnan tulkinnan mukaan olisi ollut säännöstä selventävää, että myös oikeuskanslerin ajama syyte olisi evännyt vaalikelpoisuuden.²¹⁰

Niin ikään keskustelua aiheuttanut hallituksen esityksen kohta edustajan asettamisesta syytteeseen eduskunnassa lausumiensa mielipiteiden vuoksi aiheutti perustuslakivaliokunnan mietinnössä muutoksen. Mietinnössä ei hyväksytty sitä, että edustaja olisi voitu asettaa syytteeseen ilman eduskunnan enemmistöpäätöstä, joten hallituksen esityksen asiaa käsittelevä kohta haluttiin poistettavaksi lausuntovapauden nimissä. Kolmas keskeinen muutos olisi sallinut valitsijayhdistyksen ”oikaista” eli korjata ehdokaslistaansa, jos tälle olisi päätynyt vaalikelvottomia henkilöitä. Tällöin koko listaa ei olisi heti hylätty, jos kaikki sen ehdokkaat eivät olisi olleet vaalikelpoisia.²¹¹ Vastalauseita mietintöön liitettiin peräti viisi sillä seurauksella, että vain kolme perustuslakivaliokunnan jäsentä, heistäkin yksi varajäsen, ei ollut allekirjoittanut

²⁰⁸ HE nro. 10, 2.2.1934. VP 1934, A:I.

²⁰⁹ HE nro. 10, 2.2.1934. VP 1934, A:I.

²¹⁰ Perustuslakivaliokunnan mietintö (Pvm) nro 3, 10.3.1934. VP 1934, A:I.

²¹¹ Pvm nro 3, 10.3.1934. VP 1934, A:I.

jotakin niistä. Näistä kolmestakin Maalaisliiton Olli Hirvensalo²¹² ilmoitti myöhemmin eduskunnassa kannattavansa puoluetovereidensa tavoin vastalauseita numero viisi, jota hänellä ei ollut ollut aikaisemmin mahdollisuutta allekirjoittaa.²¹³

Suuren valiokunnan mietintöjä oli lopulta kaksi ja niiden keskeisimpänä lopputulemana päätettiin esittämään aiemmin toisessa käsittelyssä päätetyn mukaisesti, että oikeusasiamiehellä oli oikeus nostaa syyte rikoslain 11. ja 12. lukua eduskunnassa rikkonutta edustajaa vastaan. Mainittu lisäys ei kuitenkaan ollut mukana eduskunnan vastauksessa kolmannen käsittelyn jälkeen.²¹⁴

3.2. Lainsäädäntöä ajantasaistamaan

3.2.1. Keskustelun lähtökohdat – varautumista tulevaan

Kaiken kaikkiaan keskustelu kommunistilakien käsittelyjen yhteydessä pysyi aiempiin tässä tutkielmassa esiteltyihin lakiesityksiin verrattuna varsin asiallisena ja kiihkottomana. Ideologista keskustelua eri puolueiden tai aatesuuntauksien sisimmästä olemuksesta ei esitetty, vaan kyse oli toisaalta käytännöllisestä argumentoinnista, mutta vastapainoksi myös kansanedustuslaitokseen ja edustuksellisen demokratian perusasioihin liittyvistä pohdinnoista. Keskustelu oli toisaalta myös suppeampaa kuin aiemmissa esimerkeissä: puheenvuoroja käytettiin kaikkiaan 63 eikä esimerkiksi puserolain yhteydessä käytettyjä pidempiä puheenvuoroja juuri pidetty. Taulukossa 4 on esitetty ne keskustelussa esiin nousseet teemat, jotka saivat lukumääräisesti eniten huomiota. Sarake ”puheenvuorot yht.” ilmaisee kunkin puolueen käyttämät puheenvuorot yhteensä eikä sitä siis ole laskettu taulukon muiden sarakkeiden avulla.

²¹²

²¹³ Edustaja Hirvensalon puheenvuoro. 1. K. VP 1934, PK I, 801.

²¹⁴ Svm nro 23, 21.3.1934 ja Svm nro 23a, 16.4.1934. VP 1934, A:I.

Taulukko 4. Kommunistilakien käsittelyjen puheenvuorot puolueittain						
Puolue	Immunitetti/mielivalta	Kiihottam./turval. edk:ssa	Lainsäädännön tehok	Oikeusasiat/oikeuskansl	Puheenvuorot yht.	
SDP	6	4	4	2	11	
ML	0	1	0	2	6	
IKL	5	3	0	0	9	
KOK	0	2	4	3	8	
RKP	3	0	2	2	9	
KEP	5	4	3	2	17	
RV	2	0	0	0	2	
Oik.as.m.	1	1	0	1	1	
Yhteensä	22	15	13	12	63	

Lähde: Valtiopäiväasiakirjat 1934

Kuten taulukosta nähdään, mikään puheenvuorojen pääteemoista ei noussut selkeästi yli muiden. Joitain mainintoja enemmän sai kuitenkin teema ”immunitetti/mielivalta”, joka pitää sisällään sellaiset puheenvuorot, joissa käsiteltiin kansanedustajien oikeutta ilmaista mielipiteensä ilman syytteeseen joutumisen pelkoa. Samaan yhteyteen on laskettu myös samaan teemaan liittyvät puheenvuorot, joissa esitettiin huolta hallituksen lakimuutoksen myötä kehityvästä mahdollisuudesta harjoittaa mielivaltaa, jolla hallituksen mielestä vääristä mielipiteistä voitiin saattaa edustajia vaikeuksiin. Tätä aihetta käsiteltiin noin 35 prosentissa kaikista puheenvuoroista.

Loput kolme esiin nostettua puheenaihetta olivat esiintyvyydeltään melko tasaväkisiä: varta vasten eduskunnassa tapahtuvan rikollisen kiihotuksen tematiikan, vuoden 1930 lainsäädännön ja vuoden 1934 lakiesitysten tehokkuuden punnitseminen suhteessa toisiinsa ja oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin aseman tematiikka saivat esiintymistiheyyksikseen 24, 21 ja 19 prosenttia.

On syytä huomata, että nämä aihepiirit eivät ole kovinkaan kaukana toisistaan, vaan ne limityivät keskustelun lomassa toisiinsa. Samaa asiaa käsiteltiin hieman eri näkökulmista, mutta pohjimmiltaan keskustelu oli yhtenäistä ja puheenvuorot olivat keskenään vuorovaikutuksessa. Yhdistyslain muutosten käsittelyssä keskustelun kärkiä oli kaksi ja ne olivat selvästi toisistaan erillisiä. Myös puserolain käsittelyssä aihetta lähestyttiin eri tulokulmista, jotka olivat kuitenkin toisistaan erillään, kuten puolueiden ideologioihin liittyvä aspekti, perusoikeuksiin liittyvä aspekti ja oikeusperiaatteisiin liittyvä aspekti. Kommunistilakien yhteydessä aspekteja ei voi erottaa toisistaan irrallisiksi kokonaisuuksikseen.

Tarkasteltaessa puheenvuorojen jakautumista (ks. myös liite 4) huomataan, että erityisen paljon puheenvuoroja käyttivät edistyspuolue (17 puheenvuoroa) ja SDP (11 puheenvuoroa). Muita enemmän puheenvuoroja käyttivät myös IKL ja RKP (molemmilla 9 puheenvuoroa). Edistyspuolueen, IKL:n ja osittain RKP:n osalta puheenvuorot keskittyivät yksittäisille hen-

kilöille. Pääministeri Kivimäki piti peräti 12 puheenvuoroa 17:sta, kun taas puoluetoveri Sarlin piti loput viisi. IKL:ssä kaikki puheenvuorot yhtä Riipisen puheenvuoroa lukuun ottamatta piti Sundström ja RKP:ssä von Born piti viisi puheenvuoroa, vaikkakin RKP:n puheenvuoroja pitikin useampi kansanedustaja. SDP:ssä Väinö Hakkila piti neljä puheenvuoroa, kun yleisesti ottaen keskusteluun osallistuneet sosiaalidemokraatit pitivät yhden tai kaksi puheenvuoroa kukin.

Pääministeri Kivimäki jo keskustelun ensimmäisen käsittelyn ensimmäisessä puheenvuorossaan totesi, että tehokkaan kommunistilainsäädännön laatiminen oli vaikeaa. Kivimäki kritisoi perustuslakivaliokunnan tekemiä muutoksia hallituksen esitykseen muun muassa todeten, ettei valtio- ja maanpetoksellinen kiihottaminen eduskunnan istuntosalissa ollut yksinomaan eduskunnan sisäinen asia, kuten perustuslakivaliokunta esitti, vaan kaikkia edustajia ei voinut esimerkiksi päästää yhteiskuntarauhaan ja valtakunnan sisäisen turvallisuuden kannalta tärkeille valiokuntapaikoille.²¹⁵

Jo hallituksen esityksen perusteluissa vedottiin siihen, ettei virkamiehillä ollut entisen lainsäädännön turvin mahdollisuutta päästä agitoivien kommunistien kimppuun. Entinen lainsäädäntö oli vanhentunutta ja riittämätöntä. Kivimäki totesi, ettei halunnut pelotella kommunistimivaaralla koska kommunistit kyettiin pääosin pitämään kurissa, mutta että ”sitä ei voi olla sanomatta, että järjestelmä, joka tekee sen mahdolliseksi, että väkivaltaiseen kumoukseen pyrkivät, olivat ne keitä tahansa, pääsevät johtaville paikoille julkisessa elämässä, pitää yllä maassa alituista levottomuutta.”²¹⁶

Vuoden 1930 kommunistilainsäädännön tuomitseminen vanhentuneeksi ja nykyoloihin riittämättömäksi oli Kivimäen pääasiallinen argumentti ja se ääneen lausuttu tarve, josta käsin uusia kommunistilakeja oli lähdetty ajamaan. Kivimäen esitti bacchilaisittain ongelman, jota koski ennakko-oletus sen syistä ja oletama sen ratkaisemin tarpeesta. Tämän esitetyn ongelman aiheuttajaksi Kivimäki nimesi suoraan kommunistit, vaikka heidät oli jo saatu ajettua eduskunnasta ulos; tulevaisuudessa tilanne saattoi olla toisin, ja hallitus halusi ratkaista ongelman ennaltaehkäisevästi. Toinen oletus ongelman aiheuttajan nimeämisen ohella oli oletus siitä, mitä olisi tapahtunut, jos lainsäädäntöä ei uudistettaisi: kommunismivaara olisi voinut palata, ja se taas olisi tuonut lapualaisvuosien kaiut takaisin päiväpolitiikkaan. Kommunistilakien hyväksymisellä saavutettaisiin tila, jossa voitaisiin keskittyä muihin asioihin:

²¹⁵ Pääministeri Kivimäen puheenvuoro. 1. K. *VP 1934*, PK I, 799–800.

²¹⁶ Pääministeri Kivimäen puheenvuoro. 2. K. *VP 1934*, PK I, 905–906.

Eduskunta osoittaa hyväksyessään lain lopullisesti, että se tahtoo omistautua muihin tärkeihin tehtäviin, minkä se voi tehdä sitä suuremmalla menestyksellä, jos keskeneräiseksi jäänyt kommunistien poistamisesta julkisesta toiminnasta koskeva kysymys ei enää ole erimielisyyttä ja hajaannusta synnyttämässä.²¹⁷

Eduskunnassa käydyssä keskustelussa lakien uudistustarpeesta ei kuitenkaan vallinnut täyttä yksimielisyyttä, ja kritiikkiä tuli kokoomuksen Linkomiehen taholta, joka oli päinvastoin sitä mieltä, että entinen kommunistilainsäädäntö oli tehokas ja että hallituksen esitys monimutkaistaisi asioita päästäten kommunisteja vaalilistoille.²¹⁸

Koska ongelmaa eli yhteiskuntarauhan järkkymistä kommunistien toiminnan tuloksena ei pidetty sillä hetkellä ajankohtaisena vaan mahdollisena tulevaisuuden riskinä, oli kyse bacchilaisittain oletuksesta mahdollisesta tulevasta ongelmasta. Kommunistit nähtiin sinänsä yleisesti yhteiskuntaa vaarantavana tekijänä mutta ei kuitenkaan kaikkien taholta sen hetkisenä ongelmana.

3.2.2. Kysymys immuniteetista – pyhittääkö tarkoitus keinot?

Keskeinen keskustelunaihe oli kysymys kansanedustajien koskemattomuudesta heidän ilmaistessaan mielipiteitään eduskunnan istunnoissa. Keskustelussa oli vastakkain kaksi näkemystä, joista toisen mukaan edustajan parlamentaarinen immuniteetti oli loukkaamaton, ja sen heikentäminen olisi valtiosäännön keskeisimpiin periaatteisiin kajoamista. Vastakkainen näkemys puolestaan oli, ettei yhteiskunnallista kiihottamista tullut sallia eduskunnan puhujankorokkeelta tai mistään muualtakaan. Tällaisen kiihotuksen ja maan- ja valtionpetoksellisen toiminnan hillitsemiseksi lainsäädäntöä oli uudistettava siltä varalta, että kommunistit palaisivat eduskuntaan. Samaan aihepiiriin liittyy toisaalta myös von Bornin ehdotus siitä, että syytteen edustajan sopimattomaan esiintymiseen eduskunnassa liittyen olisi voinut nostaa myös oikeusasiamies.

IKL:n Sundström puhui useampaan otteeseen epäilyksistään, joiden mukaan hallitus pyrki tällaisella lainsäädännöllä vaientamaan itselleen epämieluisia mielipiteitä. Hän piti epäterveenä kehitystä, jossa hallitus pyrki estämään totuuden puhumista eduskunnassa, ja syytti hallitusta

²¹⁷ Pääministeri Kivimäen puheenvuoro. 3. K. VP 1934, PK II, 1266.

²¹⁸ Edustaja Linkomiehen puheenvuoro. 2. K. VP 1934, PK I, 908.

pyrkimyksistä saattaa edustajat riippuvaisiksi sen mielivallasta.²¹⁹ Sundströmin mukaan hallitus olisi voinut muuttaa eduskunnan yksinkertaisella enemmistöllä rikoslain 11. ja 12. lukuja, joiden perusteella perustuslain säädäntöjärjestyksessä säädettäviä edustajan syytteeseen asettamiseen liittyvää lakia oli tarkoitus soveltaa.²²⁰ Tämä jälkimmäinen sanamuotoihin liittyvä ongelma tunnustettiin eduskunnassa laajemmaltikin ja siihen liittyvä muutos myös tehtiin käsittelyjen myöhemmässä vaiheessa.

Arveluita sen suhteen, että hallitus halusi pohjimmiltaan rangaista edustajia vääristä mielipiteistä, ilmaistiin myös eduskunnan vasemmalta laidalta. Edustaja K. H. Wiik totesi, ettei eduskunnassa ollut harjoitettu valtio- tai maanpetoksellista toimintaa, sillä jos näin olisi puhujanlavalla toimittu, olisi puhemies kyllä keskeyttänyt sellaisen lausunnon.²²¹ Mikko Ampujakin huomautti omasta puolestaan, ettei kommunisteja ollut aikaisemminkaan edes ollut yritetty asettaa syytteeseen eduskunnassa esiintymisensä johdosta. Jos kommunisteja puolestaan olisi haluttu asettaa syytteeseen, siinä olisi onnistuttu, sillä kommunistit eivät olisi saaneet kokoon yli yhden kuudesosan enemmistöä, jolla syytteeseen asettaminen eduskunnan taholta olisi saatu estettyä.²²² Johan Helo muisti puolestaan yhden tapauksen, josta olisi voitu ajatella löytyvän valtionpetoksellista toimintaa eräässä lausunnossa, mutta sekin lausunto oli annettu eduskuntatehtävän ulkopuolella. Tällöin syytteen nostaminen olisi onnistunut tavallisessa järjestyksessä. Myös Helo siis jakoi käsityksen siitä, ettei eduskunnassa ollut ennenkään harjoitettu rikollista toimintaa, eikä syytä uudelle lainsäädännölle siksi ollut.²²³

Aivan kolmannen käsittelyn lopulla Wiik kuitenkin antoi hallitukselle tunnustusta siinä, että siinä muodossa kuin kommunistilait lopulta oli hyväksytty, olivat ne parannus vuoden 1930 kommunistilakeihin nähden:

Joka tapauksessa herättää aina epäilyksiä kysymys muutosten tekemisestä perustuslakeihin varsinkin jos nämä muutokset käyvät joksikin osaksi taantumukselliseen suuntaan, sillä kokemus on osoittanut niin meidän maassamme kuin muuallakin, että perusteellisempia muutoksia valtiomuotoihin saadaan aikaan ainoastaan vallankumousten kautta. Joka tapauksessa nyt esillä olevat lakiehdotukset tarjoavat erinäisiä edistysaskeleita; ne eivät ole

²¹⁹ Edustaja Sundströmin puheenvuoro, 1. K. *VP 1934*, PK I, 801–802.

²²⁰ Edustaja Sundströmin puheenvuorot, 1. K. *VP 1934*, PK I, 801–803.

²²¹ Edustaja Wiikin puheenvuoro, 1. K. *VP 1934*, PK I, 800–801.

²²² Edustaja Ampujan puheenvuoro, 2. K. *VP 1934*, PK I, 914.

²²³ Edustaja Helon puheenvuoro, 1. K. *VP 1934*, PK I, 916.

*tosin palaamista normaaliin, mutta normaalisempiin oloihin. -- Osoittakoot hallitukset, nykyinen ja tulevat, että ne ansaitsevat ne laajat valtuudet, jotka nämä lait niille antavat.*²²⁴

Samassa yhteydessä Wiik kuitenkin vielä totesi, ettei valtiopetoksellista toimintaa tulnaisi harjoittamaan eduskunnassa, vaan sen ulkopuolella.²²⁵

Epäilyksensä hallitusten halusta rajoittaa edustajien sananvapautta esitti myös ruotsalaisen vasemmiston Sergelius, joka syytti hallitusta kansanedustajien auktoriteetin systemaattisesta heikentämisestä ja pyrkimyksestä luoda riistävä etuoikeutettujen kansanedustajien ryhmä, jolla olisi valta ylitse muiden. Hän ei voinut ymmärtää sekaantumista kansanedustajien immuniteettiin, joka oli yksi pyhimmistä tuenosoituksista suhteessa muihin viranomaisiin.²²⁶

RKP:n edustajien esiintyminen eduskunnassa oli sovittelevampaa, eikä varmastikaan vähiten sen vuoksi, että johtohahmo von Bornilla oli käsillä olevista asioista jälleen puoluetovereitaan jyrkempi mielipide. Von Bornin mukaan edustajien immuniteettia koskevien periaatteiden liikuttaminen johti kyseenalaiselle tielle ja että tätä kautta oltiin herkkien asioiden äärellä, mutta jos edustaja syyllistyi maanpetosrikokseen, voitiin mennä pidemmälle. Viiden kuudesosan enemmistön saaminen kokoon ei olisi ollut vaikeaa tosipaikan tullen, mutta tästä huolimatta oli olemassa teoreettinen mahdollisuus, että eduskunnan runsas kuudennes olisi voinut estää syytteen nostamisen.²²⁷

Puoluetoveri Kuno Nyman oli kriittisemmällä kannalla, ja hänen mielestään oli lyhytnäköistä reagoida pohjimmiltaan väliaikaisiin oloihin kajoamalla perustuksiin. Valtiovallan asia oli kuitenkin varmistaa, etteivät kommunistit tunkeutuneet parlamenttiin, sillä hän ei kuitenkaan halunnut tarjota suojaa kommunisteille. Pelissä oli liian kallisarvoisia arvoja, jos kommunisminpelossa olisi lähdetty kajoamaan parlamentaariseen immuniteettiin.²²⁸

Hallituksen taholta pääministeri Kivimäki tunnusti edustajien pohdinnat parlamentaarisen immuniteetin suojasta oikeiksi, mutta jotta käsillä oleva asia olisi saatu pois päiväjärjestyksestä, oli syytä saada periaatteelliset epäilykset väistymään.²²⁹ Huolta edustajien immuniteetista ei tullut väheksyä, ja mielivaltaan hallitus ei ollut menossa, mutta

-- tätäkin tärkeämpää on, että kansanvaltaisen valtiosjärjestyksen hävittäjät eivät saa käsiinsä mitään laillisia keinoja hävittämistyönsä suorittamisessa. Kaikkein vähimmin ne

²²⁴ Edustaja Wiikin puheenvuoro, 3. K. VP 1934, PK II, 1267–1268.

²²⁵ Edustaja Wiikin puheenvuoro, 3. K. VP 1934, PK II, 1268.

²²⁶ Edustaja Sergeliuksen puheenvuoro, 2. K. VP 1934, PK I, 913.

²²⁷ Edustaja von Bornin puheenvuoro, 2. K. VP 1934, PK I, 909.

²²⁸ Edustaja Nymanin puheenvuoro, 2. K. VP 1934, PK I, 916.

²²⁹ Pääministeri Kivimäen puheenvuoro, 2. K. VP 1934, PK I, 906.

*saavat tulla tänne parlamenttiin ja olla täällä hävitystyötänsä tekemässä. On paljon puhuttu siitä, että kansanvallan on varjeltava itseänsä, ja niinhän asia on. Mutta huonoksi varjelmiseksi on katsottava sitä, että juuri siellä, mistä tuon varjeluksen tulee lähteä, avataan rintama hävitystyön tekijälle, keitä ne kulloinkin ovat. Maailmassa monenlaiset tuulet puhaltavat tätä nykyä ristiin. Sen puuskat voivat pyrkiä tämänkin talon ikkunasta sisään, eri ilmansuunnilta, idästä taikka etelästä. Katsokaamme, että nämä ikkunat ovat tiiviisti suljetut.*²³⁰

Tämä Kivimäen värikkäämpi vertauskuvallinen puheenvuoro on monellakin tapaa mielenkiintoinen. Kansanvallan itsensä varjelulla oli selvä yhtymäkohta vuosikymmenen vaihteen lapualaisvuosiin, jolloin kommunistien toimintaa rajoitettiin uutta lainsäädäntöä säätämällä kansalaisoikeuksien kustannuksella. Tällöin demokratiaa puolustettiin epädemokraattisesti.²³¹ Muotoilemalla kantansa niin kuin hän muotoili Kivimäki antoi ymmärtää, että immuniteetti on tärkeä, mutta ei niin tärkeä, etteikö sen kohdalla olisi voitu tarpeen tullen joustaa. Kivimäen ja hallituksen linja oli, että tarkoitus pyhittää keinot. Toista mieltä olleiden huolia ja esitettyjä ongelmia ei sivuutettu (bacchilaisittain left unproblematic), mutta niille annettu painoarvo oli erilainen.

Toinen huomionarvoinen seikka on eduskuntaa kohdanneen uhan aiheuttajan määrittely. Kun aikaisemmin uhkaksi oli esitetty kommunismi ja kommunistien pääsy eduskuntaan, nyt Kivimäki puhui monitulkintaisemmin. Kivimäki puhui monesta suunnista puhaltavista tuulista, jotka pyrkivät eduskuntatalon ikkunoista sisään, ja että nämä tuulet puhalsivat ”idästä taikka etelästä”. Idällä lienee viitatus Neuvostoliittoon kytköksissä oleviin kommunisteihin, mutta etelätuuli puolestaan esimerkiksi Italiaan tai Saksaan, joissa fasistit olivat nousseet valtaan. Tällä puheenvuorollaan Kivimäen voidaan siis tulkita nostaneen myös oikeistoradikalismien uhaksi, jota vastaan tuli valmistautua. Tämän avoimemmin Kivimäki ei suunnannut kommunistilakeja äärioikeistoa vastaan, vaikkakin hän keskustelun kuluessa ihmetteli Sundströmin kritiikkiä syyttäen tätä halukkuudesta sallia valtion- ja maanpetoksellinen kiihotus eduskunnassa.²³²

Von Bornilta peräisin olleesta ajatuksesta syyteoikeuden antamisessa oikeusasiamiehelle virisi oma keskustelujuonteensa, joka päättyi pohtimaan niin oikeusasiamiehen asemaa suhteessa eduskuntaan kuin toisaalta sen suhdetta parlamentaariseen immuniteettiin. Von Born itse oli sitä mieltä, että oikeusasiamies oli eduskunnan uskottu mies ja tämän asemansa turvin hänelle

²³⁰ Pääministeri Kivimäen puheenvuoro, 2. K. VP 1934, PK I, 906.

²³¹ Uola 2006, 211.

²³² Pääministeri Kivimäen puheenvuoro, 1. K. VP 1934, PK I, 802.

voitiin suoda oikeus nostaa syyte valtio- tai maanpetokselliseen kiihottamiseen eduskunnassa syyllistynyttä edustajaa vastaan. Varaukset täytyi huomioida, mutta von Bornin mukaan tällainen tehtävä oikeusasiamiehelle annettuna olisi ollut hienotunteisuuden osoitus, kun uskottulle miehelle ikään kuin luotettaisiin tällainen vastuullinen oikeus.²³³

Von Bornin omat puoluetoveritkin kuitenkin suhtautuivat johtohahmonsa ehdotukseen varauksella. Söderhjelm piti hyvänä asiana, että von Born koetti tuoda kompromissiratkaisua hallituksen esityksen ja perustuslakivaliokunnan mietinnön välille, mutta että joutui ”valitettavasti puhtaasti juridisista syistä” (-- av rent rättsliga skäl --) vastustamaan ehdotusta. Söderhjelmin mukaan oikeusasiamiehen juridinen asema ja tehtävä oli jotain muuta kuin eduskunnan vahtiminen: hänen tehtävänsä oli vahtia hallitusta, virkamiehiä ja tuomioistuimia, ja eduskunnan asiamiehenä eduskunta seiso i hänen takanaan. Oikeusasiamiehen ei kuulunut sekaantua eduskunnan sisäisiin asioihin, ja von Bornin ehdotus toisi hänelle sellaisen uuden tehtäväkentän, jolla ei ollut mitään tekemistä entisen kanssa. Oikeusasiamies olisi ollut ikävässä välikädessä, jos hän eduskunnan alaisena virkamiehenä olisi joutunut edustajan syytteeseen asettamalla ryhtyä samaan aikaan eduskunnan esimieheksi.²³⁴

Söderhjelmin kanta sai kannatusta niin SDP:n kuin Maalaisliitonkin edustajien riveistä. Ampuja totesi kyseessä olleen huomiota herättävä ja periaatteellinen asia.²³⁵ Tanner puolestaan korosti Söderhjelmin esittämiä varauksia ja ehdotti, että myös oikeusasiamiehen nostama syyte olisi tarvinnut taakseen eduskunnan kahden kolmasosan enemmistön.²³⁶ Maalaisliiton puolelta Jalo Lahdensuokaan ei pitänyt von Bornin ehdotusta onnistuneena.²³⁷

Hieman poikkeuksellisestikin myös oikeusasiamies Esko Hakkila piti puheenvuoron toisen käsittelyn aikana, kun asia oli tullut koskettaneeksi hänen virkaansa. Pidetty puheenvuoro oli muihin kommunistilakien käsittelyssä pidettyihin puheenvuoroihin verrattuna pitkä, ja se sisälsi myös historiallista ja oikeustieteellistä taustaa parlamentaariselle immunitetille. Hän otti kantaa sekä parlamentaariseen immunitettiin että ehdotukseen antaa syyteennosto-oikeus kommunistilaeissa mainituissa rikosasioissa myös oikeusasiamiehelle. Hakkilan perusasenne käsillä olevia uudistuksia kohtaan oli kielteinen: ehdotukset parlamentaarisen immunitetin heikentämiseksi ja oikeusasiamiehen suhteen tuli hylätä jo periaatteellisista syistä. Myöskään

²³³ Edustaja von Bornin puheenvuoro, 2. K. *VP 1934*, PK I, 909.

²³⁴ Edustaja Söderhjelmin puheenvuoro, 2. K. *VP 1934*, PK I, 913–914.

²³⁵ Edustaja Ampujan puheenvuoro, 2. K. *VP 1934*, PK I, 914.

²³⁶ Edustaja Tannerin puheenvuoro, 2. K. *VP 1934*, PK I, 915.

²³⁷ Edustaja Lahdensuon puheenvuoro, 2. K. *VP 1934*, PK I, 915.

käytännöllistä tarvetta uudistuksille ei ollut, koska valtio- tai maanpetoksellista toimintaa tuskin harjoitettaisiin eduskunnassa, vaan salakähmäisesti.²³⁸ Hakkilan puheenvuorolle annettiin eduskunnassa painoarvoa, ja häneen viitattiin erityisesti sosiaalidemokraattien puheenvuoroissa.²³⁹

Kommunistilait hyväksyttiin eduskunnassa tietyin tehdyin muutoksin ja ilman von Bornin ehdotusta oikeusasiamiehen syyteoikeudesta. Kun myös sanamuotoja korjattiin kolmatta käsitteilyä varten, lakiesitykset hyväksyttiin kiireellisiksi julistamalla.²⁴⁰

3.2.3. Arveluttava 13. pykälä eduskuntaryhmissä

Eduskuntaryhmien suhtautuminen kommunistilakeihin nähden vaihteli. Kokoomuksen eduskuntaryhmän pöytäkirjoista mainintoja ei löytynyt ensinkään eikä myöskään Maalaisliiton piirissä aiheesta käyty ainakaan sellaista keskustelua, jota olisi dokumentoitu pöytäkirjoihin. Edistyspuolueen eduskuntaryhmän kokouksessa puolestaan todettiin kommunistilakien olleen niin loppuun asti jauhetut, että puheenjohtaja totesi pöytäkirjaan, ettei pitkiä puheenvuoroja tultane tarvitsemaan.²⁴¹ Karimäen tutkimus kuitenkin osoittaa, että kommunistilakien pääasiallinen kohde oli nimenomaan äärioikeisto ja ettei heidän takiaan ollut syytä liiaksi painottaa perusoikeuksiin liittyviä Aspekteja lakien hyväksymisessä. Edistyspuolue ei kuitenkaan ollut asian suhteen yksimielinen, vaan esimerkiksi Erkko ja Toivola olivat kommunistilakien jatkamista vastaan.²⁴²

Laajempaa keskustelua sen sijaan käytiin SDP:n, RKP:n ja jossain määrin myös IKL:n eduskuntaryhmissä. SDP:n eduskuntaryhmässä ja sen valmisteleavassa valiokunnassa paheksuttiin sitä, että hallitus teki 13. pykälästä eli edustajanoikeuden epäämiseen valtion- tai maanpetoksellisista rikoksista epäilyltä luottamuskyksymyksen. Hallituksen esiintyminen oli ”rumaa”.²⁴³

Näkemykset kommunistilakien vaarallisuudesta sosiaalidemokraatteja kohtaan vallitsi eriäviä mielipiteitä: esimerkiksi Wiik ja Tanner eivät nähneet niitä puolueelle vaarallisina, kun taas

²³⁸ Oikeusasiamies Hakkilan puheenvuoro, 2. K. *VP 1934*, PK I, 910–912.

²³⁹ Esim. edustaja Ampujan, Tannerin ja Bryggarin puheenvuorot, 2. K. *VP 1934*, PK I.

²⁴⁰ Eduskunnan äänestyksen tulos, 3. K. *VP 1934*, PK II, 1270.

²⁴¹ KEP:n edkr:n pk 12.4.1934. Kansallisen edistyspuolueen arkisto, mikrofilmi 1. KA.

²⁴² Karimäki 2016, 266.

²⁴³ Esim. Hakkilan puheenvuoro, SDP:n edkr:n pöytäkirja 22.3.1934. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, elektr. aineisto. TyArk.

kommunistilakeihin joka ryhmäistunnossa jyrkän kielteisesti suhtautunut Ampuja pelkäsi niiden kääntyvän heitä itseään vastaan. Tanner oli myös yksi heistä, joka muistutti vuoden 1930 kommunistilakien olleen kohtuuttomia ja että käsillä olleet uudet kommunistilait olisivat olleet niihin nähden merkittävä parannus. Muun muassa hallinnollinen mielivalta olisi vähentynyt merkittävästi. Tanner kuitenkin vielä huomautti, ettei häikäilemätöntä ryhmää saanut tällaisen lain voimassaolon aikana päästää hallitukseen.²⁴⁴

SDP:n ryhmä päätyi lopulta äänestämisen jälkeen siihen, ettei se vastustanut esitysten käsittelyä kiireellisinä, saati sitten niiden hyväksymistä. Keskustelun kuluessa enemmistön käsitykseksi muodostui myös se, että vaikka hallitus toimikin paheksuttavasti, ei kyseessä ollut niin merkittävä asia, etteikö hallitukselle olisi voitu antaa sen takia luottamusta. Vaikka asian suhteen siis esitettiin epäilyksiä, eivät koetut uhat ja ongelmat olleet kuitenkaan niin suuria, etteikö niistä olisi selvitty. Kivimäen hallituksen pystyessä pysymään SDP:ssä tärkeäksi.

RKP:n ryhmässä käyty keskustelu argumentteineen ja rintamalinjoineen muistutti suuresti eduskunnan suuressa salissa käytyä keskustelua. Myös RKP:n piirissä heräsi ihmetystä sen suhteen, että 13 §:n kohtalosta oli hallituksen piirissä tehty luottamuskysymys, vaikka päätöksen kerrottiin syntyneen hallituksen piirissä yksimielisesti. Jyrkimmin koko esitystä vastustivat, kuten eduskunnassakin, Sergelius ja Estlander, kun taas von Born puolusti omaa välitysehdotustaan, jossa oikeusasiamiehelle olisi annettu syyteoikeus valtion- ja maanpetosasioissa ilman eduskunnan päätöstä. Ryhmässä esiintyi niin ikään pelkoa lain soveltamisesta: edustaja Nyman lausui ääneen skenaarion, jossa kommunistilait tulisivat bumerangina takaisin vaivoiksi, jos maahan pääsisi valtaan IKL:n johtama diktatuuri.²⁴⁵ SDP:n ja RKP:n lisäksi myös IKL:n ryhmän keskuudessa vallitsi eripuraa suhtautumisessa 13. pykälään, mutta pöytäkirjojen perusteella kysymys jäi ainakin virallisten ryhmäistuntojen kontekstissa avoimeksi.²⁴⁶

Eduskuntaryhmien pöytäkirjat valottivat eri puolueiden tunteja kommunistilakeihin nähden. Eduskunnassa käydyn keskustelun pohjalta voitiin jo hahmottaa pääministeri Kivimäen ja hänen hallituksensa omaksuma linja ja diskurssi, jonka mukaan perustavammankinlaatuisista arvoista voitiin joustaa yhteiskuntarauhan takaamiseksi.

²⁴⁴ SDP:n edkr:n pk:t 2.3.1934 ja 22.3.1934. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, elektr. aineisto. TyArk.

²⁴⁵ RKP:n edkr:n pk 22.3.1934. Svenska riksdagsgruppens arkiv, Rdgr:1 1919–1936, mf. SCA.

²⁴⁶ IKL:n edkr:n pk 22.3.1934. Suomen 1930–40-luvun historian säätiön arkisto, 8 IKL. KA.

Ongelmaksi koettiin ääneen lausuttuna kommunistien paluun mahdollisuus sekä mahdollisuus siihen, että he voisivat eduskunnan salissa syyllistyä yhteiskunnalliseen kiihotukseen. Rivien välistä oli kuitenkin luettavissa, että tämä lainsäädäntö oli suunnattu yhtä lailla IKL:ää vastaan, kuten Kivimäen puheenvuoro etelätuulesta paljasti. Aivan kuten vuonna 1930, ensisijaisesti kommunisteja vastaan suunnattua lainsäädäntöä olisi voitu tarvittaessa käyttää myös toista ääriä vastaan.

Toisaalta taas muiden puolueiden, erityisesti RKP:n ja SDP:n osalta, nostettiin esiin mahdollisuus kommunistilakien väärinkäytöstä. SDP:llä oli kielteisiä kokemuksia vuoden 1930 kommunistilakien soveltamisesta, kun niiden nojalla oli puututtu myös maltillisen vasemmiston toimintaan. Tämä sama epäluulo oli kytenyt myös kiihotuslain käsittelyn yhteydessä.²⁴⁷

RKP ei noudattanut esiintymisessään neutraaliuden ja vaikenemisen linjaa, kuten esimerkiksi poliittisten tunnusmerkkien kohdalla oli päädytty tekemään, vaan eduskunnassa käydystä keskustelun ja ryhmän kesken käydyssä keskustelussa näkyivät samat argumentit ja ajattelusuunnat. Von Bornin kompromissiesityskin oikeusasiamieheen liittyen näytti saavan enemmän kannatusta SDP:n piirissä kuin omien piirissä, kun RKP antoi suuremman painoarvon parlamentaarisen immuniteetin periaatteellisuudelle.

²⁴⁷ Korhonen 2014, 20.

LOPPULAUSE

Tässä tutkielmassa tarkoitukseni oli selvittää, millainen oli eduskunnan eri ryhmien suhtautuminen Suomessa vallitsevaan sisäpoliittiseen tilanteeseen yhteiskuntarauhan näkökulmasta. Lakiesityksien pohjalta esitin ennako-oletuksen, että yhteiskuntarauhaa pidettiin jonkun taholta uhattuna, ja tämän oletuksen kautta pyrin selvittämään, millaisena kukin taho tätä yhteiskuntarauhaan uhattuna olevaa asemaa piti ja mistä syystä. Tutkimustehtävään vastatakseni etsin aiheeseen liittyviä diskursseja, ja tässä etsimisessä hyödynsin Carol Bacchin ”What’s the problem represented to be” -menetelmän kysymyspatteristoa.

Tällä metodiikalla pääsin lopputuloksiin, joiden avulla on voitu hahmottaa eräitä karkeita diskursseja, mutta joiden osalta on kuitenkin huomioitava erinäisiä varauksia ja poikkeamia. Tarkoitukseni oli myös tutkia, kuinka havaitut diskurssit esitettiin eduskuntaryhmien pöytäkirjoissa, jotka asiakirjaryhmänä ovat samassa ryhmässä kuin valtiopäiväasiakirjat, mutta jotka lähteenä eroavat kuitenkin jälkimmäisistä merkittävästi.

Eduskunnan valtdiskurssina oli lapualaisvuosien ja maailmanpoliittisen tilanteenkin seurauksena se, että IKL muodosti valtakunnassa yhteiskuntarauhaa horjuttavan uhan. Vaikka uhka ei välittömästi liittynytään esimerkiksi väkivaltaan tai ulkoparlamentaarisiin menettelyihin, huolta herättivät IKL:n puoluevastaisuus ja jyrkkä julkinen esiintyminen. Poliittiset tunnusmerkit, IKL:n osalta mustat puserot ja siniset solmiot, nähtiin myös uhkaavina ja levottomuutta herättävinä, ja niiden käyttöön pyrittiin puuttumaan lainsäädännöllisesti sekä yhdistyslain muutoksen että poliittisten tunnusmerkkien kiellon yhteydessä. Bacchilainen ennako-oletus ongelman eli turvallisuusuhan esittämisessä oli, että IKL oli Lapuan liikkeen perillinen ja olisi voinut potentiaalisesti aiheuttaa ongelmia ja heikentää yhteiskuntarauhaa. Myös kommunistilakien käsittelyn yhteydessä oikeiston suunnalta tuleva uhka nähtiin ajankohtaisena ja olemassa olevana, vaikka retoriikassa puhuttiinkin lähinnä kommunisteista.

Oman diskurssinsa muodosti IKL, joka näki valtdiskurssin tapaan maassa esiintyvän yhteiskuntarauhan järkkymisen uhkaa ja levottomien mielialojen levittämistä, mutta tämän uhan aiheuttajaksi nimettiin hallitus ja laillisuusrintama yleensä. Laillisuusrintama ja sen lehdistö pyrkivät tarkoituksella lietsomaan yhteiskunnassa puserokauhua ja ajaa lainsäädäntöä, jossa se asetti itsensä naurunalaiseksi. IKL vakuutteli useaan kertaan eri yhteyksissä, että se toimi ja tuli toimimaan laillisuuden mukaan eikä se täten muodostanut uhkaa yhteiskuntarauhalle.

Lapuan liikkeeseen liittyvän menneisyytensä suhteen se pyrki noudattamaan bacchilaista hiljaisuutta ja aihe ohitettiin IKL:n kansanedustajien pitämässä puheenvuoroissa.

Väliinpuotoajana valtdiskurssin ja IKL:n edustaman diskurssin välissä oli kokoomus, joka ei selvästi suuntautunut kummankaan diskurssin suhteen. Virkkusen johdolla tosin puhuttiin sen näkemyksen puolesta, että laillisuusrintaman puolelta oli harjoitettu yhteiskunnallista kiihotusta, mutta pääosin kokoomuslaisten esittämät huomiot olivat muodollisia ja juridis-tekniisiä. Kokoomuksen puolelta yhteiskuntarauhaa uhkaavia vaaroja jopa hieman väheksyttiin. Kuten mainittua, kokoomuksen asema oli hankala, kun se samalla pyrki ottamaan pesäeroa IKL:stä, mutta samalla kuitenkin piti pyrkiä noudattamaan omaa konservatiivista politiikkaansa ja pyrkiä olemaan aktiivinen toimija oppositiossa. Kokoomuksen liittolaiset olivat vähissä. Tästä asemasta ja pyrkimyksestä selviytyä vaalitappion jälkeen syntyi kolmas, karkea diskurssi.

Sekä IKL:n että kokoomuksen esiintymiseen kuului myös SDP:n esittäminen epäilyttävässä valossa, ja tämä näkyi erityisesti yhdistyslain käsittelyn yhteydessä. Tuolloin kuuluminen kansanväliseen keskusjärjestöön tulkittiin myös sisäisen turvallisuuden uhaksi, sillä internationaalien kautta sosialistit saattoivat horjuttaa yhteiskuntarauhaa asettumalla valtiovaltaa vastaan. SDP kiisti tämän uhan ja mainittu uhkatekijä liittyi lähinnä kommunistien toimintaan. Vaikka eduskunnan enemmistö siis asettui IKL:ää vastaan ja piti äärioikeiston uhkaa sen hetken suurimpana uhkana ei kommunismin uhkaa ollut kokonaan unohdettu.

Mainitut diskurssit hahmottuivat lähinnä valtiopäiväasiakirjojen valossa, ja tarkemman käsityksen niiden muotoutumisesta saa perehtymällä myös eduskuntaryhmien pöytäkirjoihin. Niiden kautta selviää, että kaikkien eduskuntaryhmien kesken vallitsi eripuraa suhtautumisessa tärkeimpiin periaatteellisiin kysymyksiin, useimmiten juuri niissä, jotka puhuttivat myös eduskunnan istuntosalissa. Näin esimerkiksi RKP:n ja Maalaisliiton ryhmissä erimielisyydet todettiin puserolain käsittelyn yhteydessä, edellisen osalta myös kommunistilakien yhteydessä, mutta ulkoisesti päätettiin kuitenkin esiintyä yhtenäisinä. Maalaisliiton ja SDP:n ryhmien keskusteluista kävi varsin selkeästi ilmi, että ryhmäkuria vaadittiin ja sisäiset oppositiot joutuivat tyytymään bacchilaiseen vaikenemiseen. RKP:n osalta puolestaan eduskunnassakin esiintyi erimielisyyksiä, joten heidän osaltaan ryhmäkuri ei edellyttänyt konsensuksessa esiintymistä.

Toisenlainen jaottelu voidaan nähdä suhtautumisessa demokratian puolustamiseen epädemokraattisin keinoin, jota käsiteltiin kolmannessa pääluvussa. Tällöin toisen diskurssin mu-

kaan perusoikeuksista ja parlamentaarisen immuniteetin kaltaisista peruslähtökohdista voidaan joustaa, jos siten saadaan turvattua yhteiskuntarauha. Näin voidaan menetellä siinäkin tapauksessa, että uhka ei ole juuri sillä hetkellä ajankohtainen, mutta että uhka voi esimerkiksi kommunistien muodossa saapua eduskunnan istuntosaliin. Huomattavaa onkin, että demokratian puolustaminen epädemokraattisesti jatkui edelleen lapualaisvuosien jälkeenkin, vaikka kyseenalainen perusoikeuksia loukkaava mutta demokratiaa turvaava lainsäädäntö onkin sijoitettu useimmiten nimenomaan vuosikymmenen vaihteeseen ja Lapuan liikkeen toimintajalle. Diskurssiin kuuluivat kaikkein selvimmin edistyspuolue, Maalaisliitto ja osa RKP:tä.

Vastakkainen diskurssi kuitenkin suhtautui epäileväisesti uuteen lainsäädäntöön, joka olisi rajoittanut kansalaisten perusoikeuksia tai olisi puuttunut sellaisiin perustavanlaatuisiin asioihin, joita oli aikaisemmin totuttu pitämään liki pyhinä. Tällaisiin huoliin kytkeytyivät toisaalta myös tulevaisuuden pelko, kuten edelliselläkin diskurssilla. Nämä huolet kuitenkin koskivat tilannetta jossa valtaan olisi noussut jokin häikäilemätön ryhmä, joka olisi voinut käyttää perusoikeuksia rajoittavia lakeja hyväkseen harjoittaakseen hirmuvaltaa. Äänekkäimmin tämän diskurssin mukaisesti esiintyivät SDP ja IKL, jotka molemmat kuitenkin joutuivat eduskuntakeskustelujen aikana hyökkäysten kohteeksi. Erityisesti jälkimmäinen joutui puolustuskanalle. SDP:n huoli lainsäädännöstä johtui monilta osin sen omista kokemuksista, kun se oli joutunut hallinnollisen mielivallan kohteeksi lapualaisvuosina ja myös niiden jälkeen.

Pöytäkirjoista omana asiakirjaryhmänään voidaan tehdä jo pelkästään valtiopäiväpöytäkirjojen ja eduskuntaryhmien pöytäkirjojen perusteella se huomio, että kyseessä on vaihteleva aineistoryhmä. Valtiopäivien pöytäkirjat ovat sanatarikkoja keskustelupöytäkirjoja, joihin merkittiin ylös puhujien puheet välihuutoineen ja toisinaan naurun kaltainen hälinä. Eduskuntaryhmien pöytäkirjat ovat puolestaan luonteeltaan muistiopöytäkirjoja, joiden sisältö ja pitotapa vaihteli suuresti puolueittain. Vaikka valtiopäiväasiakirjoillekin on syytä asettaa omat lähdekritiikkiin liittyvät varauksensa, korostuvat nämä erityisesti eduskuntaryhmien pöytäkirjojen kohdalla. Kun asioita lyhennellään ja niistä vedetään tiiviin ilmaisun nimissä johtopäätöksiä, on kyse subjektiivisista omista tulkinnoista, joista voi jäädä tahallisesti tai tahtomatta asioita pois.

Täten voidaan sanoa, että myös valtiopäiväasiakirjat ja eduskuntaryhmien pöytäkirjat muodostavat omanlaisen diskurssin. Nämä diskurssit ohjailevat sitä, mitä jälkiä menneisyydestä jää jälkipolville. Muistiomaiset pöytäkirjat voivat riittää aikalaisille ja tapahtumissa itsekkin paikalle olleille muistin virkistämiseksi, mutta jälkikäteen tutkijan voi olla vaikea päästä niiden

ilmaisuun sisälle ilman ensikäden kontekstittietoa. Kuten tässäkin tutkielmassa, saman asiakiryhmän kahden eri organisaation pöytäkirjat täydentävät toisiaan. Valtiopäiväasiakirjat tarjoavat argumentit ja perustelut puolueiden virallisten kantojen ja diskurssien mukaisina. Puolueasiakirjojen kautta puolestaan päästään ulkoista esiintymistä syvemmälle hienojakoisempien diskurssien äärelle. Arkistollisesta näkökulmasta pöytäkirjojen olemukseen liittyvät havainnot ovat luonteeltaan sellaisia, että niihin on syytä kiinnittää huomiota esimerkiksi poliittisten yhdistysten arkistoja järjestettäessä. Kun mahdolliset aukot tietosisällössä ovat ennalta tiedossa, tutkijan on helpompi tarttua niihin.

Vieläkin syvemmälle päästäisiin, jos lähdepohjaa laajennettaisiin poliitikkojen henkilökohtaisiin asiakirjoihin, kuten kirjeenvaihtoon tai päiväkirjoihin, tai toisaalta esimerkiksi lehdistötutkimukseen. Välimaaston valtiopäiväasiakirjojen ja puolueasiakirjojen välillä muodostaisivat kenties valiokuntien pöytäkirjat, joiden kautta voisi tutkia suljettujen ovien takana käytyjä, eduskuntaistuntoja valmistelleita istuntoja, joissa ulkoinen esiintyminen saattoi olla astetta alemmassa merkityksessä eduskunnan istuntosaliin verrattuna.

Aihepiiri tarjoaa myös jatkotutkimusmahdollisuuksia. Samaa kysymyksenasettelua voisi laajentaa lähdepohjaa edellä mainitulla tavalla laajentamalla, sillä loppujen lopuksi pöytäkirjat, vaikka niitäkin oli tässä tutkielmassa kahta eri tyyppiä, asettavat omat rajoituksensa. Toinen mahdollisuus jatkotutkimusmahdollisuuksien suhteen on lisätä myös käsiteltävää ajanjaksoa kattamaan esimerkiksi koko Kivimäen hallituksen toiminta-ajalle tai koko lapualais- ja sota- vuosien väliselle ajalle. Kivimäen hallitus oli monella lailla erityislaatuinen hallitus – se sijoittui välittömästi lapualaisvuosien poikkeukselliselle jälkiajalle, jolla kuitenkin edelleen turvauduttiin poikkeuksellisiin keinoihin poliittisten äärilaitojen hyökkäyksiä vastaan. Samalla se oli kuitenkin viimeinen vähemmistöhallitus ennen laajapohjaisten hallitusten aikoja, jolloin SDP:kin hyväksyttiin hallituskokoonpanoon mukaan yhä useammin.

Toisaalta aikaväli voisi olla myös pitempikin, jos kysymyksenasettelu fokuisoitaisiin johonkin tiettyyn erityisteemaan. Esimerkiksi puolueiden käsitys kansalaisten perusoikeuksista ja niiden rikkomattomuudesta tai rikkomisesta maailmansotien välisenä aikana voisi olla tällainen mahdollisuus.

Laajemmassa kuvassa jatkotutkimus voisi olla osaltaan selittämässä, kuinka lapualaisvuosista päästiin talvisodan kynnyksellä vallinneeseen tilanteeseen, jossa kansakunta oli yhtenäinen ja jossa ääri liikkeit eivät olleet saaneet vankkaa jalansijaa. Kansakunnan eheytymistä on tutkittu paljon jo aiemmin, mutta ei yhteiskuntarauhan ja siihen liittyvien koettujen uhkakuvien näkökulmasta.

LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS

I Painamattomat lähteet

20. *Kivimäki. 14.12.1932 - 7.10.1936*. Valtioneuvoston verkkosivut. Elektroninen aineisto. <http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/20>. Viitattu 26.1.2016.

Entiset kansanedustajat 1907–2014. Eduskunnan verkkosivut. Elektroninen aineisto. https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/entiset_kansanedustajat/Sivut/default.aspx. Viitattu 26.2.2016.

Valtioneuvoston asetus sisäministeriöstä. FINLEX, oikeusministeriön oikeudellisen aineiston tietokanta. Elektroninen aineisto. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131056>. Viitattu 17.5.2017.

Laki valtioneuvoston ministeriöiden lukumäärästä ja yleisestä toimialasta annetun lain muuttamisesta. FINLEX, oikeusministeriön oikeudellisen aineiston tietokanta. Elektroninen aineisto. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1928/19280180>. Viitattu 17.5.2017.

”Pitääkö rasistiset järjestöt kieltää uudella lailla? Rikollinen ja rasistinen toiminta ei nykyäänkään nauti sananvapauden suojaa”. Helsingin Sanomien verkkouutinen 20.9.2016. Elektroninen aineisto. <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002921665.html>. Viitattu 31.1.2016.

”Poliisi pohtii tiukempaa puuttumista mielenosoituksiin – ääriliikkeet oikealta ja vasemmalta tallovat kokoontumislakia”. Kalevan verkkouutinen 22.9.2016. Elektroninen aineisto. <http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/poliisi-pohtii-tiukempaa-puuttumista-mielenosoituksiin-aaeriliikkeet-oikealta-ja-vasemmalta-tallovat-kokoontumislakia/738910/>. Viitattu 31.1.2017.

”Poliisiylijohdaja Kolehmainen kieltäisi uusnatsien tunnukset lailla: ’Lääkkeet taudin mukaan’ ”. Helsingin Sanomien verkkouutinen 19.9.2016. Elektroninen aineisto. <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002921635.html>. Viitattu 31.1.2017.

”Syyttäjä asema-aukion pahoinpitelystä: ’Ilmeisesti uhri kutsui lipunkantajia rasistipelleiksi’”. MTV:n verkkouutinen 21.12.2016. Elektroninen aineisto. <http://www.mtv.fi/uutiset/rikos/artikkeli/syyttaja-asema-aukion-pahoinpitelysta-ilmeisesti-uhri-kutsui-lipunkantajia-rasistipelleiksi/6222024>. Viitattu 31.1.2017.

KANSALLISARKISTO, Helsinki (KA)

Kansallisen edistyspuolueen eduskuntaryhmän arkisto

Eduskuntaryhmän pöytäkirjat v. 1934

Suomen 1920–40-luvun historian säätiön arkisto. Asiakirjakokoelma.

Eduskuntaryhmän pöytäkirjat v. 1934

KESKUSTAN JA MAASEUDUN ARKISTO (KMA)

Maalaisliiton eduskuntaryhmän pöytäkirjat v. 1934

PORVARILLISEN TYÖN ARKISTO (PTA)

Kansallisen Kokoomuksen eduskuntaryhmän arkisto

Eduskuntaryhmän pöytäkirjat v. 1934

SVENSKA CENTRALARKIVET (SCA)

Svenska riksdagsgruppens arkiv

Eduskuntaryhmän pöytäkirjat v. 1934

TYÖVÄEN ARKISTO (TyArk)

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän arkisto

Eduskuntaryhmän pöytäkirjat v. 1934

II Painetut lähteet

Vaalitilastot 1929, 1930 ja 1933.

Valtiopäivät 1930, 1933 ja 1934.

III Hakuteokset

Kansallisbiografia -verkkójulkaisu. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Elektroninen julkaisu. URN:NBN:fi-fe20051410. Pro gradu -tutkielmani alaviitteiden elämäkertatietojen lähdeartikkelit on esitetty alla.

Häikiö, Martti 1997 (päivitetty 2016): ”Kekkonen, Urho (1900 - 1986)”. Viitattu 23.3.2017.

Kaarninen, Pekka 2000: ”Hakkila, Väinö (1882 - 1958)”. Viitattu 2.5.2017.

Kaarninen, Pekka 2001: ”Voionmaa, Väinö (1869 - 1947)”. Viitattu 26.2.2017.

Kulha, Keijo K. 1999 (päivitetty 2008): ”Erkko, Eljas (1895 - 1965)”. Viitattu 27.2.2017.

Landgrén, Lars-Folke 2003: ”Born, Ernst von (1885 - 1956)”. Suom. Oili Tapionlinna. Viitattu 27.2.2017.

Marjomaa, Ulpu 2007: ”Tarkkanen, Emil Mikael (1886 - 1967)”. Viitattu 3.4.2017.

Markkanen, Tapio 2002: ”Heiskanen, Veikko Aleksanteri (1895 - 1971)”. Viitattu 26.2.2017.

Meinander, Henrik 2002: ”Söderhjelm, Johan Otto (1898 - 1985)”. Suom. Oili Tapionlinna. Viitattu 2.4.2017.

Muiluvuori, Jukka 2000 (päivitetty 2009): ”Sergelius, Max (1879 - 1958)”. Viitattu 1.5.2017.

Niinistö, Jussi 2001: ”Simojoki, Elias (1899 - 1940)”. Viitattu 28.2.2017.

Paavolainen, Jaakko 1997 (päivitetty 2016): ”Tanner, Väinö (1881 - 1966)”. Viitattu 23.3.2017.

Seppinen, Ilkka 2007: ”Svento, Reinhold (1881 - 1973)”. Viitattu 26.2.2017.

Sulamaa, Kaarle 1998a: ”Annala, Vilho (1888 - 1960)”. Viitattu 3.4.2017.

Sulamaa, Kaarle 1998b: ”Kares, Kaarlo Rietrikki (1873 - 1942)”. Viitattu 26.2.2017.

- Sulamaa, Kaarle 1998c: ”Salmiala, Bruno Aleksander (1890 - 1981)”. Viitattu 28.2.2017.
- Sulamaa, Kaarle 2006 (päivitetty 2008): ”Riipinen, Hilja (1883 - 1966)”. Viitattu 26.2.2017.
- Sulamaa, Kaarle 2007 (päivitetty 2015): ”Somersalo, Arne (1891 - 1941)”. Viitattu 28.4.2017.
- Talonen, Jouko 2001: ”Lohi, Kalle Aukusti (1872 - 1948)”. Viitattu 31.3.2017.
- Tommila, Päiviö 2000: ”Linkomies, Edwin (1894 - 1963)”. Viitattu 27.2.2017.
- Tuomioja, Erkki 2007: ”Wiik, Karl Harald (1883 - 1946)”. Viitattu 3.5.2017.
- Uola, Mikko 2001: ”Tuomivaara, Eino Aarne (1887 - 1975)”. Viitattu 26.2.2017.
- Uola, Mikko 2004: ”Kivimäki, Toivo Mikael (1886 - 1968)”. Viitattu 23.3.2017.
- Uola, Mikko 2005: ”Linna, Eemil (1876 - 1951)”. Viitattu 23.3.2017.
- Uola, Mikko 2006: ”Sarlin, Bruno (1878–1951)”. Viitattu 1.4.2017.
- Uola, Mikko & Leikola, Matti 2000: ”Cajander, Aimo Kaarlo (1879 - 1943)”. Viitattu 23.3.2017.
- Vares, Vesa 2000: ”Pennanen, Pekka (1872 - 1958)”. Viitattu 27.2.2017.
- Vares, Vesa 2001 (päivitetty 2012): ”Virkkunen, Paavo (1874 - 1959)”. Viitattu 27.2.2017.

IV Tutkimuskirjallisuus

- Bacchi, Carol 2009: *Analysing Policy: What's the problem represented to be?* Pearson Australia, Australia.
- Hentilä, Seppo 2009: ”Itsenäistymisestä jatkosodan päättymiseen 1917–1944”. Osmo Jussila, Seppo Hentilä, Jukka Nevakivi, *Suomen poliittinen historia 1809–2009*, s. 101–211. Toim. Anna-

Liisa Karhula, Johanna Tanner ja Pertti Vehkalahti. 6. uudistettu painos. WSOY Oppimateriaalit Oy, Helsinki.

Huot, Suzanne et al 2015: *Constructing undesirables: A critical discourse analysis of 'othering' within the Protecting Canada's Immigration System Act*. International Migration, volume 54, issue 2, s. 131–143, April 2016.

Karimäki, Jenni 2016: *Tulevaisuuden lähtökohdista kansanvallan kolmiliittoon. Kansallinen Edistyspuolue ja kansallisen eheytyksen politiikka 1919–1939*. Poliittisen historian väitöskirja. Annales Universitatis Turkuensis C 415. Poliitiikan tutkimuksen laitos, Turun yliopisto. Elektr. julkaisu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6346-1>.

Kitchen, Martin 2006: *Europe between the Wars. Second edition*. Pearson Education Limited, Harlow.

Korhonen, Samu 2014: *Puserokauhua ja puolisoikeutta. Keskustelu Suomen sisäisestä turvallisuudesta eduskunnassa vuoden 1934 valtiopäivillä*. Historian oppiaineen kandidaatintutkielma. Humanistinen tiedekunta, Oulun yliopisto.

Lackman, Matti 1985: *Taistelu talonpojasta. Suomen Kommunistisen Puolueen subde talonpoikaiskysymykseen ja talonpoikaisliikkeisiin 1918–1939*. Scripta Historica X. Acta Societatis Historicae Ouluensis. Kustannusosakeyhtiö Pohjoinen, Oulu.

Landgrén, Lars-Folke 2003: ”Born, Ernst von.” *Kansallisbiografia-verkojulkaisu*. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997-. URN:NBN:fi-fe20051410, ISSN 1799-4349. Elektr. aineisto. Viitattu 18.5.2017.

Maijala, Jussi 2005: ”Kansakokonaisuuden puolesta?” *Sinistä, punaista, mustaa. Näkökulmia Suomen 1930–40 -lukujen poliittiseen historiaan*. Toim. Petri Juuti. Tampereen Yliopistopaino Oy, Tampere.

Mylly, Juhani 1979: *Agraaripuolueiden Eurooppa ja maalaisliitto maailmansotien välisenä kautena*. Poliittisen historian tutkimuksia D, 1/79. Turun yliopisto.

Mylly, Juhani 1989: *Maalaisliitto-keskustapuolueen historia 2. Maalaisliitto 1918–1939*. Kirjayhtymä, Helsinki.

Nygård, Toivo 1982: *Suomalainen äärioikeisto maailmansotien välillä*. Studia Historia Jyväskylän-sia 25. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

- Pietikäinen, Sari 2000: ”Kriittinen diskurssintutkimus”. *Kieli, diskurssi & yhteisö*. Toim. Kari Sajavaara ja Arja Piirainen-Marsh. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 2. Soveltuvan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Santonen, Arvo 1988: Kansainvälinen. *Utopioita ja vallankumouksia – työväenliike vuoteen 1945*. Weilin+Göös, Espoo.
- Silvennoinen, Oula & Tikka, Marko & Roselius, Aapo 2016: *Suomalaiset fasistit. Mustan sarastuksen airuet*. WSOY, Helsinki.
- Soikkanen, Hannu 1975: *Kobti kansan valtaa 1. 1899–1937. Suomen Sosialidemokraattinen Puolue 75 vuotta*. Suomen Sosialidemokraattinen Puolue – Puoluetoimikunta, Vaasa.
- Soikkanen, Timo 1984: *Kansallinen eheytyminen – myytti vai todellisuus? Ulko- ja sisäpolitiikan linjat ja vuorovaikutus Suomessa vuosina 1933–1939*. WSOY, Juva.
- Tepora, Tuomas 2011: *Lippu, uhri, kansakunta. Ryhmäkokemukset ja -rajat Suomessa 1917–1945*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Uola, Mikko 1982: *Sinimusta veljeskunta. Isänmaallinen kansanliike 1932–1944*. Otava, Helsinki.
- Uola, Mikko 2006: ”Parlamentaarisen demokratian haastajat 1920- ja 1930-luvuilla”. *Kansanvalta koetuksella. Suomen eduskunta 100 vuotta*, 3. osa, s. 150–264. Päätoimittaja Juhani Mylly. Edita, Helsinki.
- Vares, Vesa 2007: ”Kokoomus ja demokratian kriisi 1929–1939”. Ari Uino, Vesa Vares, *Suomalaiskansallinen kokoomus*. Edita, Helsinki.

LITTEET

Liite 1

Bacchin What's the problem represented to be -lähestymistavan lyhennetty esitys

What's the problem represented to be? An approach to policy analysis

1. What's the 'problem' represented to be in a specific policy?
2. What presuppositions or assumptions underlie this representation of the 'problem'?
3. How has this representation of the 'problem' come about?
4. What is left unproblematic in this problem representation? Where are the silences? Can the 'problem' be thought about differently?
5. What effects are produced by this representation of the 'problem'?
6. How/where has this representation of the 'problem' been produced, disseminated and defended? How could it be questioned, disrupted and replaced?

(Bacchi 2009, 2.)

Liite 2

Yhdistyslain muutosta koskevan lakiesityksen toisen käsittelyn puheenvuorot edustajittain. Laill=*laillisuus*

Riipp=*riippuvaisuussubteet* Tunn=*poliittiset tunnusmerkit* IKL./SDP=IKL./SDP ja MUUT=*muut*

Edustaja	Puolue	Puheenvuorojen lkm	Laill	Riipp	Tunn	IKL./SDP	MUUT
HELO	SDP	2	1				1
HUOTARI	SDP	1			1	1	
KIVISALO	SDP	3		1		3	
KOMU	SDP	5	1				5
LEHTOKOSKI	SDP	1				1	
SALONEN	SDP	3					3
SVENTOR-ZETSKI	SDP	2		2	1		
VOIONMAA	SDP	3		3			
ANNALA J.	ML	2		2	1		
BRANDER	ML	1			1		
HEISKANEN	ML	1		1			
KIVIOJA	ML	4	1		1		4
KÄMÄRÄINEN	ML	1		1			
PAKSUJALKA	ML	1				1	
TARKKANEN	ML	2					2
ALA-KULJU	IKL	1		1		1	
ANNALA V.	IKL	1	1				
KARES	IKL	3		1	1	2	1
RIIPINEN	IKL	3		1	1	2	
SIMOJOKI	IKL	1		1	1	1	
SUNDSTRÖM	IKL	6	2	1	5	1	
TUOMIVAARA	IKL	2		2	2		
HONKA	KOK	1					1
LINKOMIES	KOK	3		3			
PENNANEN	KOK	2		2	1		
VIRKKUNEN	KOK	3	3		1		
ESTLANDER	RKP	1					1
KULLBERG	RKP	1			1		
NYMAN	RKP	1			1		
WICKMAN	RKP	2			2		
VON BORN	RKP	5			3		2
VON FRENCKELL	RKP	1	1	1	1		
ERKKO	KEP	1	1		1		1
INKILÄ	KEP	1					1
RYDMAN	KEP	7			3		4
SARLIN	KEP	1					1
HAUTALA	KP	1			1	1	
NISKANEN	KP	1			1	1	
YHTEENSÄ		81	11	23	31	15	27

Liite 3

Ns. puserolakia koskeva eduskuntakeskustelu puhujittain ja käsittelykerroittain. Puheenv. yht.=puheenvuorot yhteensä Ankar=esityn lain säädösten ja seuraamusten ankaruus Yht.k.r./ärs=yhteiskuntarauhan järkyttäminen, yhteiskunnallinen kiibotus ja ärsyttävä vaikutus Sos/komm=sosiaalidemokraatit ja kommunistit Per.oik./mieliv=perusoikeudet ja mielivalta Esiv=esivalta, hallinnon uskottavuus, lain soveltaminen ja viranomaisen auktoriteetti Ulkov=ulkovallat, kuten Eesti M. merkit=Muu poliittiset tunnusmerkit kuin poliittiset puserot, siis lähinnä liput Eheyty=kansakunnan eheyttäminen Isänm=isänmaallisuus ja kansallisuus Nuor=nuoris.

Lähetekeskustelu													
Puhuja	Puolue	Puheenv. yht.	Ankar	Yht.k.r./ärs	IKL./ideol/symb	Sos/komm	Per.oik./mieliv.	Esiv	Ulkoval	M. merkit	Eheyty	Isänm	Nuor
BRYGGARI	SDP	1				1							
KUUSISTO	SDP	1											
TANNER	SDP	1		1			1						
KIVIOJA	ML	2											
KARES	IKL	1				1							
KIVENOJA	IKL	2				1						1	
RIIPINEN	IKL	2				1	2						
SIMOJOKI	IKL	1					1					1	
SOMERSALO	IKL	1										1	
SUNDSTRÖM	IKL	1	1	1	1	1		1			1		
WAINIO	IKL	2	1				1	1			1		
VIRKKUNEN	KOK	1											
COLLIANDER	RKP	1					1						
SÖDERHJELM	RKP	2		1	1		1		1				
VON BORN	RKP	2				1	1	1					
KIVIMÄKI (M)	KEP	1		1	1			1					
RYDMAN	KEP	1			1							1	
TOIVOLA	KEP	1											
HAUTALA	KP	1											
YHTEENSÄ		25	2	4	7	3	8	4	1		2	4	

1. käsittely (pöydällepano)

Puhuja	Puolue	Puheenv. yht.	Ankar	Yht.k.r./ärs	IKL./ideol/symb	Sos/komm	Per.oik./mieliv.	Esiv	Ulkoval	M. merkit	Eheyty	Isänm	Nuor
ANNALA J.	ML	1											
KIVIOJA	ML	2											
ANNALA V.	IKL	2											
KARES	IKL	2	1				1						
KIVENOJA	IKL	1											
SUNDSTRÖM	IKL	2	1				2						
VIRKKUNEN	KOK	1											
SARLIN	KEP	1											
YHTEENSÄ		12	2				3						

2. käsittely

Puhuja	Puolue	Puheenv. yht.	Ankar	Yht.k.r./ärs	IKL./ideol/symb	Sos/komm	Per.oik./mieliv.	Esiv	Ulkoval	M. merkit	Eheyty	Isänm	Nuor
KIVISALO	SDP	1	1										
HÄNNINEN	ML	1											
KÄMÄRÄINEN	ML	1											
LOHI	ML	1		1	1		1				1	1	
SUURKONKA	ML	2				1		1					
ANNALA V.	IKL	2		2	1		1						
SUNDSTRÖM	IKL	2						1					
FORSTADIUS	KOK	3	1								2		
HORELLI	KOK	2	1										
LINKOMIES	KOK	2	1					1					
PUHAKKA (M)	KOK	4	4	1							2		
VIRKKUNEN	KOK	5	4	2					1		2		
SERLACHIUS (M)	RKP	1	1										
VON BORN	RKP	2											
VON FRENCKELI	RKP	1									1		
SARLIN	KEP	2	1	1	1	1							
YHTEENSÄ		32	14	7	4	4	2	3	1	8	1		

3. käsittely

Puhuja	Puolue	Puheenv. yht.	Ankar	Yht.k.r./ärs.	IKL/ideol/symb	Sos/komm	Per.oik./mieliv.	Esiv	Ulkoval	M. merkit	Eheyt	Isänm	Nuor
KIVIOJA	ML	1	1										
PITKÄNEN	ML	2			1	1							
TARKKANEN	ML	2	1	2	2	1			2	1			1
VESTERINEN	ML	2		1	2	2							
ANNALA V.	IKL	1		1	1								
KIVENOJA	IKL	1							1				
NIKKOLA	IKL	1		1	1								
RIIPINEN	IKL	1	1		1	1	1	1			1		1
SIMOJOKI	IKL	1		1	1								
SOMERSALO	IKL	3		2	2	2	2	1	1	1	1		1
SUNDSTRÖM	IKL	3	2	1	2	1	1	1	2		1		
FORSTADIUS	KOK	1		1									
JUNNILA	KOK	1											
PENNANEN	KOK	1		1									
PUHAKKA (M)	KOK	3	1							1			
VIRKKUNEN	KOK	3	2	1									1
SERLACHIUS (M)	RKP	2	2										
VON BORN	RKP	4	2	1		1	1	1					
KIVIMÄKI (M)	KEP	1	1	1	1			1					
SARLIN	KEP	1	1	1	1								
SERGELIUS	RV	2	1		1		2	1	2				
YHTEENSÄ		37	15	15	16	9	7	6	8	3	3		4

Liite 4

Ns. kommunistilakeja käsittelevän eduskuntakesustelun puheenvuorot edustajittain, kaikki käsitteilyt.

Lains.tehok.=*lainsäädännön tehokkuus* Kiih/turv edk=*yhteiskunnallinen käihotus ja valtion turvallisuuden vaarantaminen eduskunnassa* Imm/mieliv=*parlamentaarinen immunitetti, puheoikeus, sanamvapaus ja mielivalta (ballinnollinen tai ballituksen harjoittama)*, Oikeusasiam/oikeuskans=*oikeusasiamies, oikeuskansleri*.

Puhuja	Puolue	Puheenvuorojen lkm	Lains.tehok.	Kiih/turv edk	Imm/mieliv	Oikeusasiam/oikeuskans	MUUT
AMPUJA	SDP	1	1	1	1		
BRYGGARI	SDP	1			1		
HAKKILA	SDP	4	1		1		1
HELO	SDP	1	1	1			
LEHTOKOSKI	SDP	1					1
TANNER	SDP	1			1		1
WIIK	SDP	2	1	2	2		
AAKULA	ML	1					1
HEISKANEN	ML	1					1
HIRVENSALO	ML	1					1
KALLIOKOSKI	ML	1					1
LAHDENSUO	ML	2		1			2
RIIPINEN	IKL	1		1			
SUNDSTRÖM	IKL	8		2	5		3
LINKOMIES	KOK	4	3	1			2
OKSANEN	KOK	1					1
PENNANEN	KOK	1	1				
PUHAKKA (m)	KOK	2		1			1
ESTLANDER	RKP	2			1		2
NYMAN	RKP	1	1		1		
SÖDERHJELM	RKP	1					1
VON BORN	RKP	5	1		1		1
KIVIMÄKI (m)	KEP	12	3	4	4		2
SARLIN	KEP	5			1		5
SERGELIUS	RV	2			2		2
HAKKILA	oikeusas.m.	1		1	1		1
YHTEENSÄ		63	13	15	22		12
							33

Liite 5

Tutkielmassa esiintyvien henkilöiden elämäkerrat aakkosellisessa järjestyksessä

- Ampuja Mikko Ampuja syntyi 25.10.1882 Viipurin maalaiskunnassa ja kuoli 15.9.1947 Moskovassa. Työläistäustainen Ampuja istui SDP:n kansanedustajana vuosina 1919–1940 ja sosialistisessa eduskuntaryhmä kuutosissa vuosina 1941 ja 1944–1945. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Annala, J. Jussi Annala syntyi 25.4.1897 Töysässä ja kuoli 29.8.1967 Vaasassa. Ammatiltaan kirkkoherra ja lääninrovasti Annala toimi Maalaisliiton kansanedustajana vuosina 1930–1939 sekä 1945–1951. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Annala, V. Vilho Annala syntyi 17.1.1888 Lapualla ja kuoli 28.7.1960 Helsingissä. Kansantaloustieteen ja tilastotieteen professori Annala istui IKL:n kansanedustajana vuosina 1933–1945 kuului puolueensa poliittiseen johtoon koko IKL:n olemassaolon ajan. Professori Sundströmin tapaan Annalan pyrkimyksenä oli säilyttää IKL:n toiminta parlamentaarisella pohjalla. Virallisen aseman IKL:n johtajana Annala sai vuonna 1937 Vihtori Kosolan jälkeen. Annalan johdolla IKL otti pesäeroa Lapuan liikkeestä siirtyen akateemisempaan suuntaan. Samoin esimerkiksi italialaisilta fasisteilta omaksutun korporatistisen liittämisen IKL:n politiikkaan oli pitkälti Annalan käsialaa. Ministerinä Annala toimi kerran. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Sulamaa 1998a.)
- Brander Akseli Brander syntyi 18.4.1876 Kiteellä ja kuoli 3.10.1958 niin ikään Kiteellä. Brander toimi Maalaisliiton kansanedustajana vuosina 1933–1951 toimittuaan aikaisemmin opetuslalla. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Bryggari Tuomas Bryggari syntyi 8.12.1881 Jämskissä ja kuoli 31.10.1964 Helsingissä. Vaativuudesta oloista lähtöisin ollut Bryggari istui SDP:n edustajana vuodesta 1922 vuoteen 1948. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Cajander Aimo Cajander syntyi 4.4.1879 Uudessakaupungissa ja kuoli 21.1.1943 Helsingissä. Metsänhoitotieteen professori ja Metsähallituksen pääjohtaja Cajander toimi edistyspuolueen kansanedustajana vuosina 1929–1933 ja 1936–1943 ja myös puolueensa ja eduskuntaryhmänsä puheenjohtajana. Hän myös toimi kolmeen otteeseen pääministerinä ja kertaalleen toisena maatalousministerinä ja puolustusministerinä. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Uola & Leikola 2000.)
- Fränti Aleksanteri Fränti syntyi 4.5.1881 Lapualla ja kuoli 11.5.1950 Kajaanissa. Kansakoulun opettaja ja kunnallisneuvos Fränti toimi nuorsuomalaisen edustajana vuosina 1909–1914 sekä vuonna 1917 ja edistyspuolueessavuosina 1919–1922 ja 1933–1936. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Hakkila Väinö Hakkila syntyi 29.6.1882 Lempäälässä ja kuoli 18.7.1958 Orivedellä. Tampereen pitkäaikainen kunnallispuhemies ja lakitieteen tohtori Hakkila oli pitkän linjan sosiaalidemokraatti, joka istui SDP:n kansanedustajana vuosina 1919–1945 ja 1948–1958. Hän toimi useaan otteeseen eduskunnan varapuhemiehenä ja varsinaisena puhemiehenä vuosina 1936–1944. Oikeusministerinä hän toimi Tannerin hallituksessa vuosina 1926–1927. Hakkila kuului puolueessaan sen oikeistosiipeen, ja häneen suhtauduttiin epäileväisesti sekä äärivasemmistosta että -oikeistosta. Varapuhemiehenä ollessaan Hakkila joutui Lapuan liikkeen kyyditsemäksi, mikä närkästytti sekä Hakkilaa itseään että koko maata vaikuttaen kielteisesti Lapuan liikkeen maineeseen. Hakkila suhtautui epäilevästi myös IKL:ään. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Kaarninen 2000.)
- Heiniö Sulo Heiniö syntyi 7.1.1888 Tampereella ja kuoli 10.2.1956 niin ikään Tampereella. Insinööri-taustainen Heiniö oli edistyspuolueen kansanedustajana kahteen otteeseen, vuosina 1933–1936 ja 1939–1948. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)

- Heiskanen Veikko Heiskanen syntyi 23.7.1895 Kangaslammella ja kuoli 23.10.1971 Helsingissä. Geodesian professori Heiskanen toimi Maalaisliiton kansanedustajana vuosina 1933–1936, ja pääasiällisen elämäntyönsä hän teki luonnontieteiden parissa. Poliitikassa hän ajoi muun muassa suomen kielen asiaa, ja suomalaislakikin tunnettiin nimellä Lex Heiskanen. Tiedemiehenä myös suomalaisen sivistystyön edistäminen oli hänelle tärkeää. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Markkanen 2002.)
- Helo Juhani Johan Helo syntyi 22.8.1889 Helsingissä ja kuoli 25.10.1966 Helsingissä. Opettajataustainen Helo toimi kansanedustajana SDP:ssä vuosina 1919–1922 ja 1924–1935 ja SKDL:ssä vuosina 1945–1946. Poliittisella urallaan hän toimi neljästi ministerinä ja uransa loppuvaiheessa Suomen lähettiläänä ja suurlähettiläänä Pariisissa. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Hirvensalo Olli Hirvensalo syntyi 29.7.1882 Iisalmella ja kuoli 9.7.1956 Iisalmen maalaiskunnassa. Agonomi Hirvensalo toimi paitsi paikallispolitiikassa ja erilaisissa maatalouteen liittyvissä luottamustehtävissä, myös Maalaisliito kansanedustajina vuosina 1922–1924 ja 1930–1951. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Erkko Eljas Erkko syntyi 1.6.1895 Helsingissä ja myös kuoli Helsingissä 20.2.1965. Kansanedustajana Erkko istui vain yhden vaalikauden, vuodesta 1933 vuoteen 1936 edistyspuolueen riveissä, ja ministerinäkin kahdesti vuoden 1932 aikana sekä vuoden vuosina 1938–1939. Uransa Erkko teki paitsi ulkoasiainhallinnossa myös erityisesti sanomalehtialalla. Ensin Helsingin Sanomien päätoimittajana ja sitten Sanoma Oy:n johdossa hän nosti Helsingin Sanomat maan suurimmaksi sanomalehdeksi. Poliittikkona Erkon asiantuntemus näkyi erityisesti ulkopoliitikassa ja diplomatiassa. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Kulha 1999.)
- Kares Kaarlo Kares syntyi 14.12.1873 Nakkilassa ja kuoli 23.3.1942 Lapualla. Rovasti Kares ehti toimia poliittisen uransa lisäksi monenlaisissa kirkkollisissa tehtävissä ympäri Suomea. Kansanedustajana hän istui kolmena jaksona, kokoomuksessa vuosina 1907–1910 sekä 1922–1927 ja IKL:ssä vuodesta 1933 aina kuolemaansa saakka vuoteen 1942. Lapuan kirkkoherrana ollessaan Kares kuului Lapuan liikkeen jyrkimpään siipeen, ja IKL:n kansanedustajana hän toi uskonnolliset puheet ja vertauskuvat poliittiseen kielenkäyttöön, ja persoonana ja puhujana hän kuului puolueensa värikkäimpiin. Sulamaa toteaa artikkelissaan Kareksen suhtautuneen itseensä ja puheisiinsa välillä humoristisesti ja itseironisesti, mikä lievitti hänen paatoksellisten puheittensa sävyä. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Sulamaa 1998b.)
- Kekkonen Urho Kekkonen syntyi 3.9.1900 Pielavedellä ja kuoli 31.8.1986. Kekkonen toimi ennen vuonna 1956 alkanutta presidentinkauttaan Maalaisliiton kansanedustajan vuosina 1936–1956 ehtien olla mm. viiteen otteeseen pääministerinä ja ministerinä yhdeksässä muussa hallituksessa. Vuonna 1934 hän toimi maatalousministeriön virkamiehenä kuuluen puolueen sisäpiiriin, vaikkei ollutkaan vielä tullut valituksi eduskuntaan vuoden 1933 vaaleissa. Muun muassa pamphlettinsa Demokratian itsepuolustus myötä Kekkonen oli perehtynyt äärioikeiston uhkaan. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Häikiö 1997.)
- Kivenoja Yrjö Kivenoja syntyi 25.5.1880 Kuopiossa ja kuoli 3.7.1948 Vehkalahdella. Rovasti Kivenoja toimi IKL:n kansanedustajana yhden kauden 1933–1936, mutta hänelle kertyi luottamustehtäväästä myös kokoomuksen piiristä. Poliitikan ulkopuolella hän teki uraa mm. opettajana ja pappina. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Kivimäki Toivo Kivimäki syntyi 5.6.1886 Tarvasjoella ja kuoli 6.5.1968 Helsingissä. Siviilioikeuden professori Kivimäki toimi edistyspuolueen kansanedustajana vuosina 1922, 1924–1927 ja 1929–1940. Uransa aikana hän toimi sisäasiain- ja oikeusministereinä ja vuosina 1932–1936 pääministerinä, jolloin hänen hallituksensa koostui edistyspuolueen ja RKP:n ministreistä sekä Maalaisliiton ja kokoomuksen jäsenistä, jotka toimivat hallituksessa yksityishenkilöinä muiden mukana olleiden ammattimistereiden tapaan. Kivimäki edusti politiikassaan puolueensa oikeistosiipeä, vaikka hänet miellettiinkin oikeistolaisuuden vastustajaksi. Hän profiloitui äärioikeiston vastustajaksi niin Mäntsälän tapahtumien kuin myöhemmin hänen hallituksensa oikeistoradikalismia vastustavan politiikan myötä. Poliittikkona hänet muistetaan harkitsevana ja eri mielipiteiden sovittelijana. Helsingin yliopiston siviilioikeuden professorina hän toimi ennen ministerivuosiaan, ja samaan virkaan hän palasi myös jälkeen päin. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Uola 2004.)
- Kivisalo Väinö Kivisalo syntyi 18.10.1882 Karkussa ja kuoli 29.3.1953 Helsingissä. Ennen kansanedustajana toimimista hän työskenteli palstatilallisena sekä palkkatyöläisenä sahateollisuudessa.

- SDP:ssä hän toimi piirisihteerinä. Kansanedustaja Kivisalo istui vuosina 1929–1948. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Kullberg Henrik Kullberg syntyi 27.1.1891 Ruotsinpyhtäällä ja kuoli 4.12.1953 Helsingissä. Maanviljelijänä ja osuustoimintaliiton neuvojana aiemmin työskennellyt ja myös paikallispolitiikassa vaikuttanut Kullberg istui RKP:n kansanedustajana kolmeen otteeseen, kausina 1927–1930, 1933–1945 sekä 1945–1953. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Lahdensuo Jalo Lahdensuo syntyi 21.10.1882 Lapualla ja kuoli 6.10.1973 Seinäjoella. Maanviljelijä, maaherra ja maanviljelysneuvos Lahdensuo istui Maalaisliiton kansanedustajana vuosina 1921–1938. Lisäksi hän toimi useaan otteeseen varapuhemiehenä ja ministerinä viidessä eri hallituksessa. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Linkomies Edwin Linkomies syntyi 22.12.1894 Viipurissa ja kuoli 8.9.1963 Helsingissä. Useissa luottamustoimissa toiminut Rooman kirjallisuuden professori Linkomies istui kokoomuksen kansanedustajana vuosina 1933–1945 ja toimi sotavuosina 1943–1944 pääministerinä. Niin akateemisessa maailmassa kuin eri järjestöissä aktiivinen Linkomies edusti kokoomuksessa oikeistomielistä, IKL:ää tukevaa linjaa, jossa suhtauduttiin kielteisesti sekä kommunisteihin että sosiaalidemokraatteihin. IKL:n vetäytyessä vaaliliiton jälkeen omaksi eduskuntaryhmäkseen ja kokoomuksen kärsittyä näin vaalitappion Linkomies alkoi kuitenkin myöhemmin ottaa etäisyyttä puolueen oikeistosta. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Tommila 2000.)
- Linna Eemil Linna syntyi 17.1.1876 Pälkäneellä ja kuoli 10.1.1951 Tampereella. Kunnallisneuvos Linna oli nuorsuomalaisten kansanedustaja vuosina 1913–1917 ja 1.11.1917–1918 ja edistyspuolueessa 1918–1930. Vuonna 1934 hän oli Kivimäen hallituksessa kulkulaitosten ja yleisten töiden ministerinä ja sittemmin apulaismaatalous- ja lopulta varsinaisena maatalousministerinä. Maatalousministerinä hän oli toiminut myös Mantereen hallituksessa vuosina 1928–1929. Linna oli valtiollisen politiikan ohella aktiivinen kunnallispolitiikassa sekä maatalousjärjestöissä. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Uola 2005.)
- Lohi Kalle Lohi syntyi 23.11.1872 Pudasjärvellä ja kuoli 11.6.1948 Ranualla. Maanviljelijä ja kunnallisneuvos Lohi toimi yhtäjaksoisesti Maalaisliiton kansanedustajana vuodesta 1909 vuoteen 1945 toimien kertaalleen salkuttomana ministerinä ja kolmesti sosiaaliministerinä. Lohi kuului puolueensa johtohahmoihin erityisesti 1920- ja 1930-luvuilla, ja ajoi niin Pohjois-Suomen maaseutuväestön asiaa kuin eheyttävää politiikkaa ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Lohi vastusti voimakkaasti kommunismia ja myös hänen asennoitumisensa IKL:ään oli kriittinen, vaikka hän olikin aikanaan suhtautunut jollain tasolla ymmärtäväisesti Lapuan liikkeen kommunisminvastaiseen ajatteluun. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Talonen 2001.)
- Moilanen Kaapro Moilanen syntyi 7.10.1878 Pieksämäellä ja kuoli 13.5.1957 Helsingissä. Kansakoulunopettajana, toimittajana ja mm. erilaisissa luottamustehtävissä uraa tehnyt kunnallisneuvos Moilanen istui kokoomuksen kansanedustajana vuodesta 1927 vuoteen 1945. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Nyman Kuno Nyman syntyi 21.7.1887 Urjalassa ja kuoli 10.4.1982 Helsingissä. Muun muassa pormestarina ja pankinjohtajana toiminut Nyman istui RKP:n kansanedustajana vuosina 1930–1936 ja 1944–1945. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Paksujalka Juhon Paksujalka syntyi 29.4.1883 Hiitolassa ja kuoli 13.9.1951 Anjalassa. Paksujalka istui Maalaisliiton kansanedustajana vuosina 1933–1936 sekä 1939–1948. Siviilitoimeltaan hän oli maanviljelijä. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Pennanen Pekka Pennanen syntyi 24.2.1872 Kesälahdella ja niin ikään kuoli 18.7.1960 Kesälahdella. Pennanen toimi vuosina 1907–1919 nuorsuomalaisen puolueen edustajana ja vuosina 1922–1945 kokoomuksen edustajana. Hän toimi kertaalleen toisena maatalousministerinä vuosina 1924–1925 ja puolueensa puheenjohtajana vuosina 1936–1943. Puolueessaan Pennanen edusti mallitillista ja reaali poliittista linjaa, ja hän oli puolueensa 1930-luvun alun IKL-mielisyyttä vastaan. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Vares 2000.)
- Puhakka Yrjö Puhakka syntyi 5.9.1888 Juuassa ja kuoli 28.2.1971 Helsingissä. Molempien oikeuksien tohtori Puhakka toimi kokoomuksen kansanedustajana vuosina 1927–1928 ja 1929–1930 sekä sisäasiainministerinä Kivimäen ja Kallion IV hallituksissa, vuonna 1954 lyhyen aikaa vielä oikeusministerinäkin. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)

- Riipinen Hilja Riipinen syntyi 30.6.1883 Oulujoella ja kuoli 18.1.1966 Helsingissä. Riipinen teki uransa opettajana ja rehtorina. Poliittisen uransa lisäksi hän toimi Lotta Svärd -järjestön johtotehtävissä. Kansanedustajana Riipinen oli vuosina 1930–1939, vuoteen 1933 kokoomuksen riveissä ja vuoteen 1939 IKL:ssä. Kokoomuslaisena edustajana Riipinen toimi aktiivisesti Lapuan liikkeen piirissä, ja aktiivisuus jatkui IKL:ssä. Sulamaa kuvaa Riipistä poliittisena toimijana sanoilla ”fanaattinen ja jopa hurmoksellinen”. Kareksen tapaan myös Riipistä kuvattiin varsin värikkääksi persoonaksi. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Sulamaa 2006.)
- Sarlin Bruno Sarlin syntyi 9.11.1878 Viitasaarella ja kuoli 6.1.1952 Helsingissä. Hän toimi edistyspuolueen kansanedustajana vuosina 1919–1920, 1930–1936 ja 1945–1948. Vuosina 1920–1930 hän toimi Vaasan läänin maaherrana ja vuosina 1935–1936 Kivimäen hallituksen sosiaaliministerinä. Poliitikassaan Sarlin muistetaan erityisesti sosiaalipoliittisista painotuksistaan. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Uola 2006.)
- Sergelius Max Sergelius syntyi 5.5.1879 Turussa ja kuoli 20.1.1958 Helsingissä. Insinööriataustainen teollisuusneuvos Sergelius teki elämäntyönsä erilaisissa insinöörien koulutukseen ja yhteistyöhön liittyvissä tehtävissä, mutta myös hänen roolinsa virkamiesten järjestäytymisen kehittäjänä oli merkittävä. RKP:stä erkaantunut mutta sen kanssa vaaliliitossa toimineen ruotsalaisen vasemiston edustajana Sergelius toimi vuosina 1926–1939 ja 1945–1948. Poliittisessa ajattelussaan hän oli ”radikaali porvarillinen toisinajattelija”, ja ääriliikehdinnän suhteen hän suhtautui kielteisesti sekä äärioikeistolaiseen liikehdintään että kansalaisvapauksien rajoittamiseen. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Muiluvuori 2000.)
- Simojoki Elias Simojoki syntyi 28.1.1899 Rautiolla ja kaatui sodan aikana 25.1.1940 Impilahdella. Papistaustainen Simojoki istui IKL:n kansanedustajana vuosina 1933–1939, ja oli lisäksi nuorisojärjestöjen Sinimustat ja Mustapaidat johtaja. Hän oli lisäksi mukana perustamassa Akateemista Karjala-seuraa. Myös Lapuan liikkeen toiminnassa mukana ollut Simojoki kuului IKL:n äärimmäisemmälle laidalle, ja esiintyi eduskunnassa varsin värikkäästi Riipisen ja Kareksen ohella. Sinimustien johtajana Simojoki sekaantui Viron vapaussoturiikkeen vallankaappausyritykseen. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Niinistö 2001; Sulamaa 1998b.)
- Sjöblom Johan Sjöblom syntyi 12.9.1873 Maarianhaminassa ja kuoli 25.3.1971 Tammisaarella. Kihlakunnantuomari ja laamanni Sjöblom toimi RKP:n kansanedustajana vaalikaudella 1933–1936. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Soini Kalle Soini syntyi 13.2.1884 Mouhijärvellä ja kuoli 24.5.1946 Tampereella. Agronomi ja maanviljelysneuvos Soini teki uransa erilaisissa karjanhoitoon liittyvissä organisaatioissa ja oppilaitoksissa, ja toimi kokoomuksen kansanedustajana vuosina 1933–1945. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Somersalo Arne Somersalo syntyi 6.3.1891 ja kaatui 17.8.1941 Kiestingissä. Ensimmäisen maailmansodan veteraani Somersalo ehti ennen vuosien 1933–1936 kansanedustajan uraansa IKL:n riveissä toimia niin sotilastehtävissä kuin päätoimittajana eri lehdissä. Hän muun muassa johti IKL:n pää-äänenkannattaja Ajan Suuntaa. Somersalo oli jyrkkä oikeistoradikaali ja toimi puolueessaan sotilaallisten asioiden asiantuntijana. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Sulamaa 2007.)
- Sundström Bruno Sundström, vuodesta 1935 Salmiala, syntyi 28.8.1890 Gävlessä ja kuoli 4.9.1981 Helsingissä. Rikosoikeuden professori Sundström istui IKL:n edustajana vuosina 1933–1945 kuullen puolueen johtoon. Yhdessä Vilho Annalan kanssa Sundström kuului IKL:n maltilliseen siipeen, joka valvoi puolueen toiminnan laillisuutta sekä peräänkuulutti parlamentaarisuutta ja eduskunnan säätämien rajojen kunnioittamista. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Sulamaa 1998c.)
- Sventorzetski Reinhold Sventorzetski, vuodesta 1938 Svento, syntyi 24.7.1881 Pietarissa ja kuoli 30.3.1973 Lappeenrannassa. Kansanedustajana hän toimi vuodesta 1922 vuoteen 1945 SDP:ssä ja vuodesta 1945 vuoteen 1948 Suomen kansan demokraattisessa liitossa (SKDL). Vuosina 1944–1948 hän toimi lisäksi ministerinä ulkoasiainministeriössä, ja eduskuntauransa jälkeen vuoteen 1951 Suomen lähettiläänä Bernissä. Sventorzetski tunnettiin intellektuellina sosiaalidemokraattina, joka poliittisessa toiminnassaan keskittyi ulkopoliittikkaan toimien siinä puoleensa asiantuntijana. Sisäpolitiikassa hän kannatti laajoja kansalaisvapauksia ja parlamentarismia. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Seppinen 2007; Soikkanen 1975, 592.)

- Söderhjelm Johan Söderhjelm syntyi Helsingissä 3.9.1898 ja kuoli niin ikään Helsingissä 28.2.1985. Söderhjelm toimi RKP:n kansanedustajana vuosina 1933–1939, 1944–1951 ja 1962–1966 ja toimi ministerinä kuudessa eri hallituksena, lähinnä oikeusministerinä. Koulutukseltaan lakitieteen tohtori Söderhjelm ehti toimia paitsi eduskunnan oikeusasiamiehenä, että laajasti liike-elämässä päiväpolitiikassa toimimisen lisäksi. Tultuaan valituksi eduskuntaan vuonna 1933 hänet tunnettiin erityisesti ruotsalaiskansallisesta politiikastaan sekä kriittisestä suhtautumisestaan Lapuan liikettä kohtaan. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Meinander 2002.)
- Tanner Väinö Tanner syntyi 12.3.1881 Helsingissä ja kuoli 19.4.1966 niin ikään Helsingissä. Tanner toimi sosiaalidemokraattikansanedustajana kuuteen otteeseen, vuosina 1907–1911, 1914–1917, 1919–1927, 1930–1945, 1951–1954 ja 1958–1962. Ministerinä hän toimi kuudessa hallituksessa ja vuosina 1926–1927 hän toimi pääministerinä johtaen Suomen ensimmäistä vasemmistolaista hallitusta. Puolueensa puheenjohtajana Tanner oli kahdesti. Tanner oli tärkeässä osassa SDP:n kehityksessä sisällissodan jälkeen toimien kansanvallan ja perustuslain puolustajana sekä äärioikeistoa että -vasemmistoa vastaan. Sisäpolitiikan lisäksi Tannerin merkitys diplomatiassa ja ulkosuhteissa oli merkittävä. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Paavolainen 1997.)
- Tarkkanen Emil Mikael (Mikko) Tarkkanen syntyi 3.3.1886 Laihialla ja kuoli 1.2.1967 Helsingissä. Maanviljelijätaustainen Tarkkanen istui Maalaisliiton kansanedustajana vuosina 1922–1945 ja 1951–1954. Tarkkanen toimi uransa aikana muun muassa puolueensa eduskuntaryhmän puheenjohtajana, ja hän vaikutti voimakkaasti puolueensa politiikkaan Maalaisliiton oikeistosiiven johdossa. Lapuan liikkeeseen Tarkkanen oli suhtautunut ymmärtäväisesti aina siihen asti, kun liikkeen vaatimukset menivät liian pitkälle ja siirryttiin laittomuuksien tielle. Tarkkanen teki läheistä ja luottamuksellista yhteistyötä toisen keskustaoikeistolaisen voimahahmon Kyösti Kallion kanssa. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Marjomaa 2007.)
- Toivola Urho Toivola syntyi 17.10.1890 Heinolassa ja kuoli 11.9.1960 Helsingissä. Erilaisissa lähettilästehtävissä ympäri maailman toiminut Toivola istui edistyspuolueen kansanedustajana vuosina 1933–1936. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Tuomivaara Eino Tuomivaara syntyi 13.2.1887 Säkijärvellä ja kuoli 17.6.1975 Ikaalisissa. Agronomi Tuomivaara toimi uransa aikana niin opettajana kuin eri oppilaitosten johtajina ja kansanedustajana hän toimi ensin Maalaisliiton riveissä vuosina 1924–1930 sekä kahteen otteeseen IKL:n edustajana vuosina 1933–1939 sekä 1941–1945. Maalaisliittolaisena hän edusti aitosuomalaista linjaa, ja toimi sosiaaliministerinä Svinhufvudin hallituksessa. Lapuan liikkeen kaaduttua Tuomivaara oli mukana IKL:n perustamisessa. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Uola 2001.)
- Virkkunen Paavo Virkkunen syntyi 27.9.1874 Pudasjärvellä ja kuoli 13.7.1959 Pälkäneellä. Kokoomuksen edustaja Virkkunen toimi kansanedustajana vuosina 1914–1936 sekä 1939–1945. Poliittisen uransa aikana Virkkunen ehti toimia useampaan otteeseen eduskunnan puhemiesistössä sekä kertaalleen opetusministerinä vuosina 1930–1931. Puolueensa puheenjohtajana vuosina 1932–1934 toiminut Virkkunen oli koulutustaustaltaan teologian tohtori, ja hän toimikin muun muassa lääninrovastina. Poliittiselta linjaltaan kokoomuksessa Virkkunen oli vanhasuomalaisen oikeistolainen, ja hän oli puolueensa puuhamiehiä vaaliliiton rakentamisessa IKL:n kanssa. Virkkusen poliittista uraa 1930-luvulla sävyttikin kokoomuksen tasapainoilu suhteessa IKL:ään. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Vares 2001.)
- Voionmaa Väinö Voionmaa syntyi 12.2.1869 Jyväskylässä ja kuoli 24.5.1947 Helsingissä. Pohjoismaiden historian professori Voionmaa toimi kansanedustajana vuodesta 1919 aina kuolemaansa asti vuoteen 1947, kaikki vuodet SDP:n riveissä. Lisäksi Voionmaa ehti toimia kolmeen otteeseen ministerinä, vuosina 1926–1927 ulkoasiainministerinä, 1937–1938 kauppa- ja teollisuusministerinä sekä lyhyen aikaa vuonna 1938 jälleen ulkoasiainministerinä. Voionmaa profiloitui politiikassa ulkopoliittikan asiantuntijana, sekä kansanvalituksen ja raittäusaatteen piirissä. SDP:n jäsenenä hän oli pitkän linjan vaikuttaja ollen mukana jo Forssan kokouksessa vuonna 1903. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Kaarninen 2001.)
- von Born Ernst von Born syntyi 24.8.1885 Pernajalla ja kuoli 7.7.1956 Loviisassa. Vapaaherra von Born toimi kansanedustajana RKP:n riveissä vuodesta 1919 vuoteen 1954 toimien puolueensa puheenjohtajana vuosina 1934–1945 sekä 1955–1956. Hän oli myös moninkertainen ministeri, toimien muun muassa sisä- ja oikeusministereinä. Von Born vastusti äärioikeiston toimintaa ja Lapuan liikettä, ja jälkimmäisen toimintaan hän puuttui sisäasiainministerin ominaisuudessa.

- Poliitikkona von Born nautti kunnioitusta yli puoluerajojen. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Landgrén 2003.)
- von Frenckell Erik von Frenckell syntyi 18.11.1887 Helsingissä ja kuoli 13.9.1977 Espoossa. Diplomi-insinööri von Frenckell istui eduskunnassa RKP:ssä vuodesta 1927 vuoteen 1939 tehden uransa Helsingin kunnallispolitiikassa sekä urheilun vaikuttajana. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Wainio Jalo Veikko Wainio syntyi 26.6.1894 Aurassa ja kuoli 5.4.1972 Oulussa. Opetusalalla elämäntyönsä tehnyt lehtori ja kouluneuvos Wainio istui IKL:n kansanedustajana vuodesta 1933 vuoteen 1945. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Wickman Albin Wickman syntyi 29.1.1896 Yhdysvalloissa ja kuoli 23.8.1971 Teerijärvellä. RKP:n Wickman istui eduskunnassa vuosina 1933–1958 sekä 1962–1966. Taustaltaan Wickman oli maanviljelijä ja saarnaaja. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta.)
- Wiik Karl Harald Wiik syntyi 13.4.1883 Helsingissä ja kuoli 29.6.1946 niin ikään Helsingissä. Kansanedustajana Wiik toimi SDP:n riveissä vuosina 1911–1918, 1922–1929 ja 1933–1941, sosialistisessa kuutosten eduskuntaryhmässä vuosina 1941 ja 1944–1945 ja SKDL:ssä vuosina 1945–1946. Hän toimi jo SDP:n taipaleen varhaisessa vaiheessa puolueen johtotehtävissä ja vuosina 1926–1936 hän toimi puoluesihteerinä. Puolueen marxilaiseksi omaksitunnoksi kutsuttu Wiik joutui 1930-luvun kuluessa erimielisyyksiin Väinö Tannerin kanssa, välirauhan aikana hän joutui erotetuksi SDP:stä. Ideologisesti Wiik oli kautskyläinen, ja häntä on luonnehdittu väliinpuotoajaksi, joka ei oikein sopinut niin SDP:hen kuin SKDL:äänkään. (Eduskunnan entisten kansanedustajien tietokanta; Tuomioja 2007.)